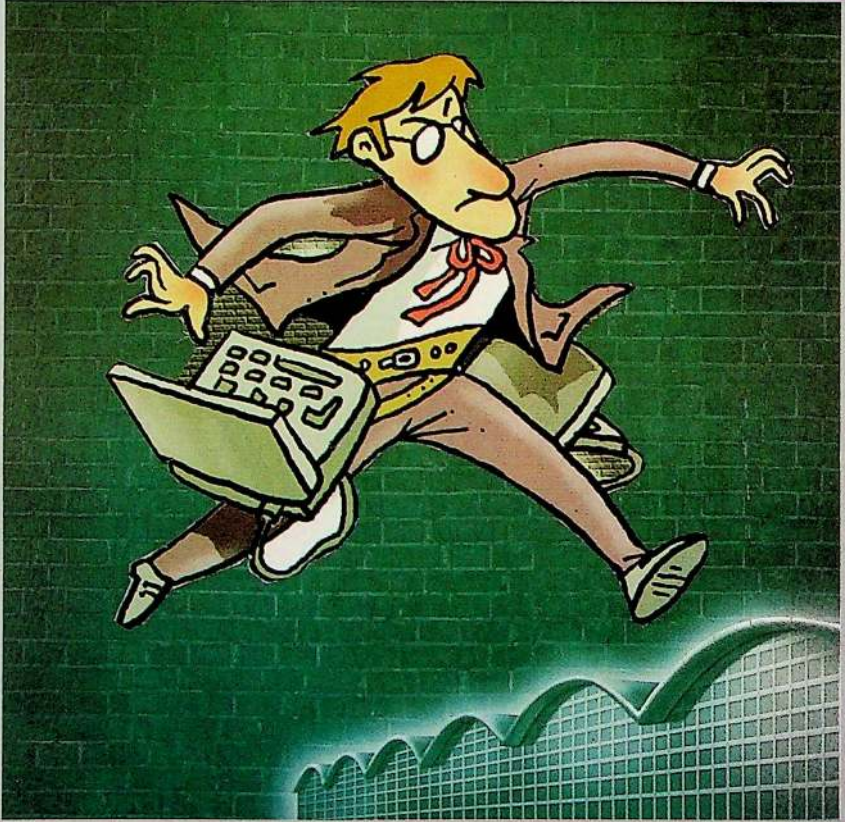

BANKA VE

EKONOMİK 9

YORUMLAR

AYLIK DERGI
YIL : 36
EYLÜL 1999
•
1.000.000 LİRA

- DEPREM VERGİSİ DURDURULMALIDIR
- 1998 YILINDA BANKALAR, MEVDUAT VE KREDİLER
- KURUMSAL DÜZENLEME VE YENİ YAPI

BANKA VE EKONOMİK YORUMLAR

EYLÜL 1999 • YIL: 36 • SAYI: 9 • 1.000.000 LİRA (KDV DAHİL)

Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş. Adına

İmtiyaz Sahibi

BÜLEND ÇORAPÇI

Yazı İşleri Müdürü

DR. ÖZTİN AKGUÇ

Danışma Kurulu Başkanı

ŞİNASI ÇELİKKOL

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Asaf Savaş Akat • Dr. Öztin Akgüç • Prof. Dr. Erdoğan Alkin • Prof. Dr. Güven Alpay • Dr. Orhan Altan • Tefvik Altınok • Prof. Dr. Mustafa A. Aysan • Prof. Dr. Omer Faruk Bairel • Dr. Metin Berk • Prof. Dr. Ünal Bozkurtı • Prof. Dr. Kenan Bulutoğlu • Prof. Dr. Nasuhi Bursal • Yavuz Canevi • Ege Cansen • Haluk Ceyhan • Mehmet Gün Çalika • Özer U. Çiller • Bulend Çorapçı • Ahmet Demirel • Zeki Doğuluğu • Necdet Durakbaşı • A. Aydın Dündar • Gazi Erçel • Kaya Erdem • Tarhan Erdem • Oktay Ersoy • Prof. Dr. Cumhuriyet Ferhan • Prof. Dr. Atilla Gönenli • Prof. Dr. Emre Gönenşay • Doç. Dr. Seyfettin Gürsel • Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu • Erhan İşil • Prof. Dr. Haluk A. Kabaaloğlu • Prof. Dr. Müh. Kemal Kafalı • Adnan Başer Kafaçoğlu • Y. Doç. Dr. Ahmet S. Kalın • A. Nazif Keyman • Prof. Dr. Yıldırım Kılış • Prof. Dr. Tamer Koçel • Kemal Kurdaş • Prof. Dr. Kemal Kurtuluş • Prof. Dr. Erol Manisalı • Prof. Dr. Orhan Morgül • Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu • Ziya Nebioğlu • Ergin Neng • Alp Orçun • Rahmi Onen • Prof. Dr. İsmail Ozaslan • M. Celâlettin Özgen • Ertan Özgür • Tunçay Özlhan • Selâhattin Özmen • Ertuğrul İhsan Özol • Prof. Dr. Ergun Özsunay • Prof. Dr. Merih Paya • Prof. Dr. Reha Poroş • Prof. Dr. Dündar Sağlam • Halit Soydan • Prof. Dr. Mehmet Şükrü Tekbaş • Osman N. Torun • Fikret M. Tuncer • Nezir Tunçşiper • Prof. Dr. Gül G. Turan • Doç. Dr. Şeref Türan • Prof. Dr. T. Güngör Uras • İbrahim Ülkem • Dr. Cüneyt Ülsever • A. Doğan Yalın • Mehmed Tarık Yaşa • Doç. Dr. Göksele Yücel • Prof. Dr. Ahmet Yüksel

Yazı Kurulu

Dr. Öztin Akgüç • Doç. Dr. Seyfettin Gürsel • Prof. Dr. Merih Paya • Prof. Dr. Dündar Sağlam • Prof. Dr. T. Güngör Uras

Genel Yayın Yönetmeni

MUSTAFA BARIŞ

BU SAYIDA

Prof. Dr. Mustafa A. Aysan

Deprem Vergisi Durdurulmalıdır3

Dr. Öztin Akgüç

1998 Yılında

Bankalar, Mevduat ve Krediler5

Mustafa Barış

Sermaye Piyasası47

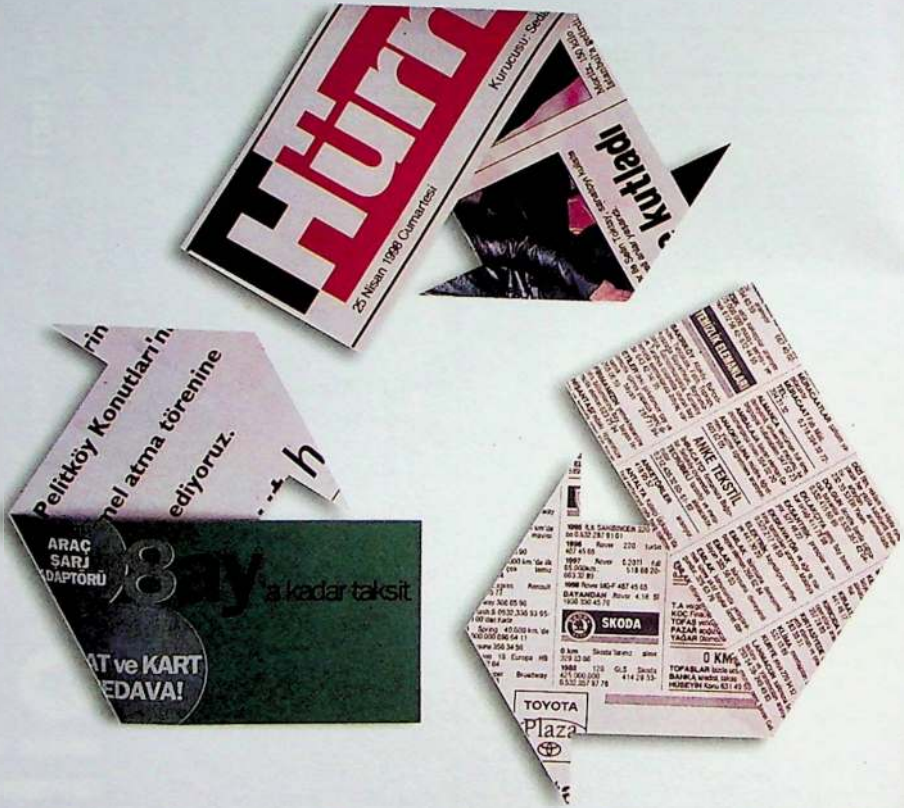
Ekonomik Göstergeler (İç)54

Prof. Dr. Suat Oktar

Kurumsal Düzenleme ve

Yeni Yapı55

Ekonomik Göstergeler (Dış)64

Yüzde yüz geri dönüş-üm!

'98 yılı Şubat ayında Arthur Andersen tarafından 20 ajans nezdinde yapılan araştırmaya göre, reklamcılarının medya planı yaparken ilk tercihleri Hürriyet. Çünkü **"Hürriyet verilen ilanı en çok satışıla sonuçlandırır gazete"**. Yani, geri dönüşü en yüksek gazete. Hürriyet'te sözler uçmuyor, tam elli yıldır etkili reklam mesajları olarak hedef kitleye ulaşıyor!

Başyazı

Prof. Dr. MUSTAFA A. AYSAN

İstanbul Üniversitesi, İşletme Fakültesi Öğretim Üyesi

Deprem Vergisi Durdurulmalıdır

Büyük felaketin yarattığı korku ve panik havası içinde Maliye Bakanlığı'nın, ekonomik etkilerini düşünmeden, apar topar hazırlayarak Hükemetten geçirdiği ve meclise sunduğu "Deprem Vergisi" tasarısı, yoğun eleştirilere uğrayınca, bakanlıkta başka kaynakların aranmasına başlanmıştır. Bakanlık, yapılan eleştirilerin bir çoğunu haksız bulmakta ve enflasyonla savaşımın bir gereği olarak bu tasarımı kanunlaştırmaya çalışmaktadır. Biz, böyle bir ek vergi kanununa gerek olmadığına, bir ekonomik bunalım ortamında felakete uğrayan ülkemizde böyle bir ek vergi potansiyelinin bulunmadığına ve devletin içinde en az vergi kaynağı kadar sağlam başka gelir kaynakları ve harcama tasarrufu olanaklarının bulunduğuna inanıyoruz. Aslında böyle bir ek verginin, ekonomiyi olumsuz etkileyeceği ve bunalım içindeki işletmeleri daha da güç durumlara düşüreceği için, büyük tehlikeler taşıdığı kabul edilmelidir.

1. Türkiye, Gelir, Kurumlar ve Katma Değer vergilerinde, Dünya ülkeleri arasında en yüksek vergi oranlarını uygulamakta ve fakat uygulanan oranlarda vergi alamamaktadır. Gelirin % 44'ü oranında Kurumlar Vergisi, gelirin % 25'i ile % 55'i arasında Gelir Vergisi ve satış bedelinin % 15'i ile % 23'ü oranında Katma Değer Vergisi oranları uygulanan bir ülkede, vergi oranı artırarak vergi geliri elde etme olanağı yoktur.

2. Bu yüksek temel vergi oranlarına karşın, 1970'den beri devletin vergi gelirleri Milli Gelir'in % 20'sini ancak bulmaktadır. Bu vergi geliri eksikliğinin temel nedeni, vergi yönetimi ve denetimindeki büyük eksikliklerdir. Gelir ve Kurumlar vergilerinde, yükümlü sayısı artırılmamakta ve vergi yükü sınırlı sayıda yükümlü üzerinde kalmaktadır. K.D.V.'de kurulamayan denetim düzeninde oranların yüksek tutulması, büyük vergi kayıplarına neden olmaktadır.

3. Bu koşullarda devlet, büyük projeleri gerçekleştirebilmek ve son yıllarda artan siyasi amaçlı büyük harcamaları yapabilmek için, otuz yıldır, karşılıksız para basarak ge-

reksinimleri karşılamakta, bu davranışlar, dayanılmaz bir hayat pahalılığı işkenesine dönüşmektedir. Deprem yaralarını sarmak için de aynı şey yapılacaktır. Son otuz yıldır % 20-40 oranlarında açık bütçeyle yönetilen bir ülkede, konulacak ve ancak zaman içinde sonuç verecek bir ek verginin bu açıkları uzun sürede bile kapama olanağı yoktur.

4. Üstelik devletin bir çok harcama tasarrufu ve gelir artırma olanakları vardır. Bir bunalm ortamında felakete uğrayan işletmelerimizin, vergi yüklerini azaltma gereği varken, onlar üzerine getirilecek ek vergi yükleri, işletmelerin kârlılığını biraz daha azaltacağı için, evdeki bulgurdan, yani eldeki vergi gelirlerinden olma olasılığı da vardır.

5. Devlet gelirlerinin % 60'ına ulaşmış bulunan borç faizleri giderinde 1520 puanlık bir azaltma yapılması, tüm deprem yaralarının sarılmasını sağlayacak harcama azaltmasını sağlayabilir. Bunun yapılması, vergi geliri artırmaktan kolaydır. Devletimiz, bir süredir, kendi hataları yüzünden dünyanın en yüksek vergi oranlarıyla borçlanmaktadır. Bunun normale indirilmesi için gerekli işlemlerin ayrıntıları elimizde ve bizi yönetenlerin bilgisi içindedir.

6. Siyasetçilerin oy kaygısıyla devlet işletmelerine yüklediği yüklerin tutarı, yıllar yılı, devlete deprem felaketinin yüklediğinden çok fazlasını yüklemektedir. Büyük ölçüde bu tür ödemelerin kaynaklanan devlet işletmesi görev zararları toplamı, 1998 sonunda 10 katrilyon TL (25 milyar dolar) tutarına ulaşmıştır. Bunun % 10'undan vazgeçmekle, deprem yaralarının yarısı sarılabilir; öteki yarısını da gönüllü yardımlar karşılayacaktır.

7. Siyasetçilerimizin oy almak için Belediyeler aracılığı ile yaptığı gereksiz harcamalar toplamı, tüm deprem yaralarını saracak boyutlardadır. Sadece 1998 yılında, Hazine garantileri nedeniyle Belediyeler tarafından ödenmeyerek Hazinesin üzerine yıkılan Belediye borçları tutarı, 3 milyar doları aşmıştır. Her belediyenin borçlanırken, boyutlarını ölçerek, geri ödeyebileceği kadar borç alması, işletme ekonomisinin gereğidir. Hazine, bu borçları devralmasa ve gerektiği gibi her belediye, kendi borçlarını ödemek zorunda bırakılsa, deprem yaraları için gereken harcamaların, üçte biri karşılanabilir ve buna benzer kaynaklar varken Hazine başka kaynak aramamalıdır. Bunun böyle olması siyasal ahlak açısından da gereklidir. Bu borçları Hazineye devreden Belediyeler, en varlıklı ailelerin içinde yaşadıkları illerin belediyeleridir.

8. Cep telefonları, TURKCELL ve TELSİM şirketlerinin çalışmaları ile yurda hızla yayılmaktadır. Ancak devletimiz, bu yoldan bir de iki şirketli, eksik bir rekabet ortamı yaratmıştır. Bir süredir düşünülmekte olan ve belki de siyasal nedenlerle yapılması er-telenen yeni bir ihale ile, iki yeni yüklenici firma ile rekabetin yaygınlaştırılması yolu den-nememiş bulunmaktadır. Önceki ihalelerden alınan sonuçlara bakılırsa, buradan ek olarak devlete 11,5 milyar dolar ek kaynak yaratılması olanağı vardır. Bu yolun den-nemesi, ekonominin geleceği açısından da gerekli görülmelidir. Çok söylenmiş olduğu için gerek görmüyorum. Ama devlet işletmelerinin özelleştirilmesinden yılda 1 milyar dolar gelir sağlanması da fazla güç değildir.

9. Ayrıca devlet lojmanlarının (milletvekillerininkiler dahil), uzun süreli bir tak-sitlendirme programı içinde satılması yolu ile kısa sürelerde büyük gelir kaynakları elde edilebileceği hesaplanmaktadır. Buna benzer yollardan daha çok gelir kaynağı buluna-bilecekken, gerçekleşmesi çok zor bir ek vergi alınmasına gidilmesi düşünülmemelidir.

Kuşkusuz, devlet uzmanlarının elindeki bilgiler, bizim elimizdekilerden daha iyidir ve onlar bu ek gelir olanaklarına yenilerini ekleyebilirler. Devletimiz, karşısına çıkan belirli yeni harcama gereksinimleri için vergi koymaya kalkışırsa, tüm gelirleri halkın elinden alsa bile sonuç olan bu ihtiyaçları karşılayamaz. Halkın elinden tüm gelirleri devlete aktarmayı amaçlayan rejimlerin kaderi, hiç de iyi olmamıştır. "Deprem Vergisi"nin Ekim'de toplanacak meclisten çıkarması ve daha sağlıklı olan harcama tasarrufu ve gelir artışı yöntemlerinin uygulamaya konması için, hepimiz elimizden geleni yapmalıyız.

Bankacılık

Dr. ÖZTİN AKGÜÇ

1998 Yılında Bankalar, Mevduat ve Krediler

I- GENEL ÇİZGİLERİYLE GELİŞMELER

1998 yılında ülkemizde bankacılık alanında gelişmeler ana hatları ile şöyle özetlenebilir.

(i) 1998 yılında ülkemizde faaliyette bulunan banka sayısı T.C. Merkez Bankası dışında 72'den 75'e yükselmiştir. 1998 yılında Okan Yatırım Bankası A.Ş. ile Diler Yatırım Bankası A.Ş.'nin kuruluşu ve Hollanda kökenli Rabobank (Nederland)'ın ülkemizde şube açması ile faaliyette bulunan banka sayısı bir önceki yıla göre üç artmıştır.

1990 yılında ülkemizde yabancı banka statüsünde kurulmuş olan Midland Bank A.Ş.'nin ünvanı 1.4.1999 tarihinden itibaren HSBC Bank A.Ş. olarak değişmiştir.

(ii) 1998 yılında yurtiçi banka şube

sayısı (TCMB dışında) bir önceki yıla göre 541, yaklaşık % 8.0 oranında artarak 7.339'a yükselmiştir. Bu sayıya ulusal bankaların yurtdışındaki 31 şubesi de eklendiğinde toplam banka şube sayısı 7.370'e yükselmektedir. TCMB'nin 21 şubesi ile birlikte toplam banka şube sayısı 1998 yılı sonunda 7.391'e ulaşmaktadır.

(iii) 1989 - 1994 yılları arasında bankaların yurtiçi şube sayılarında belirgin bir azalma eğilimi gözlenmiş; ancak 1995 yılından itibaren bankaların yurtiçi şube sayıları yeniden artış eğilimi içine girmiştir. Nitekim 1998 yılında açılan şubelerle birlikte banka şube sayısı, bankacılık tarihimizdeki en yüksek düzeyine ulaşmıştır. 1997 yılında banka şube sayısı % 5.9 oranında artmış iken, artış oranı 1998 yılında % 8.0 olmuştur.

Banka şube sayısı içinde (TCMB dışında) kamusal sermayeli ticaret bankalarının payı bir önceki yıla göre %

42.7'den % 38.4'e gerilerken, özel sermayeli ulusal bankaların payı % 55.2'den % 59.6'ya yükselmiş, yabancı sermayeli bankaların payı her iki yılda da % 1.7 ve % 1.6 olarak belirgin bir değişme göstermemiştir. Bazı küçük ve orta çaplı bankaların pazar paylarını arttırmak amacıyla yeni şube açmaya yönelmeleri, bankaların TL kaynaklarını artırma çabaları, son yıllarda yurtiçi banka şube sayısında yeniden artışa yol açmıştır. Kalkınma ve Yatırım bankalarının banka şubeleri içindeki payı ise binde 4 gibi düşük düzeyde bulunmakta olup, bu düzey değişme göstermemektedir.

(iv) Bankalarda çalışanların sayısında 1990 yılından sonra gözlenen azalış eğilimi, yine 1995 yılında yön değiştirmiş ve bu yön değiştirme 1998 yılında da sürmüştür. Gerçekten bankalarda çalışanların sayısı (TCMB dışında) bir önceki yıla göre 11.628 kişi, başka bir deyişle % 7.5 oranında artarak 166.492'ye yükselmiştir. 1998 yılında özellikle küçük ve orta çaplı bankaların şube sayısında artış, bankalarda personel artışının en önemli nedenini oluşturmuştur.

1998 yılı sonu itibariyle bankalarda çalışanların % 45.3'ü kamusal sermayeli, yaklaşık % 52.2'si özel sermayeli ulusal, % 2.5'i yabancı sermayeli bankalarda çalışmaktadır. Banka grupları itibariyle çalışanların dağılımı ise % 96.8 ticari bankalar, % 3.2 kalkınma ve yatırım bankaları şeklindedir.

Bir önceki yıla göre banka çalışanları içinde kamusal sermayeli bankaların payı % 47.5'den % 45.3'e gerilerken, özel sermayeli ulusal bankaların payı % 50.0'den % 52.2'ye yükselmiştir. Bu gelişmede bazı küçük ve orta çaplı özel bankaların hızlı büyüme stratejileri de etkili olmuştur. Başkalarıda çalışanlar içinde yüksek öğrenim görmüş olanların sayısı ve oranı hızla artmaktadır. TCMB dışında, 1988 yılında banka çalışanlarının % 19.5'i yüksek ve lisans üstü öğrenim görmüş

olanlardan oluşurken, bu oran 1998 yılı sonunda % 40.6'ya yükselmiştir.

(v) Türkiye bankacılık sistemi hemen hemen tüm ülkelerde gözlemediği gibi oligopolistik bir yapıdadır. Sistemde çok sayıda banka bulunmasına karşın, az sayıda banka mevduat ve kredi pazarlarında önemli paya sahip bulunmaktadır. Nitekim 1998 sonu itibariyle de en fazla mevduata sahip beş banka (sırasıyla T.C. Ziraat Bankası, T. Halk Bankası, Yapı ve Kredi Bankası, T. İş Bankası ve Akbank) toplam mevduatın yaklaşık % 49.2'sine sahip bulunmaktadır. En fazla kredi hacmine sahip beş bankanın (sırasıyla T.C. Ziraat Bankası, T. İş Bankası, Yapı ve Kredi Bankası, Pamukbank ve Garanti Bankası) 1998 yılı sonu itibariyle toplam banka kredilerindeki payı % 42.4 düzeyindedir. Ancak son yıllarda büyük bankaların toplam mevduat ve toplam kredilerindeki göreceli payları düşme eğilimi göstermektedir.

(vi) 1998 yılında kamusal sermayeli bankaların toplam mevduat (DTHL'lar dahil) içindeki payı, bir önceki yıla göre % 39.0'dan % 40.7'ye yükselirken; ticaret bankaları kredileri içindeki payı da 37.7'den % 31.9'a gerilemiştir. Kamusal sermayeli bankaların, kalkınma ve yatırım bankaları dahil, toplam banka kredileri içindeki payı % 36.5 olmaktadır. Bir önceki yıl bu pay % 41.5 düzeyinde idi.

TL mevduat daha çok kamusal sermayeli bankalarda toplanmaktadır. 1998 sonu itibariyle kamusal sermayeli ticaret bankalarının TL mevduat içindeki payı % 66.9'a yükselirken; yabancı para mevduat içindeki payları % 23.9'a gerilemektedir.

(vii) 1997 yıl sonu itibariyle ülkemizde faaliyette bulunan yabancı banka sayısı 21 olarak görülmektedir. Ancak bu bankalardan Osmanlı Bankası ile Ulusal Bank ise şeklen yabancı bankalar grubunda yer almaktadırlar. Yabancı bankaların toplam mevduat içindeki payları %

2.7, krediler içindeki payları da % 3.1 düzeyindedir.

Verilerin ortaya koyduğu gibi yabancı bankaların Türkiye mevduat ve kredi pazarında payı düşüktür. Gerçekten bu paylar, yukarıda sözü edilen iki ulusal bankanın da mevduat ve kredi rakamlarını içerdiğinden, olduğundan daha yüksek gözükmemektedir.

(viii) 1980 sonrasında bankalarımızın dışa açılma çabalarına karşın, dışa açılma nicelik açısından belli bir boyuta ulaşamamıştır. 1998 yılında ulusal bankalarımızın yabancı ülkelerdeki şubelerinin toplam mevduat içindeki payı, % 9.9, krediler içindeki payı da % 11.8'dir. Bu paylar bir önceki yıl sırasıyla % 8.3 ve % 9.7 düzeyinde idi. Kaldı ki bu paylar, yurtiçi kaynaklı bazı işlemlerin yurtdışına kaydırılması nedeniyle gerçeği yansıtmamaktadır.

(ix) Bankalarımızın yeni veya ortak girişim şeklinde banka kurma veya mevcut bankaların sermayelerine katılma yolu ile dışa açılma politikalarını 1998 yılında da sürdürmüşlerdir. 1998 sonu itibarıyla ulusal bankalarımızın yurt dışındaki mali iştirakleri bir önceki yıla göre 9 artarak 56'dan 65'e yükselmiştir. Ulusal Bankalarımızın yurtdışındaki şube sayısı da inceleme yılında 10 artarak 21'den 31'e yükselmiştir. Banka iştiraklerinin 5'i Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde 7'si de Türk Cumhuriyetleri'ndedir.

Bankalarımızın uluslararası mali piyasalarda yer almak, uluslararası piyasalarda ve Türk Cumhuriyetleri ile yakın ilişkiler kurma politikaları, yurtdışında kurulu bankalara ortak olma, yurt dışında banka oluşturma, ortak girişimlerde bulunmalarında etkili olmaktadır.

(x) 1998 yılında bankaların varlıkları cari fiyatlarla % 90.0 oranında artarak 36.827.949 milyar TL'ye yükselmiştir. Bir önceki yıl ise bankacılık sektörünün

varlıkları cari fiyatlarla % 116.3 oranında artmış idi. USD bazında ise toplam varlıklar, bir önceki yıla göre % 23.0 oranında artarak 116.4 milyar USD'e yükselmiştir. 1997 yılında ise banka varlıkları (aktifleri) USD bazında %13.6 oranında artış göstermiş idi.1998 yılında banka varlıklarında artış hızı bir önceki yıla göre cari fiyatlarla yavaşlarken, USD bazında artmıştır.

(xi) Banka varlıklarının TL ve YP (Yabancı Para) olarak dağılımı bir önceki yıla göre belirgin değişme göstermiş; 1997 yılında bu dağılım % 54.6 TL; % 45.4 YP şeklinde iken,1998 yılında % 59.9 TL; % 40.1 YP şeklini almıştır. Varlıkların TL ve YP olarak dağılımında, YP varlıkların payı azalmıştır.

(xii) 1998 yılında toplam mevduat (DTH'lar ve bankalar mevduatı dahil) bir önceki yıla göre cari fiyatlarla % 92.8 oranında artarak 24.185.281 milyar TL'ye yükselmiştir. Toplam mevduat USD bazında % 12.6 oranında artarak 1998 yıl sonunda 77.1 milyar USD olmuştur.

Mevduat artış hızı bir önceki yıla göre cari fiyatlarla azalırken, USD bazında artmıştır. 1997 yılında mevduat cari fiyatlarla % 104.1 oranında artarken USD bazında da % 7.0 dolayında artış göstermiş idi.

(xiii) 1998 yılında TL mevduat YP mevduattan daha hızlı artış göstermiştir. TL mevduat % 102.5 oranında artarken, YP mevduat artış hızı % 84.1 oranında kalmıştır. Bir önceki yıl ise yabancı para mevduat TL mevduattan daha hızlı artış göstermiş, YP mevduat % 113.2 oranında artarken TL mevduat % 94.7 oranında artmıştı. 1998 yılında TL mevduat artış hızı yükselirken YP mevduat artış hızı yavaşlamıştır. 1998 yılında TL ve YP mevduatta artış hızlarının farklı oluşu, mevduatın dağılımını etkilemiştir. 1997 yılında mevduatın dağılımı % 47.1 TL, 52.9 YP iken, bu dağılım 1998 yılında % 49.4

TL, % 50.6 YP şeklini almış, TL mevduatın payı bir önceki yıla göre artmıştır. TL'nin sürekli değer yitirmesi, kur ya da devalüasyon riskinin yüksekliği, vadesiz TL mevduata düşük faiz uygulanması, toplam mevduatın TL ve YP olarak dağılımını etkilemekte, birikimlerin YP mevduat olarak bankalara yatırılmasında etkili olmaktadır. YP mevduatın payının 1998 yılında da TL mevduattan daha yüksek oluşu olağan bir gelişme olarak yorumlanamaz. Bu yapı bir yerde ekonomik istikrarsızlığı yansıtmaktadır.

(xiv) 1998 yılında DTH artış hızı cari fiyatlarla bir önceki yıla göre belirgin bir şekilde yavaşlamış, 1997 yılında % 107.6 oranında artan DTH 1998 yılında da % 82.2 oranında artarak 10.783.777 milyar TL'ye yükselmiştir. DTH artış hızının ortalama mevduat artış hızının altında oluşu, DTH'nın toplam mevduat içindeki payının % 47.2'den hafifçe % 44.6'ya gerilemesine yol açmıştır.

(xv) 1998 yılında DTH dışı mevduat %102.2 oranında artış göstermiş olmakla beraber, artış hızları mevduat türleri itibarıyla farklı olmuştur. Anılan yıl en hızlı mevduat artışı % 122.5 olarak ticari kuruluşlar mevduatında gözlenmiş, bunu sırasıyla % 104.6 oranında artışla diğer mevduat (Altın Depo Hesapları dahil), % 101.3 artışla tasarruf mevduatı, % 94.2 oranında artışla bankalar mevduatı, % 64.8 oranında artışla da resmi kuruluşlar mevduatı izlemiştir. Mevduat sertifikası uygulamasına 1997 yılı başlarından son verildiğinden 1998 yılı sonu itibarıyla henüz vadesi dolmamış 15 milyar TL tutarında sertifika banka kaynakları arasında yer almıştır.

(xvi) 1998 yılında mevduat türleri itibarıyla artış hızlarının farklı oluşu, yalnız mevduat toplamının TL ve YP olarak dağılımını değil, DTH dışı mevduatın bileşimini (kompozisyonunu) de değiştirmiştir.

1997 yılına göre DTH dışı mevduat

inde tasarruf mevduatının payı % 48.2'den % 48.0'a, resmi mevduatın payı % 3.4'den % 2.7'ye, bankalar arası mevduatın payı da % 18.7'den % 18.0'a gerilerken; ticari kuruluşlar mevduatın payı % 14.3'den % 15.8'e yükselmiş, diğer kuruluşlar mevduatın payı her iki yılda da sırasıyla %15.4 ve % 15.5 olarak hemen hemen değişme göstermemiştir.

(xvii) İzlenen faiz politikası ve enflasyon beklentisi mevduatın TL ve yabancı para olarak dağılımının yanı sıra mevduatın vade yapısını da etkilemektedir. 1998 yılı sonu itibarıyla toplam mevduatın % 18.8'i vadesiz, % 81.2'si ise bir ay ve daha uzun vadeli. 1997 yılında ise toplam mevduatın % 21.3'ü vadesiz, % 78.7'si ise bir ay ve daha uzun süreli mevduat şeklinde idi. 1980'li yılların başlarından beri bankalardaki vadesiz mevduatın toplam mevduat içindeki payı genelde azalma eğilimi göstermektedir.

Enflasyon ve faizlerin oynaklığı vadeli mevduatın daha çok kısa sürelerde yoğunlaşmasına neden olmakta ve süreler genelde kısalmaktadır. 1998 yılı sonu itibarıyla vadeli mevduatın dağılımı; 1 ay vadeli mevduat % 29.7, 3 ay vadeli mevduat % 42.1, 6 ay vadeli mevduat % 17.7, 1 yıl ve daha uzun vadeli mevduat % 10.5 şeklindedir. Mevduatın % 70.0'den fazlası 1 ve 3 aylık vadeli hesaplarda toplanmıştır. Bir önceki yıla göre, 1 ay vadeli mevduatın payı % 26.9'dan % 29.7'ye, 3 aylık mevduatın payı % 41.6'dan % 42.1'e yükselmiş; buna karşı 6 aylık mevduatın payı % 19.7'den % 17.7'ye, 1 yıl ve daha uzun vadeli mevduatın payı da % 11.8'den % 10.5'e gerilemiştir. 1998 yılında, 6 ay ve daha uzun süreli mevduattan 1 ay vadeli mevduata kaymalar olmuştur.

Enflasyonun hızlı, faiz riskinin yüksek olduğu dönemlerde, riskten kaçınmak veya korunmak için birikimlerin kısa süreli hesaplarda toplanması doğaldır. Enflasyonun uzun süreli fon sunumu

(arzu) üzerindeki olumsuz etkisi, bankacılık sektörümüzde de gözlenmektedir.

Faiz farklılıklarının mevduatın vade dağılımı üzerindeki etkisi tasarruf mevduatında daha belirgindir. 1998 yılında tasarruf mevduatının vade dağılımı 1997 yılı sonu ile karşılaştırıldığında, vadeli tasarruf mevduatı içinde 1 ay vadeli mevduatın payı % 18.9'dan hafifçe % 19.1'e, 3 ay vadeli mevduatın payı % 44.3'ten % 47.9'a yükselirken, 6 ay vadeli mevduatın payı % 30.3'den % 28.0'e gerilemiştir. Tasarruf mevduatı içinde 1 yıl ve daha uzun vadeli mevduatın payı giderek düşmektedir. Bu pay 1996 yılında % 11.2 iken, 1997 yılında % 6.5'e, 1998 yılında da % 5.0'e gerilemiştir. Tasarruf mevduatının vadesiz dağılımı % 5.3, vadeli dağılımı ise % 94.7 şeklindedir. Bir önceki yılda dağılım buna benzer şekilde % 7.4 vadesiz, % 92.6 vadeli şekilde oluşmuştur.

(xviii) T.C Merkez Bankasının bankalara açmış olduğu krediler (Reeskont ve avans kredileri) 1998 yılında cari fiyatlarla dahi bir değişme göstermemiş, 1997 yılı sonunda 7.676 milyar TL iken, 1998 yılı sonunda da 7.539 milyar TL olarak reel olarak azalmıştır. Bir önceki yılda TCMB'nin bankacılık kesimine açmış olduğu krediler cari fiyatlarla azalış göstermiş idi.

TCMB'nin bankacılık kesimine açmış olduğu reeskont ve avans kredileri, izlenen para politikasına ve ekonominin kredi talebine göre değişmekte; düzenli bir gelişme göstermemektedir. Gerçekten 1990 yılından bu yana TCMB'nin bankalara açmış olduğu krediler önemli boyutta iniş ve çıkışlar göstermiştir. TCMB'nin bankacılık sektörüne açmış olduğu krediler cari fiyatlarla 1990 yılından bu yana % 81.6 oranında arttıktan sonra 1991 yılında azalmış, 1992 ve 1993 yıllarında sırasıyla % 91.8 ve % 104.0 gibi büyük boyutlarda artış göstermiş, 1994 yılında % 30.3 oranında gerilemiş, 1995 yılında da bir önceki yıla göre hemen hemen

değişme göstermemiş, 1996 yılında yeniden % 37.2 arasında azalmıştır.

1997 yılından itibaren TCMB önceki yıllardan farklı olarak özellikle Eximbank'a kabul finansmanı kapsamında reeskont olanağı sağlamıştır. Türkiye'de kabul (acceptance) piyasası gelişmemiş olduğundan, TCMB döviz üzerinden düzenlenmiş yurtdışındaki muteber bankalarca kabul edilmiş poliçe ve senetleri de reeskonta kabul etmektedir.

TCMB'nin bankacılık sektörüne açmış olduğu krediler yıllar itibarıyla dalgalanmakla beraber genel eğilim, TCMB kredilerinin banka kaynakları içindeki payının azalması yönündedir. Gerçekten 1990 yılında TCMB kredilerinin banka kaynakları içindeki payı % 2.7 iken, 1998 yılında binde 1'in altına gerilemiştir. Bu gelişmede kuşkusuz TCMB'nin izlediği para politikasının yanı sıra bankalar arası para piyasasının oluşması da etkili olmuştur.

(xix) 1998 yılında ekonomideki durgunluk banka kredilerine yansımış; banka kredilerinde artış hızı yavaşlamıştır. Banka kredilerindeki gelişmeler, ekonomideki genel eğilimleri yansıtan iyi bir göstere olmaktadır.

1998 yılında banka kredileri cari fiyatlarla % 60.3 oranında artarak 14.122.355 milyar TL'lik bir boyuta ulaşmıştır. 1998 yılında banka kredilerinde artış hızı bir önceki yılı düzeyi olan % 128.3'den çok yavaş olmuştur. Bu yavaşlamada kuşkusuz T.C Ziraat Bankası'nın zirai kredileri arasında yer alan 1.522 milyar TL tutarındaki kredinin, görev zararı olarak Hazine'den alacak şekline dönüştürülmesi de etkilidir. 1998 yılında ticaret (mevduat) bankaları kredilerinde artış hızı % 132.6'dan % 59.4'e gerilerken, kalkınma bankaları kredilerinde artış hızı ise % 88.9'dan % 70.4'e gerilemiştir. 1998 yılında önceki yıllardan farklı olarak ticaret bankalarının kredileri artış hızı, kalkınma ve

HONDA CIVIC'TEN YOL MANZARALARI.

Antalya, Kemer

İzmir, Çeşme

Bolu, Abant

Muğla, Bodrum

yatırım bankaları kredileri artış hızından daha yavaş olmuştur.

1998 yılında banka grupları itibariyle kredilerde artış hızlarının farklı oluşu, toplam banka kredilerinin ticaret bankaları ile kalkınma ve yatırım bankaları arasındaki dağılımını değiştirmiştir. Tüm banka kredileri içinde ticaret bankaları kredilerinin payı % 91.8'den % 91.3'e gerilerken, kalkınma ve yatırım bankalarının payı % 8.2'den % 8.7'ye yükselmiştir.

(xx) 1998 yılında bankaların açmış olduğu krediler mevduattan daha yavaş artmıştır. Ticaret bankalarının kredileri % 59.4 oranında artarken mevduatta artış hızı % 92.8 olmuştur. 1998 yılında bankalar kaynaklarının önemli bir bölümünü, devlet iç borçlanma senetlerini almada kullanmışlardır.

Kredilerin mevduattan çok daha yavaş artması sonucu ticaret bankalarında Kredi/Mevduat oranı % 64.3'den % 58.4'e gerilemiştir. Bu düzey 1993 yılında ulaşılan Kredi/Mevduat oranı % 71.2'nin çok gerisindedir.

1998 yılında ticaret bankalarında krediler net varlık toplamından daha yavaş artmış olduğundan, söz konusu bankaların varlık yapıları bir ölçüde değişmiş, Krediler/Toplam Varlık oranı % 44.1'den hafifçe % 36.7'ye gerilemiştir. Bankaların vermiş oldukları nakit kredilerin toplam varlıklar içindeki payı 1995 yılından sonra artış eğilimi içine girmişken, 1998 yılında ekonomik durgunluk ve T.C. Ziraat Bankası'nın tarım kredilerinin bir bölümünün görev zararı olarak Hazine'den alacak şekline dönüştürülmesi Nakit Krediler/Varlık Toplamı oranının düşmesine yol açmıştır.

(xxi) Bankaların varlıkları arasında son yıllarda Menkul Değerler Cüzdanı önemli yer tutmaya başlamıştır. Bununla beraber Menkul Değerler Cüzdanının banka varlıkları içindeki payı 1996 yılında % 15.2 düzeyine kadar yükselmiş iken, bu pay 1998 yılında % 14.1 olmuştur. Ayrıca bağlı değerlerde dikkate alındığında bu oran % 16.2'ye çıkmaktadır. Bankaların Menkul Değerler Cüzdanının önemli bir bölümü Hazine bonoları ile Devlet tah-

TABLO 1
Türkiye'de Faaliyette Bulunan Bankalar (1998 Sonu İtibariyle)

Bankalar	Sayı
- Emisyon Bankası	1
- T.C. Merkez Bankası	
- Ticaret (Mevduat) Bankaları	60
• Ulusal Bankalar	42
• Kamusal Sermayeli Bankalar	4
• Özel Sermayeli Bankalar	38
• Yabancı Sermayeli Bankalar	18
- Kalkınma ve Yatırım Bankaları	15
• Ulusal Bankalar	12
• Kamusal Sermayeli Bankalar	3
• Özel Sermayeli Bankalar	9
• Yabancı Sermayeli Bankalar	3
Toplam	76

villerinden, başka bir deyişle Devlet iç Borçlanma Senetlerinden (DİBS) oluşmaktadır. 1998 yılında DİBS' ler, bankaların Menkul Değerler Cüzdanının yaklaşık dörtte üçünü, bankaların toplam net varlıklarının da % 10.0'nundan biraz fazlasını oluşturmaktadır. Bu oranlar bir önceki yıla göre belirgin değişiklik göstermemektedir.

(xxii) 1998 yılında bankaların döviz pozisyon açıkları, bir önceki yıla göre 364 milyon USD artarak 4.966 milyon USD'den 8.330 milyon USD'e çıkmıştır. 1998 yılında kur artışlarının, TL plasman getirisi ile yabancı para maliyeti arasındaki farktan daha düşük oluşunun yarattığı faiz arbitrajı olanağı, bankaların pozisyon açıklarının genişlemesine neden olmuştur.

(xxiii) 1998 yılında bankaların birleştirilmiş net kârları (dönem zararları indirildikten sonra) bir önceki yıla göre cari fiyatlarla % 56.5 oranında artarak 759.896 milyar TL'ye yükselmiştir. Bir önceki yıl ise banka kârları cari fiyatlarla % 90.6 oranında artış göstermiş idi. Banka kârlarındaki artış hızı bir önceki yıla göre cari fiyatlarla % 90.6'dan % 56.5'e gerilerken, reel olarak da % 4.8 artıştan % 8.9 azalışa dönüşmüştür. Banka kârlarındaki artış hızı 1995 yılından sonra reel olarak sırasıyla % 73.9, % 37.3 ve % 4.8 olarak yavaşlama gösterdikten sonra 1998 yılında eksiye düşmüştür.

Banka kârları düzenli bir gelişme göstermemekte 1986 -1998 döneminde banka kârlarındaki yıllık artış hızı cari fiyatlarla en yüksek 1995 ve en düşük 1989 yılı olmak üzere, 227.8 ile % 13.2 oranında dalgalanma göstermiş bulunmaktadır. Banka kârları ile ekonominin büyüme hızı arasında yakın bir ilişki gözlenmektedir. Gerçekten ekonominin hızla büyüdüğü 1990, 1992, 1993, 1995 ve 1996 yıllarında banka kârları hızla artarken, büyüme hızlarının çok düşük veya eksi olduğu yıllarda, örneğin 1989, 1991,

1994 ve 1998 yıllarında banka kârları da azalmıştır.

(xxiv) 1998 yılında banka kârlarında artış hızının yavaşlaması, hatta reel olarak eksi oluşu bankaların kârlılık oranlarını da olumsuz yönde etkilemiştir. Bankaların özsermaye (ya da özkaynak) kârlılık oranı bir önceki yıla göre, yıl sonu özkaynak tutarına göre % 38.7'den % 35.7'ye, ortalama özkaynak tutarına göre de % 54.1'den % 44.9'a gerilemiştir. 1998 yılında banka özkaynakları cari fiyatlarla % 69.9 oranında artarken banka kârlarında artış hızının % 56.5 düzeyinde kalışı, bankaların kârlılık oranlarında belirgin düşüşe neden olmuştur.

Bankalarda 1998 yılında da kârlılık oranları önceki yıllarda olduğu gibi banka grupları itibarıyla farklı olmuştur. Ticaret bankalarının dönem net kârı bir önceki yıla göre, % 45.8 oranında artarak 663.853 milyar TL'ye yükselmiştir. Ticaret bankalarında kâr artış hızı, cari fiyatlarla % 94.3'den % 45.8'e gerilerken reel olarak da % 6.3 artıştan % 15.1 azalışa dönüşmüştür. Ticaret bankalarında kâr artış hızında belirgin yavaşlama, özkaynak kârlılık oranlarını da olumsuz yönde etkilemiş; özkaynak kârlılığı, yıl sonu özkaynak tutarına göre % 40.2'den % 34.7'ye, yıllık ortalama özkaynak tutarına göre de % 55.9'dan % 43.6'ya düşmüştür.

Ticaret bankaları içinde en kârlı bankalar grubunu, 1998 yılında da yabancı sermayeli bankalar oluşturmuştur. Yabancı bankaların dönem net kârları, 1998 yılında cari fiyatlarla % 124.7, reel olarak da % 30.8 oranında artarak 90.263 milyar TL'ye yükselmiştir. Bir önceki yıl ise yabancı sermayeli bankaların kârları cari fiyatlarla % 202.5, reel olarak da % 6.4 oranında artmış idi. Yabancı sermayeli bankaların kârlarında hızlı artış, özkaynak kârlılığını, ortalama özkaynak tutarına göre, % 98.5'den % 106.7'ye yükselmesine olanak vermiştir.

Özel sermayeli ticaret bankalarının dönem net kârları bir önceki yıla göre cari fiyatlarla % 33.2 oranında artarken reel olarak da % 22.5 oranında azalarak, 1998 yılında 495.933 milyar TL olmuştur. Özel sermayeli ticaret bankalarının kârlarında artış hızı, cari fiyatlarla % 87.6 düze-yinden % 33.2'ye gerilerken, reel olarak % 3.2 oranında artıştan % 22.5 azalışa dönüşmüştür. Özel ticaret bankalarının kârlarında artışının belirgin bir şekilde yavaşlaması, özkaynak kârlılığının, yıllık ortalama özkaynak tutarına göre, % 69.6'dan % 47.3'e gerilemesine yol açmıştır.

Kamusal sermayeli ticaret bankalarının dönem net kârları ise 1998 yılında bir önceki yıla göre cari fiyatlarla % 74.6, sabit fiyatlarla da % 1.6 oranında artarak 42.931 milyar TL olmuştur. Bir önceki yıl ise kamusal sermayeli ticaret bankalarının dönem net kârları, cari fiyatlarla % 89.6 reel olarak da % 4.2 oranında artış göstermiş idi. Kamusal sermayeli bankalar arasında yer alan T.Emlak Bankası'nın zararlı oluşu bu grup bankaların net kârını azaltmaktadır. Kamusal sermayeli ticaret bankalarının kârlarında artış hızının yavaşlamasına karşın, bu bankalar grubunda özkaynak kârlılığının ortalama özkaynak tutarına göre, % 17.9'dan hafifçe % 19.4'e yükselmiştir.

Kalkınma ve yatırım bankaları toplu olarak 1998 yılında 96.133 milyar TL kâr açıklamışlardır. Kalkınma ve yatırım bankalarının dönem kârları 1998 yılında cari fiyatlarla % 219.7 oranında, reel olarak da % 86.1 oranında artmıştır. Bir önceki yıl ise kalkınma ve yatırım bankalarının kârları cari fiyatlarla % 48.8 oranında artarken reel olarak % 18.2 oranında azalmış idi.

Kalkınma ve yatırım bankaları grubunda kamusal sermayeli bankalar 69.829 milyar TL kâr sağlamışlardır. Dönem net kârlar, bir önceki yıla göre, cari fiyatlarla % 259.2 oranında, reel olarak da % 109.1 oranında artış göstermiştir. 1997

yılında ise kalkınma ve yatırım bankaları kârları cari fiyatlarla % 48.7 oranında artarken, reel olarak % 18.2 oranında azalmış idi.

Kamusal sermayeli kalkınma ve yatırım bankalarının kârlarının reel olarak artışı, etkisini özkaynak kârlılığı üzerinde de göstermiş, söz konusu bankalar grubunun özkaynak kârlılığı, ortalama özkaynak tutarına göre % 29.2'den, % 51.6'ya yükselerek dramatik bir artış göstermiştir.

Özel sermayeli kalkınma ve yatırım bankaları (yabancı sermayeli üç banka dahil) 1998 yılında 26.304 milyar TL kâr sağlamışlardır. Özel sermayeli kalkınma ve yatırım bankalarının da kârları cari fiyatlarla % 147.3 oranında, reel olarak da % 43.9 oranında artmıştır. Bu bankalar grubunun özkaynak kârlılığı da, ortalama özkaynak tutarına göre bir önceki yıla göre % 69.7'den % 91.1'e yükselmiştir.

(xxv) 1998 yılında bankaların varlık kârlılığı (Dönem Net Kârı/Ortalama Varlık Top.) oranı da, bir önceki yıla göre % 3.4'den % 2.7'ye gerilemiştir. Banka varlıklarının cari fiyatlarla % 90.1 oranında artarken, banka kârlarının artış hızının % 56.5 oranında kalması, bankaların varlık kârlılığında da düşüşe yol açmıştır.

1998 yılında da önceki yıllarda olduğu gibi varlık kârlılığı, banka grupları arasında farklıdır. Varlık kârlılığı, ortalama varlık tutarına göre, ticaret bankaları grubunda % 2.5 düzeyinde oluşurken, kalkınma ve yatırım bankalarında % 6.9 olarak çok daha yüksektir.

1998 yılında da ticaret bankaları grubunda varlık kârlılığı en yüksek bankalar yabancı sermayeli ticaret bankalarıdır. Bu bankaların varlık kârlılığı, ortalama varlık toplamına göre, 7.1'dir. Yabancı sermayeli yatırım bankalarının varlık kârlılığı görece olarak yüksek olmakla beraber 1994 yılından bu yana azalma eğilimi göstermektedir. 1994 yılında % 12.1 dü-

zeyinde olan varlık kârlılığı 1997 yılında % 6.8'e değin geriledikten sonra 1998 de % 7.1 olmuştur.

Özel sermayeli ticaret bankalarında varlık kârlılığı, bir önceki yıla göre % 4.8'den % 3.2'ye düşmüştür. Kamusal sermayeli ticaret bankalarında da varlık kârlılığı 1998 yılında hafifçe gerilemiş, binde 8'den binde 7'ye düşmüştür. Kalkınma ve yatırım bankaları grubunda, varlık kârlılığı, kamusal sermayeli bankalarda % 3.2'den % 6.6'ya, özel sermayeli bankalarda da % 6.0'dan % 8.1'e yükselmiştir. Kârlılığa ilişkin verilerin ortaya koyduğu gibi, 1998 yılında bir önceki yıla göre bankaların toplam kârında reel azalış ve kârlılık oranlarındaki düşüş özel sermayeli ticaret bankalarından kaynaklanmıştır.

(xxvi) Açıklanan bilançolara göre 1998 yıl sonu itibarıyla bankaların takipteki kredileri tutarı 1.016.341 milyar TL'dir. Takipteki krediler % 44.3'ü 450.143 milyar TL'lik bölölü için kârşılık ayrılmış olup, takipteki kredilerin net tutarı 566.198 milyar TL'dir. Bu verilere göre bankaların takip- etilecekleri alacakları, cari fiyatlarla bir önceki yıla göre, brüt olarak % 389.5, net olarak da % 546.3 oranında artmıştır. Takipteki krediler, kredilerden ve bankaların varlık toplamından daha hızlı artmış olduğundan, 1998 yılında Takipteki Krediler/ Krediler Oranı % 2.1'den % 7.1'e, Takipteki Krediler/Varlık Toplamı Oranı da yaklaşık 1.0'den % 2.8'e yükselmiştir. Oranlarda bu denli yükseliş bankacılık sektörünün donuk veya batık kredi sorununun daha belirgin hale geldiğini göstermektedir. Ayrıca banka bilançolarında gösterilen Takipteki Alacaklar tutarının gerçekçiliği ve bunlar için ayrılan kârşılıkların yeterliliği tartışma konusudur. Türkiye bankacılık sisteminin boyutu kesin olarak bilinmeyen bir donuk veya batık veya tahsili gecikmiş kredi sorunu vardır. Bilançolarda gösterilen Takipteki Alacaklar tutarı sorunun gerçek boyutunu yansıtmamaktadır.

(xxvii) Bankaların vergi yükü asgari Kurumlar Vergisi uygulaması ve bazı vergi istisnalarının daraltılması nedeniyle 1991 yılından sonra artış göstermiştir. Vergi Karşılığı/Vergi Öncesi Kâr (Dönem zararı indirilmeden) oranı 1990 - 1997 yılları arasında % 8.0 ile % 24.8 arasında değişmiş, 1998 yılında ise % 31.2'ye yükselmiştir. Bu artışta kuşkusuz 1998 yılında vergi kanunlarında yapılan değişiklik etkili olmuştur. Nitekim bir önceki yıl söz konusu vergi yükü % 24.8 düzeyinde idi.

II. SAYISAL BİLGİLER VE DEĞERLENDİRMELER

Türkiye Bankalar Birliği'nin "Bankalarımız 1998" isimli 210 numaralı yayını ile TCMB'nin "1998 Yıllık Rapor"undan yararlanarak, 1998 yılında bankacılık alanında gelişmeler aşağıdaki bölümde ayrıntılı ve sayısal olarak açıklanmıştır.

A. Kurumsal Gelişmeler

1- Türkiye'de Faaliyette Bulunan Bankalar

1998 yıl sonu itibarıyla ülkemizde faaliyette bulunan banka sayısı 75 olup, TCMB ile birlikte bu sayı 76'ya yükselmiştir. Ülkemizde faaliyette bulunan bankalar niteliklerine ve sermaye gruplarına göre Tablo 1'de gösterildiği şekilde ayrıma tabi tutulabilir. 1998 yılı sonunda ülkemizde faaliyette bulunan bankalar işlevlerine göre, biri emisyon bankası (Merkez Bankası), 60 ticaret ve mevduat bankası, 15'i de kalkınma ve yatırım bankası türündedir. Mülkiyet açısından TCMB dahil 8'i kamusal sermayeli banka, 47'si özel sermayeli ulusal banka, 21'i yabancı sermayeli bankadır.

Bankalar Birliği'nin sınıflandırmasında Osmanlı Bankası, Saudi American Bankası İstanbul şubesinin Türkiye'de kurulan banka şekline dönüştürülmesi ile oluşan Ulusal Bank yabancı bankalar grubunda yer almakla beraber, gerçekte bu

Euromoney seçerken zorlanmadı:

Euromoney, her yıl temmuz ayında dünyanın en iyi bankalarını açıklar. Dünya finans çevreleri her yıl bu sonuçları merakla bekler. Euromoney raporuna göre, dünya ölçeğinde orta büyüklükteki bankalar arasında en iyisi, dünya bankacılık tarihinde ilk defa bir Türk bankası: Garanti.

Dünyanın en iyi bankası seçildik.

Euromoney temmuz sayıs sayfa 60, 62

Yine Euromoney raporuna göre Garanti, 95, 96, 97'de olduğu gibi 99'da da yine Türkiye'nin en iyisi. Müşterilerimizle, Türkiye'nin potansiyeline inananlarla bu haberi paylaşmaktan gurur duyuyoruz. Henüz bankası Garanti olmayanlara da sormak isteriz: Siz de dünyanın en iyi bankası ile çalışmanın tadına varmak istemez miydiniz?

 GARANTİ

Başka bir arzunuz?

www.garanti.com.tr

bankalar ulusal banka kimliğindedir. Bu düzeltme yapıldığında ülkemizde faaliyette bulunan yabancı banka sayısı 19'a inmekte, ulusal sermayeli özel banka sayısı da 49'a yükselmektedir. 1998 yılında Okan Yatırım Bankası ile Diler Yatırım Bankası'nın kurulması ile kalkınma ve yatırım bankalarının sayısı 15'e yükselirken, Rabobank Netherland'ın ülkemizde şube açarak faaliyete geçmesi ile, ülkemizde şube düzeyinde faaliyette bulunan yabancı banka sayısı 12'ye, toplam yabancı banka sayısı da (Osmanlı Bankası ile Ulusal Bank dahil) 21'e yükselmiştir.

2- Şube Sayısı

1998 yılında yurtiçi banka şube sayısı (TCMB dışında) bir önceki yıla göre 541, % 8.0 oranında artarak 7.339'a yükselmiştir. Bankaların yurtdışındaki şubeleri ile TCMB'nin şubeleri de dikkate alındığında şube sayısı 7.391'e ulaşmaktadır.

Yurtiçinde faaliyette bulunan şubelerin % 99.6'sı ticaret bankalarına ait bulunmaktadır. Ticaret (Mevduat) bankalarının 1998 sonu itibarıyla yurtiçi şubelerinin dağılımı da; % 59.6 özel sermayeli ulusal bankalar, % 38.4 kamusal sermayeli bankalar ve % 1.6 yabancı sermayeli bankalar şeklindedir.

1970-1998 döneminde banka şube sayısındaki gelişmeler Tablo II'de verilmiştir.

Banka şubelerinin 1998 sonu itibarıyla 7.339'u yurtiçinde, 31'i de yurtdışıdadır. TCMB'nin 21 şubesi ile birlikte toplam şube sayısı 7.391'e yükselmektedir.

Banka şube sayısı, inceleme döneminde 1990 yılına değin, 1983 ve 1984 yılları dışında artış eğilimi gösterdikten sonra, anılan yıldan itibaren azalmaya başlamış, 1994 yılında 6.126 düzeyine indikten sonra 1995 yılında % 2.2, 1996 yılında % 3.2, 1997 yılında % 5.8 ve

1998 yılında da % 8.0 oranında artarak, bankacılık tarihindeki en yüksek düzeyeine ulaşmıştır.

TABLO II
Banka Şube Sayısındaki
Gelişmeler(*)
(1970 - 1998)

Yıllar	Şube Sayısı	Yıl İçinde Açılan Şube Sayısı	Artış Oranı (%)
1970	3210	262	8.8
1971	3427	217	6.8
1972	3682	255	7.4
1973	4023	341	9.3
1974	4425	402	10.0
1975	4605	180	4.1
1976	4835	230	5.0
1977	5238	403	8.3
1978	5484	247	4.7
1979	5769	284	5.2
1980	5975	206	3.6
1981	6265	290	4.8
1982	6375	110	1.7
1983	6284	(91)	(1.4)
1984	6226	(58)	(0.9)
1985	6292	66	1.1
1986	6372	80	1.3
1987	6441	69	1.1
1988	6552	111	1.7
1989	6617	65	1.0
1990	6584	(33)	(0.5)
1991	6501	(83)	(1.3)
1992	6228	(273)	(4.2)
1993	6250	22	0.4
1994	6126	(124)	(2.0)
1995	6261	135	2.2
1996	6463	202	3.2
1997	6840	377	5.8
1998	7391	551	8.0

*TCMB Şubeleri Dahil

1989-1994 döneminde banka şube sayısında azalış, (i) bankaların artan maliyetler karşısında daha rasyonel şube açma politikaları izlemeleri, (ii) mevduatın

pahalı bir kaynak halini alması nedeniyle şube bankacılığının eski çekiciliğini yitirmesi, (iii) büyük bankaların yurt çapında örgütlenmelerini hemen hemen tamamlamış olmaları, (iv) güneydoğu bölgesinde yaşanan olaylar, (v) elektronik bankacılığa geçiş sonucu şube anlayışının değişmesi ve ATM'lerin yaygınlaşması ile açıklanabilir.

Bazı küçük ve orta çaplı bankaların hızla büyüme stratejisini izlemeleri, kaynak olarak mevduata dönüş eğilimi, bankalar arası rekabet, 1994 sonrasında şube sayısında yeniden artışa neden olmuştur.

Türkiye Bankalar Birliği "Bankalarımız 1998" başlıklı yayınında şubelerin iller ve bölgelere göre dağılımını vermediğinden, Banka Şubelerinin Bölgeler Arası Dağılımı tablosu bu yıl ki incelemede yer almamıştır. Böyle olmakla banka şubelerinin Marmara, Ege ve Orta kuzey gibi gelişmiş yörelerde yoğunlaştığı gözlenmektedir. Üç büyük ilimizdeki (İstanbul, Ankara, İzmir) şube sayısının toplam yurtiçi şube sayısının % 40.0'ünü aştığı hesaplanmaktadır.

B. Banka Kaynakları

Ticaret bankalarının ana kaynağını mevduat (Döviz Tevdiat Hesapları dahil) oluşturmakla beraber, banka kaynakları arasında özkaynaklar, TCMB kredileri, dış krediler, bankalar arası para piyasasından (Interbank) sağlanan fonlar, VDMK (Varlığı Dayalı Menkul Kıymetler) gibi mevduat dışı kaynaklar da yer almaktadır. Bankaların başlıca kaynaklarında 1998 yılında gözlenen gelişmeler aşağıda açıklanmıştır.

1- Özkaynaklar

Ülkemizde bankaların özkaynakları toplamı (TCMB dışında) ayrıntısı Tablo III'de gösterildiği gibi, 1998 yıl sonu itibarıyla 2.128.713 milyar TL'ye yükselmiş-

tir. TCMB'de dahil edildiğinde bankacılık sisteminin özkaynakları toplamı 2.214.405 milyar TL'ye ulaşmaktadır.

1998 yılında banka özkaynakları (TCMB dışında) bir önceki yıla göre cari fiyatlarla % 69.9 oranında artış göstermiştir. Bir önceki yıl ise bankaların özkaynak artışı % 131.8 düzeyinde idi. 1998 yılında bankalarda, özkaynak artış hızı cari fiyatlarla önceki yıllara göre belirgin bir şekilde yavaşlamıştır.

1998 yıl sonu itibarıyla bankaların özkaynak yapısı veya oluşumu % 68.1 ödenmiş sermaye, % 31.9 yeniden değerlendirme fonları şeklindedir. Dönem zararı ve birikmiş zararlar, yedek akçeler tutarını aştığından yedek akçelerin özkaynaklara net katkısı yoktur. Dönem zararı ve birikmiş zararların yedek akçeler tutarını aşan bölümü ödenmiş sermayeden indirildiğinde, bankaların 1998 yıl sonu itibarıyla özkaynak yapısı % 68.1 ödenmiş sermaye, % 31.9 değerlendirme fonları şeklini almaktadır. Bankaların özkaynak yapısı bir önceki yıla göre belirgin değişime göstermemiştir. 1997 yılında da bankaların özkaynak yapısı % 72.8 ödenmiş sermaye, % 28.4 değerlendirme fonları şeklinde idi.

Ticaret bankaları grubunun özkaynakları 1998 yılında bir önceki yıla göre cari fiyatlarla % 68.9 oranında artarak 1.910.887 milyar TL'ye yükselmiştir. Bir önceki yıl ise ticaret bankalarının özkaynakları cari fiyatlarla % 126.9 artmış idi. Ticaret bankaları grubunda özkaynak artış hızı, yabancı, özel ve kamusal sermayeli bankalarda farklı olmuştur. 1998 yılında özkaynak artışı yabancı sermayeli bankalarda % 91.3, özel sermayeli bankalarda % 86.4 düzeyinde gerçekleşirken, kamusal sermayeli ticaret bankalarında % 27.4 oranında kalmıştır. 1997 yılında tüm banka gruplarında özkaynak artışı cari fiyatlarla bir önceki yıldan yavaş olmuştur. Özkaynak artış hızı kamusal sermayeli bankalarda % 147.1'den % 247.4'e, ya-

bancu sermayeli bankalarda da % 147.3'den % 91.3'e gerilerken; özel sermayeli bankalarda da % 117.2'den % 86.4'e gerilemiştir. Özel sermayeli bankalarda özkaynak artış hızında yavaşlama daha sınırlı ölçüler içinde kalmıştır.

1998 yıl sonu itibariyle ticaret bankalarının özkaynak yapısı; % 66.0 ödenmiş sermaye, % 34.0 değerlendirme fonları şeklindedir. Dönem zararları ve geçmiş yıllar zararları, yedek akçeleri aştığından, 1998 yıl sonu itibariyle yedek akçelerin özkaynaklara net katkısı yoktur. Zararların yedek akçeleri aşan bölümü ödenmiş sermayeden indirildiğinde 1998 yıl sonu itibariyle ticaret bankalarının özkaynakları içinde ödenmiş sermayenin payı % 66.0 olmaktadır. Ticaret bankaları grubunda, 1998 yılında özkaynak içinde ödenmiş sermayenin payı azalırken değerlendirme fonlarının payı artmış, yedek akçelerin katkısı ise eksik olmuştur. Bu yapı banka grupları itibariyle farklıdır. Kamusal sermayeli ticaret bankalarında özkaynak yapısı, % 54.6 ödenmiş sermaye, % 42.8 değerlendirme fonları, % 2.6'da yedek akçe (dönem zararı indirildikten sonra) şeklindedir. Buna karşı özel sermayeli ticaret bankalarının özkaynak yapısı, % 67.2 ödenmiş sermaye, % 32.8 değerlendirme fonu şeklindedir. Özel sermayeli ticaret bankalarında dönem zararı ve birikmiş zararlar yedek akçeleri aştığından, yedek akçelerle kapatılmış zararlar ödenmiş sermayeden indirildikten sonra özkaynak yapısı belirlenmiştir.

Yabancı sermayeli bankaların özkaynak yapısı % 74.6 ödenmiş sermaye, % 14.6 değerlendirme fonları ve % 10.8 yedek akçe şeklindedir.

Yabancı bankalar özellikle 1980 yılından sonra ülkemize gelmiş olduklarından ve kârlarının önemli bir bölümünü ana merkezlerine transfer ettiklerinden, söz konusu bankalarda yeterli bir yedek akçe birikimi olmamıştır. Ayrıca dar mükellef olan, ülkemizde şube açarak

faaliyette bulunan yabancı bankaların, 1992 öncesinde yeniden değerlendirme hakları da olmadığından, büyük boyutlu değer artış fonları da oluşmamıştır. Bununla beraber son yıllarda yabancı bankaların özkaynak yapısında değişime gözlenmektedir.

Kalkınma ve yatırım bankalarının 1998 yılında özkaynakları bir önceki yıla göre cari fiyatlarla % 78.8 oranında artarak 217.826 milyar TL'ye yükselmiştir. Anılan yıl sonu itibariyle bu grup bankaların özkaynakları içinde ödenmiş sermayenin payı % 82.5, değerlendirme fonlarının payı % 14.0 olup, birikmiş zararlar nedeniyle yedek akçelerin özkaynaklara katkısı % 3.5 gibi sınırlı düzeydedir.

2- Mevduat

Ticaret bankalarında son yıllarda genel eğilim, kaynak yapısı içinde mevduatın payının azalması yönünde olmakla beraber, 1994 yılında yaşanan ekonomik bunalım bu eğilimi değiştirmiş, ticaret bankaları kaynakları içinde mevduatın payı anılan yıl % 68.7'ye, 1995'de de % 70.1'e yükselmiş ise de 1996 yılında % 68.6'ya, 1997 yılında % 64.7'ye geriledikten sonra 1998 yılında % 65.7 olmuştur.

a) Mevduatta Gelişmeler (Genel Olarak)

1998 yıl sonunda genel mevduat hacmi, başka bir deyişle TL mevduat ile yabancı para mevduat toplamı, bir önceki yıl sonuna göre, cari fiyatlarla % 92.8 oranında artarak 24.185.291 milyar TL'lik bir boyuta ulaşmıştır. Mevduatta gelişmeler 1985-1998 dönemi itibariyle karşılaştırmalı olarak Tablo IV'de verilmiştir.

1998 yılında mevduatta gözlenen gelişmeler şöyle özetlenebilir.

i) 1998 yılında mevduatta artış cari fiyatlarla bir önceki yıla göre yavaşlamıştır. Toplam mevduat cari fiyatlarla 1997

yılında % 104.1 oranında artmış iken, artış hızı 1998 yılında % 92.8'e gerilemiştir. Ancak mevduat artış hızı değerlendirilirken TEFE'ye göre 1998 yılında yıl sonu itibariyle fiyat artış hızının % 71.8'den % 54.3'e gerilediği dikkate alınmalıdır.

ii) 1998 yılında TL mevduatta artış hızı cari fiyatlarla bir önceki yıla göre % 94.8'den % 102.5'e yükselirken, yabancı para mevduatta artış hızı dramatik bir gerileyle % 113.2'den % 84.1'e düşmüştür. 1998 yılında yabancı para mevduat, TL mevduattan daha yavaş arttığından mevduatın TL ve yabancı para dağılımı

sınırlı ölçüler içinde de kalsa değişmiştir. 1997 yılına göre toplam mevduat içinde yabancı para mevduatın payı % 52.9'dan % 50.6'ya gerilerken, TL mevduatın payı % 47.1'den % 49.4'e yükselmiştir.

iii) 1998 yılında DTH dışı mevduat türlerinin artış hızları farklı olmuştur. Anılan yıl cari fiyatlarla en hızlı artan mevduat türü % 122.5 oranında artışla ticari kuruluşlar mevduatı olmuştur. Ticari mevduatı % 104.6 oranında artışla diğer mevduat (altın depo hesapları dahil), % 101.3 oranında artışla tasarruf mevduatı, % 94.2 oranında artışla bankalar mevduatı, % 64.8 oranında artışla da resmi kuru-

TABLO III
Bankaların Özkaynakları (Milyar TL)
(1998 Sonu İtibariyle)

Bankalar	Ödenmiş Sermaye	Yedek Akçeler	Değerleme Fonları	Dönem Zararı	Geçmiş Yıllar Zararı	Özkaynak Toplamı
A. Ticaret Bankaları						
- Kamusal Sermayeli	236.916	55.170	185.638	32.505	11.150	434.069
- Özel Ulusal Sermayeli	1.137.981	276.559	447.752	361.916	134.717	1.365.659
- Yabancı Sermayeli	82.924	12.355	16.254	299	75	111.159
Ticaret Bankaları Toplamı	1.457.821	344.084	649.644	394.720	145.942	1.910.887
B. Kalkınma ve Yatırım Bankaları						
- Kamusal Sermayeli	142.636	16.690	21.626	-	12.217	168.735
- Özel Ulusal Sermayeli	32.975	3.284	5.840	44	332	41.723
- Yabancı Sermayeli	4.182	356	2.983	105	48	7.368
Kalkınma ve Yatırım Bankaları Toplamı	179.793	20.330	30.449	149	12.597	217.826
C. Bankalar Toplamı	1.637.614	364.414	680.093	394.869	158.539	2.128.713
D.T.C. Merkez Bankası	25	63.437	22.320	-	-	85.692
Genel Toplam	1.637.639	427.851	702.323	394.869	158.539	2.214.405

Notlar: (1) 1998 yılı dönem kârından yedek akçelere eklenecek bölüm özkaynaklara dahil edilmemiştir.

(2) Karşılıklar, serbest karşılık niteliğinde de olsa özkaynaklara dahil edilmemiştir.

(3) Dağıtılmamış geçmiş yıl kârları, özkaynak tutarına dahil değildir.

(4) Yedek akçeler Bankalar Kanununa göre ayrılan muhtemel zarar karşılıklarını da içermektedir.

luşlar mevduatı izlemiştir. Mevduat sertifikası uygulamasına 1997 yılı başlarından itibaren son verildiğinden, 1998 yılı sonu itibariyle sadece 15 milyar TL tutarında mevduat sertifikası banka bilançolarında görülmektedir. Bankalar karşılıklı (paralel) mevduat yaptıklarından, bankalar mevduatının önemli bir bölümünün yapay (fiktif) mevduat olduğu değerlendirilme-lerde dikkate alınmalıdır.

iv) 1998 yılında DTH dışı mevduat türlerinin artış hızları, bankalar mevduatı ile diğer mevduat dışında, bir önceki yıla göre artmıştır. Artış hızı ticari kuruluşlar (ticari) mevduatında % 100.2'den % 122.5'e, tasarruf mevduatında % 84.3'den % 101.3'e, resmi kuruluşlar mevduatında da % 33.6'dan % 64.8'e yükselmiş; buna karşı artış hızı bankalar mevduatında % 155.7'den % 94.2'ye, diğer mevduatta da % 140.1'den % 104.6'ya gerilemiştir.

v) 1998 yılında döviz tevdiat hesaplarında artış hızı önceki yıldan farklı olarak TL mevduat artış hızından daha yavaş olmuştur. 1998 yılında DTH'lar cari fiyatlarla % 82.2 oranında da artarak 10.783.77 milyar TL'ye yükselmiştir. Bir önceki yıl ise DTH'lar cari fiyatlarla % 107.7 oranında artış göstermiştir.

vi) 1988 yılında mevduat türleri itibariyle artış hızlarının farklı oluşu, mevduatın bileşimini (kompozisyonu) değiştirmiştir. Toplam mevduat içinde tasarruf mevduatının payı % 25.5'den % 26.6'ya, ticari kuruluşlar mevduatının payı % 7.6' dan % 8.7'ye, diğer mevduatın payı % 8.1'den % 8.6'ya yükselirken, bankalar mevduatının payı her iki yılda sırasıyla % 9.9 ve % 10.0 olarak belirgin bir değişiklik göstermemiştir. Buna karşı, DTH'ların payı % 47.2'den % 44.6'ya gerilerken, resmi kuruluşlar mevduatının payı da hafifçe % 1.7'den % 1.5'e gerilemiştir.

vii) 1988 yılında DTH dışı mevduatın bileşimi (kompozisyonu) 'de belirgin olmakla beraber değişmiş; ticari kuruluş-

lar mevduatının payı % 14.3'den % 15.8'e, diğer kuruluşlar mevduatının payı da % 15.4'den % 15.5'e yükselirken, tasarruf mevduatının payı % 48.2'den % 48.0'e, bankalar mevduatının payı % 18.7'den % 18.0'e, resmi kuruluşlar mevduatının payı da % 3.4'den % 2.7'ye gerilemiştir.

viii) 1985 - 1998 döneminde toplam mevduatta yıllık artış hızı düzenli olmamış, cari fiyatlarla en düşük 1987 ve en yüksek 1994 yılı olmak üzere % 52.7 ile % 134.0 arasında değişmiştir. Fiyat artış hızı, ekonominin büyüme hızı ve izlenen faiz-kur politikaları mevduat artış hızı üzerinde etkili olmuştur.

ix) Toplam mevduatın mevduat türleri itibariyle bileşimi de 1985 - 1997 döneminde "Tablo V"de izlenebileceği gibi değişiklik göstermiştir.

Mevduatın ana gruplar itibariyle bileşimi 1985-1998 dönemi itibariyle incelendiğinde döviz tevdiatının payının genelde yükselme eğilimi göstererek, 1985 yılında % 11.6 düzeyinde olan payının, 1994 yılında % 51.8'e değin yükseldiği görülmektedir. DTH'lar pay olarak inceleme döneminde en yüksek düzeye 1994 yılında ulaştıktan sonra bu düzeyini koruyamamış, 1998 yılında payı % 44.6'ya gerilemiştir. TL'nin sürekli değer yitirisi, bankaların vadesiz TL hesaplarına düşük faiz uygulamaları, kısa süreli parasal birikimlerin dövize çevrilerek bankalara yönelmesine neden olmaktadır. Bankalarda yabancı para ile olan mevduatın ulusal para ile olan mevduattan daha fazla olması, bankacılık sisteminin bir özelliğini oluşturmaktadır.

1985-1998 döneminde toplam mevduat içinde payı artan diğer bir mevduat türü Diğer Kuruluşlar Mevduatı veya kısaca Diğer Mevduat olmuştur. Diğer mevduatın toplam mevduat içindeki payı 1985 yılında % 3.8 düzeyinde iken bu pay 1998 yılında % 8.6 olmuştur. Bu artış

büyük ölçüde sağlayan tanım değişikliğidir. Gerçekten 1985 yılında mevduat tasnifine ayrı bir mevduat türü olarak dahil edilen, sosyal güvenlik kurumları mevduatı yanı sıra; dernek, tesis, vakıf, sendika ve birliklerin, noterlerin, apartman yöneticilerinin, yabancı elçilik ve konsoloslukların mevduatını da içeren diğer kuruluşlar mevduatı (diğer mevduat) özellikle 1988 yılında tanım değişikliği yapılarak, sosyal güvenlik kurumları mevduatının resmi mevduattan çıkarılarak bu türe dahil edilmesinden sonra hızlı bir gelişme göstermiştir. 1985 yılında diğer kuruluşlar mevduatının toplam mevduat içindeki payı % 3.8 düzeyinde iken, bu pay özellikle 1988 yılındaki tanım değişikliği nedeni ile büyük sıçrama yapmış ve 1990 yılında % 13.5'e kadar yükselmişse de izleyen yıllarda bu düzeyini koruyamayarak 1998 yılında % 8.6 olmuştur.

Tasarruf mevduatının toplam mevduat içindeki payı, 1980 sonrası genelde düşme eğilimi göstermiş, 1985 yılında % 42.0 düzeyinde olan pay 1998 yılında % 26.6'ya gerilemiş, bazı yıllardaki görel

yükselişler bu genel eğilimi değiştirmemiştir.

Mevduat sertifikası, toplam mevduat içinde payı en hızlı düşen mevduat türünü oluşturmuştur. 1985 yılında % 6.7 düzeyinde olan pay 1996 yılında binde 3'e değin gerilemiştir. Mevduat sahiplerinin kimliklerinin tespiti gereği. 1997 yılı başından itibaren mevduat sertifikasının mevduat türleri arasından çıkarılmasına yol açmıştır.

Ticari kuruluşlar mevduatının toplam mevduat içindeki payı 1985 yılında % 19.2 düzeyinde iken, 1987 yılında % 21.4'e kadar yükseldikten sonra genelde düşüş göstererek 1997 yılında % 7.6'ya değin indikten sonra 1998 yılında % 8.7 olmuştur.

Resmi kuruluşlar mevduatının payı 1985 yılında % 8.9 düzeyinde iken, 1998 yılında % 1.5'e değin gerilemiştir. Bu gerileyişte, 1987 yılından sonra sosyal güvenlik kurumları mevduatının, tanım değişikliği yapılarak, resmi mevduattan diğer

TABLO IV
Toplam Mevduatta Gelişmeler (Milyar TL) 1985 - 1998

Yıllar	Tasarruf Mevduatı	Mevduat Sertifikası	Ticari Kuruluşlar Mevduatı	Resmi Kuruluşlar Mevduatı	Bankalar Mevduatı	Diğer Mevduatı	Döviz Tevdiatı	Toplam Mevduat
1985	4.187	668	1.912	886	780	380	1.154	9.967
1986	5.753	787	3.192	1.325	1.654	523	2.593	15.828
1987	6.929	1.392	5.179	2.237	2.036	792	5.598	24.163
1988	12.711	1.251	6.529	1.486	3.263	3.732	9.411	38.383
1989	22.831	1.978	9.628	1.699	4.263	7.836	14.170	62.405
1990	32.569	2.382	14.597	3.519	6.838	12.874	22.538	95.317
1991	57.388	3.396	21.716	3.151	8.226	20.765	54.032	168.694
1992	90.906	3.709	36.247	6.613	20.433	35.079	112.502	305.490
1993	123.430	3.064	56.864	12.592	78.407	55.649	214.960	544.966
1994	326.652	4.633	108.315	19.123	50.305	105.526	660.559	1.275.114
1995	684.910	6.917	202.144	36.841	178.516	187.984	1.367.624	2.664.936
1996	1.733.118	11.207	474.632	165.742	485.498	424.188	2.851.131	6.145.516
1997	3.193.162	159	950.426	221.416	1.241.192	1.018.520	5.920.236	12.545.561
1998	6.427.369	15	2.114.790	364.966	2.410.724	2.083.650	10.783.777	24.185.291

Kaynak : Türkiye Bankalar Birliği

Not : 1997 yılından itibaren Diğer Mevduat, altın depo hesaplarını da içermektedir.

kuruluşlar mevduatına aktarılması etkili olmuştur.

Mevduat türleri içinde en oynak mevduat türü bankalar mevduatı olup, söz konusu mevduatın toplam mevduat içindeki payı % 14.4 ile % 3.9 arasında değişme göstermiş, bu pay 1998 yılında % 10.0 olmuştur.

x) DTH'lar dışı mevduatın ana türler itibariyle bileşimi de (kompozisyonu) 1985-1998 döneminde Tablo VI izleneceği gibi değişme göstermiştir.

Tasarruf mevduatının DTH dışı mevduat içindeki payı 1985-1998 döneminde % 53.2 ile % 37.3 arasında değişmiş, 1985 yılında % 47.5 iken 1998 yılında % 48.0 olmuştur. Tasarruf mevduatı, aşağıdaki bölümlerde daha ayrıntılı olarak açıklandığı gibi, düzenli gelişme gösteren bir mevduat türü olmayıp, artış hızları cari fiyatlarla önemli ölçüde dalgalanma göstermektedir. Son yıllarda, bu dalgalanmanın büyük boyutlu olduğu gözlenmektedir. Tasarruf mevduatının yıllık artış hız-

ları cari fiyatlarla 1985-1998 döneminde en düşük 1987 ve en yüksek 1994 yılları olmak üzere % 21.1 ile % 164.6 arasında dalgalanmıştır. Fiyat artış hızı, izlenen faiz politikası, alternatif yatırım araçlarının getirisi, tasarruf mevduatının yıllar itibariyle cari fiyatlarla artış hızını etkilememektedir.

1985-1998 döneminde DTH dışı mevduat içinde payı hızla azalan mevduat türü, mevduat sertifikası olmuştur. Mevduat sertifikasının DTH dışında mevduat içindeki payı 1985 yılında % 7.6 düzeyinde iken 1997 yılında uygulamadan kaldırılmıştır. Aslında bankaların çıkarmış olduğu bir menkul değer olan mevduat sertifikası bankalar için önemli bir kaynak oluşturmamıştır. Mevduat sertifikası ülkemizde kullanımı gelişmeyen bir finansal araç olmuştur. 1992 yılından itibaren repo işlemlerinin yasallaşması, bankaların Varlığa Dayalı Menkul Kıymet Çıkarmaları, mevduat sertifikaları için ikinci pazarın gelişmemesi, aracılar eliyle para piyasalarında pazarlama olanığının bulunmaması, Veraset ve intikal

TABLO V
Mevduatın Ana Grupları İtibariyle Bileşimi (%)
(1985 - 1998)

Yıllar	Tasarruf Mevduatı	Mevduat Sertifikası	Ticari Kuruluşlar Mevduatı	Resmi Kuruluşlar Mevduatı	Bankalar Mevduatı	Diğer (*) Mevduat	Döviz Tevdiatı
1985	42.0	6.7	17.2	8.9	7.8	3.8	11.6
1986	36.3	5.0	20.2	8.4	10.4	3.3	16.4
1987	28.7	5.8	21.4	9.3	8.4	3.3	23.1
1988	33.1	3.3	17.0	3.9	8.5	9.7	24.5
1989	36.6	3.2	15.4	2.7	6.8	12.6	22.7
1990	34.2	2.5	15.3	3.7	7.2	13.5	23.6
1991	34.0	2.0	12.9	1.9	4.9	12.3	32.0
1992	29.8	1.1	11.9	2.2	6.7	11.5	36.8
1993	22.6	0.6	10.4	2.3	14.4	10.2	39.5
1994	25.6	0.4	8.5	1.5	3.9	8.3	51.8
1995	25.7	0.3	7.6	1.4	6.7	7.0	51.3
1996	28.2	0.2	7.7	2.7	7.9	6.9	46.4
1997	25.5	-	7.6	1.7	9.9	8.1	47.2
1998	26.6	-	8.7	1.5	10.0	8.6	44.6

(*) 1997 yılından itibaren Altın Depo Hesaplarını da içermektedir.

Vergisi'nden kaçınma dışında vergi avantajının olmaması, ülkemizde mevduat sertifikasının gelişmesini sınırlandıran etkenler olmuş, 1997 yılında uygulamadan kaldırmıştır.

Ticari kuruluşlar mevduatının (ticari mevduatın) DTH dışı mevduat içindeki payı azalma eğilimi göstermektedir. 1980'li yılların başlarında Türkiye'de toplam mevduatın yaklaşık üçte birini ticari mevduat oluştururken, bu oran 1998 yılında TL mevduatın % 15.8 düzeyine değin gerilemiştir. Ticari kuruluşlar mevduatı 1985-1998 döneminde DTH dışı mevduat içinde en düşük düzeyine % 14.3 ile 1997 yılında inmiş de 1998 yılında % 15.8'e yükselmiştir.

Ekonominin büyüme hızı ile birlikte enflasyon oranı, ticari mevduatın artış hızını belirleyen en önemli etkenler olarak görülmektedir. Ayrıca son yıllarda repo işlemlerinin yaygınlaşması, firmaların geçici fon fazlalarını repo işlemleriyle veya doğrudan Hazine Bonolarına yatırarak değerlendirmeleri, 1987 yılından bu yana kuşkusuz ticari mevduat artış hızını fren-

leyen diğer etmenler olmaktadır.

Ticari mevduat yıl sonlarında yapıp işlemlerle kabarık gösterilmeye elverişli mevduat türüdür. Bankalarımız genellikle yıl sonlarında ticari mevduatı kabarık göstermektedirler. Ancak, bu işlem her yıl sistematik bir şekilde yenilediğinden, genel eğilimi fazla etkilememektedir.

Ülkemizde düzenli gelişme göstermeyen bir mevduat türü de bankalar mevduatıdır. 1970'li yıllarda bankalar mevduatı artış hızını belirleyen en önemli etken, bankalar mevduatı şeklinde ülkemize gelen Dövizle çevrilebilir Türk Lirası Mevduat Hesapları (DÇM'ler) olmuştur. Son yıllarda böyle bir etken söz konusu olmadığı halde, bankalar mevduatı artış hızı, oldukça geniş aralık içinde değişmektedir. Bankalar mevduatının yıllık artış hızı 1985-1998 döneminde eksi % 35.8 ile artı % 287.3 arasında değişmiş, 1994 yılında cari fiyatlarla dahi azalış gösterirken, 1995 yılında en hızlı artan mevduat türü olmuştur. İnceleme döneminde bankalar mevduatının cari fiyatlarla en hızlı arttığı yıl 1993 yılıdır.

TABLO VI
DTH Dışında Mevduatın Ana Türler İtibariyle Bileşimi (%) (1985 - 1998)

Yıllar	Tasarruf Mevduatı	Mevduat Sertifikası	Ticari Kuruluşlar Mevduatı	Resmi Kuruluşlar Mevduatı	Bankalar Mevduatı	Diğer (*) Kuruluşlar Mevduatı
1985	47.5	7.6	21.7	10.1	8.8	4.3
1986	43.5	6.0	24.1	10.0	12.5	3.9
1987	37.3	7.5	27.9	12.0	11.0	4.3
1988	43.9	4.3	22.5	5.1	11.3	12.9
1989	47.4	4.1	20.0	3.5	8.8	16.2
1990	44.8	3.3	20.0	4.8	9.4	17.4
1991	50.0	3.0	18.9	2.8	7.2	18.1
1992	47.1	1.9	18.8	3.4	10.6	18.2
1993	37.4	0.9	17.2	3.8	23.8	16.9
1994	53.2	0.7	17.6	3.1	8.2	17.2
1995	52.8	0.5	15.6	2.8	13.8	14.5
1996	52.6	0.3	14.4	5.0	14.8	12.9
1997	48.2	-	14.3	3.4	18.7	15.4
1998	48.0	-	15.8	2.7	18.0	15.5

(*) Diğer Kuruluşlar Mevduatı 1997 yılından itibaren Altın Depo Hesaplarını da kapsamaktadır.

Bankalar mevduatı artış hızını belirleyen üç etkenden söz edilebilir: (i) Bankaların dış kaynak kullanımları, (ii) Bankalar arası (Interbank) piyasasının gelişmesi, (iii) Bankaların karşılıklı mevduat yaparak yıl sonlarında mevduatlarını yüksek gösterme eğilimleri ve denetim-gözetim organlarının saptadıkları bazı rasyoları yasal düzeyde tutturma çabaları.

Bankaların kullandıkları dış kredilerin bir bölümünü, bankalar mevduatı hesabından göstermeleri olasıdır. Bu nedenle bankalar mevduatı artış hızını, bir ölçüde de olsa, yine bankalarca kullanılan dış kaynakların etkilediği söylenebilir.

1986 yılından bu yana TCMB'nin gözetim ve denetimindeki bankalar arası

para piyasasının gelişmesi, fon fazlası olan bankaların diğer bankalara mevduat olarak yatırma yerine, fon fazlalarını bu piyasada kısa süreli olarak satma olanağı sağlamıştır. Bankalar arası para piyasasının gelişmesi, kuşkusuz bankalar mevduatını etkilemekte, bankalar arası para piyasasında işlemleri, bilançolarında ayrıca yer almaktadır. TCMB gözetimindeki bankalar arası para piyasasında faiz hadininin zaman zaman denetim altında tutulması, bazı kısıtlamalar getirilmesi de, bankalar mevduatını etkilemektedir.

Bankalar mevduatı da yıl sonlarında yapay işlemlerle kabarcık gösterilmeye elverişli mevduat türüdür. Bankalar yıl sonlarında, karşılıklı mevduat yaparak, toplam mevduatlarını yüksek gösterebilmektedir. Türkiye'de konsolide mevduat

TABLO VII
Mevduatın Kurumsal Sektörler İtibariyle Dağılımı (%) (1990 - 1998)

Kurumsal Sektörler	1990	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Kamu Sektörü Mevduatı	<u>14.1</u>	<u>8.3</u>	<u>6.3</u>	<u>5.6</u>	<u>7.3</u>	<u>6.6</u>	<u>6.4</u>
Merkezi Yönetim	9.6	5.2	3.8	2.8	3.9	3.9	4.5
Kamu Girişimleri							
(Mali Olmayan)	3.0	2.1	1.7	2.0	2.4	1.7	1.3
Yerel Yönetimler	1.5	1.0	0.8	0.8	1.0	1.0	0.6
Mali Kurumlar Mevduatı	<u>7.2</u>	<u>14.4</u>	<u>3.6</u>	<u>7.0</u>	<u>7.9</u>	<u>9.2</u>	<u>10.2</u>
Bankalararası Mevduat	6.1	13.8	3.0	6.6	7.3	8.7	9.4
Diğer Mali Kuruluşlar Mevduatı	1.1	0.6	0.6	0.4	0.6	0.5	0.8
Özel Sektör Mevduatı	77.6	75.1	86.9	83.1	81.0	79.2	79.3
Tasarruf Mevduatı (Gerçek Kişiler)	34.4	23.4	27.0	26.8	29.4	26.6	28.4
Özel Girişimler (Ticari Kuruluşlar)	11.0	7.7	6.5	5.2	4.8	5.4	5.5
Diğer Kurumlar	7.3	7.6	6.3	5.8	5.7	6.3	6.0
Yurtiçi Yerleşiklerin							
Yabancı Para Mevduatı							
(Yurtiçi)	22.4	35.8	46.7	45.0	41.0	40.9	39.4
Mevduat Sertifikası	2.5	0.6	0.4	0.3	0.1	-	-
Yurtdışı Mevduatı	<u>1.1</u>	<u>2.2</u>	<u>3.2</u>	<u>4.3</u>	<u>3.8</u>	<u>5.0</u>	<u>4.1</u>
TOPLAM	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Kaynak: T.C. Merkez Bankası 1998 Yıllık Rapor, s220, Tablo: 32-A.
Not: 1998 yılı rakamları Kasım sonu itibariyledir.

hesaplanırken çift sayımı önlemek için, yurtiçinde bankaların birbirlerine yaptıkları mevduatın elimine edilmesi gerekir.

1985 - 1998 döneminde bankalar mevduatının DTH dışı mevduat içindeki payı, en yüksek düzeyine % 23.8 olarak 1993 yılında yükselmiş, en düşük düzeye ise % 7.2 olarak 1991 yılında inmiştir. Resmî mevduatta 1980'li yılların başlarında TL mevduat içinde % 10.0 dolayında pay taşırken 1988 yılında tanım değişiklikleri yapılarak, sosyal güvenlik kurumları mevduatının diğer kuruluşlar mevduatı (diğer mevduat) kapsamına alınması üzerine, toplam mevduat içindeki payı önemli boyutta azalmış 1998'de % 2.7'ye değin gerilemiştir.

T.C. Merkez Bankası Yasası'na göre; "Hazine ve katma bütçeli idarelerle, özel idare ve belediyelere ait paraların, kurulu olduğu yerde Merkez Bankası şubelerine, kurulu bulunmadığı yerlerde de muhabetlerine yatırılması" zorunlu bulunmaktadır. (1211 Sayılı Kanun m.41) Bu nedenle de resmî mevduat, daha çok T.C. Merkez Bankası'nın muhabiri T.C. Ziraat Bankası'nda toplanmaktadır. Nitekim 1998 sonu itibarıyla de resmî mevduatın önemli bölümü T.C. Ziraat Ban-

kası'nda toplanmış bulunmaktadır.

1985 yılında mevduat tasnifine ayrı bir mevduat türü olarak eklenen diğer kuruluşlar mevduatının (diğer mevduatın), 1985 yılında TL mevduat içindeki payı % 4.3 düzeyinde iken, tanım değişikliği ile sosyal güvenlik kurumları mevduatının bu türü eklenmesi sonucu DTH dışı mevduat içindeki payı hızlı artış göstererek 1992 yılında % 18.2'ye kadar yükseldikten sonra gerileyerek, 1996 yılında % 12.9'a değin gerilemiş, 1998 yılında % 15.5 olmuştur.

xi) Mevduatın kaynağı veya kurumsal sektörler itibarıyla dağılımı "Tablo VII"de verilmiştir.

1998 Kasım ayı sonu itibarıyla mevduatın kurumsal sektörler arasında dağılımı veya kaynağı, % 79.3 özel sektör, % 6.4 (sosyal güvenlik kurumları da dahil) kamu sektörü, % 10.2 mali sektör ve % 4.1 yurtdışı mevduatı şeklindedir. Özel sektör mevduatı, gerçek kişilere ait tasarruf mevduatı, ticari kurumlar mevduatı, yurtiçinde yerleşik kişilerin yabancı para mevduatı, kâr amacı gütmeyen kurumların mevduatını kapsamaktadır. Kamu sektörü mevduatı da, sosyal güvenlik ku-

TABLO VIII
Mevduatın Bölgearası Dağılımı (%)

Bölgeler	1970	1980	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Ortakuzey	22.1	20.8	25.7	26.5	25.5	26.6	23.7	22.3	21.8	22.5	21.7	21.9
Ege	13.5	12.9	12.8	12.5	13.2	13.3	12.0	13.8	13.4	12.5	11.7	11.6
Marmara	39.1	44.9	42.0	42.3	40.8	39.7	45.2	42.0	44.7	47.7	49.9	50.0
Akdeniz	6.5	7.2	6.5	6.1	6.7	6.9	6.2	7.5	7.3	6.5	6.3	6.4
Kuzeydoğu	1.8	1.5	1.2	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	0.8	0.7	0.7	0.7
Güneydoğu	1.4	1.2	1.0	1.1	1.1	1.1	1.1	1.0	0.9	0.8	0.9	0.9
Karadeniz	7.9	5.6	5.0	4.7	5.2	5.0	4.7	5.2	4.7	4.0	4.0	3.8
Ortadoğu	3.3	2.2	2.0	2.0	2.2	2.2	2.1	2.3	2.0	1.7	1.6	1.6
Ortağüney	4.4	3.7	3.8	3.8	4.3	4.2	4.0	4.9	4.4	3.6	3.2	3.1

rumları mevduatı, bütçeye ait hesaplar, bütçe dışı fonlar, mali olmayan kamu girişimlerinin ve yerel yönetimlerin mevduatını içermektedir. Mali kurumlar mevduatı, esas itibarıyla bankalar mevduatından oluşmaktadır.

Mevduatın kurumsal sektörler itibarıyla dağılımı 1990-1998 gibi daha geniş bir zaman aralığında incelendiğinde, mevduat içinde özel sektörün payının % 77.6'dan % 79.3'e, mali kurumlar mevduatının payının % 7.2'den % 10.2'ye yükseldiği, kamu sektörü mevduat payının ise % 14.1'den % 6.4'e gerilediği görülmektedir. Ancak, 1998 yılına ilişkin rakamlar Kasım ayı sonu itibarıyledir. Yıl sonu itibarıyla bu payların bir ölçüde değişmesi olasıdır. Ancak, bu değişimin genel eğilimi etkilemesi beklenmemektedir. Tablo VII'nin ortaya koyduğu gibi, özel kesim mevduatı içinde yurtiçinde yerleşiklerin yabancı para mevduatının payı son yıllarda bir ölçüde gerilemekle beraber genelde artmakta; özel girişimlerin mevduatı ise görece olarak azalmaktadır. Söz konusu dönemde yurt içinde yerleşik kişilerin yabancı para mevduatının toplam mevduat içindeki payı % 22.4'den % 39.4'e yükselmiş bulunmaktadır. Ayrıca bu dönemde yurtdışı mevduatın payı da yükselerek % 1.1'den % 4.1'e çıkmıştır. Ancak, 1998 yılında yabancı para mevduatının artış hızı yavaşladığından gerek yurtiçi gerekse yurtdışı kaynaklı mevduatın payı bir önceki yıla göre azalmıştır.

xii) 1998 sonu itibarıyla toplam mevduatın vade yapısı % 18.8 vadesiz mevduat, % 21.1 bir ay vadeli mevduat, % 34.2 üç ay vadeli mevduat, % 14.3 altı ay

vadeli mevduat, % 8.6 bir yıl ve daha uzun süreli vadeli mevduat şeklindedir. Mevduatın vade yapısı bir önceki yıla göre değişme göstermiş, vadeler genelde kısalmıştır. Bir önceki yıla göre vadesiz mevduatın payı 21.3'den % 18.8'e gerilerken vadeli mevduatın payı % 78.7'den % 81.2'ye yükselmiştir. Enflasyon ve faizlerin oynaklığı, vadeli mevduatın daha çok kısa sürelerde yoğunlaşmasına neden olmaktadır. Son yıllarda vadeli mevduat özellikle 3 ay vadeli hesaplarda toplanmaktadır. 1998 yıl sonu itibarıyla vadeli mevduatın dağılımı; 1 ay vadeli % 29.7, 3 ay vadeli % 42.1, 6 ay vadeli % 17.7, 1 yıl ve daha uzun vadeli % 10.5 şeklindedir. Bir önceki yıla göre vadeli mevduatın vade dağılımı belirgin bir değişme göstermemiş olmakla beraber 1 ve 3'er aylık mevduatın payı, vadeli mevduat toplamının % 70.0'ini aşmıştır. Benzer vade dağılımı DTH'larda gözlenmektedir. 1998 yıl sonu itibarıyla DTH'ların vade dağılımı; % 19.3 vadesiz, % 22.5 1 ay vadeli, % 33.9 3 ay vadeli, % 9.5 6 ay vadeli, % 14.8 1 yıl ve 1 yıldan daha uzun vadeli şeklindedir.

xiii) Mevduatın bölgeler arası dağılımı ve bu dağılımda 1970-1998 dönemindeki değişimler "Tablo VIII'de gösterilmektedir.

1998 yılında mevduatın bölgeler arası dağılımı bir önceki yıla göre hemen hemen değişmemiş, paylardaki değişimler en fazla binde 2 düzeyinde kalmıştır. Tablo VIII'de görüleceği gibi, 1998 yılında toplam mevduat içinde Marmara Bölgesi'nin payı % 50.0'ye yükselirken, Ortakuzey Bölgesi'nin payı % 21.9, Ege Bölgesi'nin payı % 11.6, Akdeniz Bölge-

TABLO IX
Tasarruf Mevduatının Vade Dağılımı (%)

Mevduat Türü	1970	1980	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Vadeli Tas.	32.8	46.6	85.2	83.8	87.3	86.6	84.2	89.4	91.9	92.3	92.7	94.7
Vadesiz Tas.	67.2	53.4	14.8	16.2	12.7	13.4	15.8	10.6	8.1	7.7	7.3	5.3

si'nin payı % 6.4, Karadeniz Bölgesi'nin payı % 3.8, Ortagüney Bölgesi'nin payı % 3.1, Ortadoğu Bölgesi'nin payı % 1.6 olmuştur. Ortadoğu, Güneydoğu ve Kuzeydoğu bölgelerinin payları sırasıyla % 1,6, binde 9 ve binde 7 düzeylerinde kalmıştır.

Mevduatın bölgeler arası dağılımı 1970-1998 dönemi gibi daha geniş bir zaman boyutu içinde incelendiğinde, Marmara Bölgesi'nin payının % 39.1'den % 50.0'ye yükseldiği; buna karşı kalkınmada gerice yöreler olarak nitelendirilebilecek bölgelerin paylarının azaldığı görülmektedir. 1970 yılında Kuzeydoğu, Güneydoğu, Ortadoğu Ortagüney bölgelerinin toplam mevduat içindeki payı % 10.9 iken, bu oran 1998 sonunda % 6.3'e değin gerilemiştir. Karadeniz Bölgesi'nin toplam mevduat içindeki göreceli payında düşüş daha dikkat çekici boyutlarda olmuş; bu bölgenin toplam mevduat içindeki payı 1970-1988 döneminde % 7.9'dan % 3.8'e gerilemiştir. Bu dönemde Ege Bölgesi'nin payı da % 13.5'den % 11.6'ya inmiştir. Akdeniz Bölgesi'nin payı % 6.5 ve % 6.4 olarak, Ortakuzey Bölgesi'nin payı da sırasıyla % 22.1 ve % 21.9 olarak belirgin değişiklikler göster - miştir. "Tablo VIII" ülkemizde mevduat

dağılımı açısından dengesizliğin uzun sürede azalmadığını, tersine artarak sürdürdüğünü ortaya koymaktadır.

xiv) Türk bankacılık sisteminin yurtdışına açılma çabalarına karşın, ulusal bankalarının yurtdışındaki 31 şubesinin topladığı mevduat 1998 yıl sonu itibarıyla 2.393.096 milyar TL olmuştur. Kuzey Kıbrıs dahil dış ülkelerde toplanan mevduatın toplam mevduat içindeki payı % 9.9 düzeyinde olup, bir önceki yıl düzeyi olan % 8.3'e göre yükselmiştir. Yurt dışı şubelerin mevduatı esas itibarıyla bankalar mevduatı ile DTH'lerden oluşmaktadır. Bu tür mevduatın bir bölümü, bankaların ana merkezleri ile olan işlemlerinden kaynaklanmaktadır.

b) Tasarruf Mevduatında Gelişmeler

Toplam mevduatın iki ana ögesini tasarruf mevduatı ile DTH'lar oluşturduğundan, bu iki mevduat türüne ilişkin daha ayrıntılı bilgi verilmiştir.

1998 yıl sonu itibarıyla toplam mevduat içinde % 26.6, DTH dışı mevduat içinde % 48.0 paya sahip olan tasarruf mevduatında gelişmeler ana hatları ile

TABLO X
Tasarruf Mevduatının Bölgeler İtibarıyla Dağılımı (%) (1970-1998)

Bölgeler	1970	1980	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Ortakuzey	18.0	16.1	13.4	13.2	13.4	13.6	13.2	13.3	13.3	13.7	13.4	13.9
Ege	15.6	16.8	18.9	18.9	19.0	20.1	21.0	19.8	19.9	18.3	18.7	18.9
Marmara	37.1	40.4	44.1	45.2	44.5	42.4	40.6	43.3	43.8	47.4	46.4	45.6
Akdeniz	7.3	7.4	8.8	8.5	9.0	9.7	9.7	10.5	10.6	9.8	10.0	10.7
Kuzeydoğu	2.1	2.0	1.4	1.3	1.3	1.4	1.6	1.2	1.1	0.9	0.9	0.9
Güneydoğu	1.5	1.4	1.2	1.3	1.3	1.3	1.4	1.2	1.0	0.9	1.0	0.9
Karadeniz	9.6	8.1	6.2	5.9	6.0	6.1	6.6	5.5	5.4	4.7	5.0	4.9
Ortadoğu	3.7	3.2	2.5	2.5	2.4	2.4	2.7	2.3	2.2	1.9	2.0	2.0
Ortagüney	5.1	4.6	3.5	3.2	3.1	3.0	3.2	2.9	2.7	2.4	2.6	2.6

şöyle özetlenebilir.

(i) Tasarruf mevduatı, cari fiyatlarla 1998 yılında % 101.3 oranında artarak yıl sonunda 6.427.369 milyar TL'ye yükselmiştir. Bir önceki yıl ise tasarruf mevduatında artış oranı % 84.3 idi. 1998 yılında tasarruf mevduatında artış hızı, bir önceki yıla göre artmıştır. Tasarruf mevduatında gelişmeler yıllar itibarıyla düzenli olmamakta, önemli dalgalanmalar göstermektedir.

Gelişmeler tasarruf mevduatının izlenen döviz kuru ve faiz politikalarından etkilendiği özellikle vadeli mevduatın faize ve alternatif yatırım araçlarının getirisine karşı duyarlı olduğunu göstermektedir.

(ii) 1998 yılında da vadeli ve vadesiz tasarruf mevduatındaki artış hızları farklı olmuş, vadeli mevduat % 85 oranında artarken, vadesiz tasarruf mevduatında artış hızı daha yavaş % 75.8 olmuştur. Bir önceki yılda da vadeli tasarruf mevduatı % 85.0 oranında artarken, vadesiz mevduatı artış hızı % 75.8 düzeyinde olmuştur.

(iii) Vadeli ve vadesiz tasarruf mevduatında gelişme hızlarının farklı oluşu, tasarruf mevduatının vade bilişimini etkilemiş; vadeli tasarruf mevduatının payı % 92.7'den % 94.7'ye yükselirken, vadesiz tasarruf mevduatının payı % 7.3'den

% 5.3'e gerilemiştir. Tasarruf mevduatının vadeli vadesiz ayrımı ve tasarruf mevduatının vade yapısında 1970-1998 döneminde görülen değişimler "Tablo IX"da gösterilmiştir.

"Tablo IX" tasarruf mevduatının vade yapısının son yıllarda ne kadar dramatik bir değişim geçirdiğini ortaya koymaktadır. Vadesiz tasarruf mevduatının tasarruf mevduatı içindeki payı 1970'li yıllarda % 70.0 dolayında iken, bu pay 1998 yılında % 5.3 olarak bankacılık tarihimizdeki en düşük düzeyine inmiştir. Buna karşı vadeli tasarruf mevduatının tasarruf mevduatı içindeki payı, 1970'li yıllarda % 30.0 dolayında iken, 1998 yılında % 94.7'ye yükselmiştir.

(iv) Tasarruf mevduatının bölgeler arası dağılımı bir önceki yıla göre belirgin değişime göstermemiş; Marmara Bölgesi'nin payı % 46.4'den % 45.6'ya, Karadeniz Bölgesi'nin payı % 5.0'den % 4.9'a, Güneydoğu Bölgesi'nin payı da % 1.0'den binde 9'a gerilerken, Ortakuzey Bölgesi'nin payı % 13.4'den % 13.9'a, Ege Bölgesinin payı % 18.7'den % 18.9'a, Akdeniz Bölgesi'nin payı da % 10.0'dan % 10.7'ye yükselmiştir. Ortakuzey ve Ortadoğu Bölgelerinin payları da sırasıyla % 2.6 ve % 2.0 olarak değişime göstermemiştir.

(v) Tasarruf mevduatının bölgeler arası dağılımı ve dağılımın 1970-1998

TABLO XI
Tasarruf Mevduatının Hesaplara Dağılımı (%) (1998)

Hesap Grubu (TL)	Tutar			Hesap Sayısı	
	Milyar TL	Pay (%)	Sayı	Pay (%)	
0-	10.000.000	56.310	0.88	28.880.286	72.84
10.000.001-	50.000.000	128.811	2.00	4.366.544	11.01
50.000.001-	250.000.000	470.675	7.32	3.432.616	8.66
250.000.001-	1.000.000.000	842.901	13.11	1.807.836	4.56
1.000.000.001-	5.000.000.000	1.825.210	28.40	916.242	2.31
5.000.000.001-	25.000.000.000	1.670.628	25.99	221.449	0.56
25.000.000.001-	+	1.432.835	22.30	25.220	0.06
Toplam		6.427.369	100.0	39.650.193	100.0

döneminde göstermiş olduğu eğilim "Tablo X"da gösterilmiştir.

1970-1998 döneminde tasarruf mevduatının bölgeler arası dağılımındaki gelişmeler incelendiğinde, Marmara, Ege ve Akdeniz Bölgeleri'nin paylarının arttığı, diğer bölgelerin paylarının azaldığı görülmektedir. Gerçekten 1970-1998 döneminde Marmara Bölgesi'nin payı % 37.1'den % 45.6'ya, Ege Bölgesi'nin payı % 15.6'dan % 18.9'a, Akdeniz Bölgesi'nin payı % 7.3'den % 10.7'ye yükselmiş; buna karşılık kalkınmada gerice olarak nitelendirebi-

leceğimiz bölgelerin payı giderek azalma eğilimi göstermiştir. Gerice veya kalkınmada öncelikli yöre olarak nitelendirilebilecek dört bölgenin (Kuzeydoğu, Güneydoğu, Ortadoğu ve Ortagüney) toplam tasarruf mevduatı içindeki payları 1970 yılında % 12.4 düzeyinde iken, 1998 yılında "Tablo X"da gösterildiği gibi % 6.4'e değin düşmüştür. "Tablo X", ülkemizde bölgeler arası dengesizliklerin diğer bir göstergesini oluşturmaktadır.

Tasarruf mevduatı içindeki payı dramatik biçimde azalan bölgelerden biri de,

TABLO XII
Banka Kredileri (1970 - 1998) (Milyar TL)

Yıllar	Ticaret Bankaları Kredileri	Kalkınma ve Yatırım Bankaları Kredileri	Toplam Banka Kredileri	Artış Oranı (%)	TCMB Dolaysız Krediler	Genel Kredi Stoku
1970	35	17	52	-	8	60
1971	-	-	59	13.9	12	71
1972	53	19	72	22.6	13	85
1973	70	24	94	30.6	14	108
1974	93	35	128	35.6	22	150
1975	133	49	182	43.0	22	204
1976	180	75	255	39.9	62	317
1977	224	103	327	28.6	120	447
1978	284	88	372	13.4	124	496
1979	428	114	542	45.9	214	756
1980	800	143	943	74.0	367	1.310
1981	1.402	214	1.616	71.3	496	2.112
1982	1.929	321	2.250	39.3	578	2.828
1983	2.552	433	2.985	32.6	645	3.630
1984	3.287	631	3.918	31.3	565	4.483
1985	5.803	704	6.507	66.1	931	7.438
1986	10.026	1491	11.517	77.0	1.265	12.782
1987	16.397	2313	18.710	62.4	2.170	20.800
1988	23.783	3.968	27.751	48.3	3.164	30.915
1989	39.856	6.191	46.047	65.9	4.771	50.878
1990	70.595	9.439	80.034	73.8	3.753	83.787
1991	115.243	15.508	130.751	63.4	18.454	149.205
1992	206.483	25.049	231.532	77.1	42.584	274.116
1993	388.154	45.553	433.707	87.3	82.936	516.643
1994	693.027	96.826	789.853	82.1	148.208	938.601
1995	1.552.148	191.538	1.743.686	121.2	193.521	1.937.207
1996	3.477.620	382.448	3.860.068	121.4	373.196	4.233.264
1997	8.089.272	722.621	8.811.893	128.3	339.200	9.151.093
1998	12.890.748	1.231.607	14.122.355	60.3	1.559	14.123.914

Türkiye'nin gelişmiş yöreleri arasında yer alan Ortakuzey Bölgesi'dir. Ortakuzey Bölgesi'nin tasarruf mevduatı içindeki payı 1970 - 1998 döneminde % 18.0'den % 13.9'a düşmüştür. Bu düşüşte, mevduatla ilişkin tanım değişiklikleri önemli bir etkidir. Nitekim bu bölgenin toplam mevduat içindeki payı, diğer kuruluşlar ve resmi mevduatın Ankara'da toplanması nedeniyle, tasarruf mevduatındaki payının aksine göre belirgin bir değişme göstermektedir.

Tasarruf mevduatındaki gelişmeler incelenirken, 1985 yılından itibaren mevduat sertifikası ile diğer kuruluşlar mevduatının, tasarruf mevduatı kapsamı dışında gösterildiği dikkate alınmalıdır.

(vi) Tasarruf mevduatının büyüklük ve hesap adetleri itibariyle 1998 yılında dağılım "Tablo XI"de verilmiştir.

"Tablo XI", tasarruf mevduatının büyüklükleri, hesaplar itibariyle dağılımındaki dengesizliği ortaya koymaktadır. Sayı itibariyle hesapların % 83.8'i toplam tasarruf mevduatının ancak % 2.9'na sahip olmasına karşılık, tasarruf mevduatının % 97.1'i hesap sahiplerinin yaklaşık % 16.2'sine ait bulunmaktadır.

1998 yıl sonu itibariyle tutarı 10 milyon TL ve daha az hesap sayısı 28.880.286 olup, toplam hesap sayısının % 72.8'ini oluşturmasına karşın toplam tasarruf mevduatının ancak binde 9'una sahip bulunmaktadır. 10 milyon TL'yi aşkın tasarruf mevduatı hesap sayısı ise 10.769.907 olup, toplam hesap sayısının yaklaşık % 27.2'sini oluşturmasına karşılık toplam tasarruf mevduatının % 99.1'ine egemen bulunmaktadır. Hesap sahiplerinin yaklaşık % 3.0'nün hesap başına mevduat tutarı 1 milyar TL'nin üstündedir. Bu grup, sayılarının sınırlı olmasına karşın, toplam tasarruf mevduatının içinde % 76.7'lik paya sahip bulunmaktadır. Tasarruf mevduatının % 22.3'lük bölümü ise, hesap sahiplerinin binde 6'sına aittir.

Mevduat gruplarının, toplam mevduat ve hesap adedi içindeki paylarının karşılaştırılması, mevduatın bireyler arasında dağılımındaki dengesizliği göze çarpıcı biçimde ortaya koymaktadır. Kaldı ki, yukarıdaki ayırım hesap adetleriyle itibariyedir. Yüksek gelirli bir mudinin, birden fazla büyük tutarda hesabı da olabilir. Tablo, hesap adedine göre değil de mudi sayısına göre düzenlenebilseydi, mevduatın dağılımındaki çarpıklığın boyutu daha çarpıcı biçimde görülebilecekti. Yıllar itibariyle karşılaştırmalar tasarruf mevduatının hesaplar arasındaki dağılımındaki dengesizliğin giderek arttığını ortaya koymaktadır. Mevduatın giderek daha büyük bölümü yüksek tutarlar gruplarında toplanmaktadır. Bu gelişmede kuşkusuz gelir dağılımının bozulmasının yanı sıra yüksek düzeyde süre gelen enflasyonda etkili olmaktadır.

c)Döviz Tevdiat Hesaplarında Gelişmeler

1984 yılına kadar banka kaynakları arasında yer almayan Döviz Tevdiat Hesapları (DTH'lar), 1983 yılı sonunda Türk parasının kıymetinin korunmasına ilişkin yeni düzenlemeler sonucu, Türkiye'de yerleşik kişilere de DTH açma olanağının tanınmasıyla hızlı artış göstermiştir. 1983 yılı sonunda 30.7 milyar TL olan DTH'lar, 1998 yılı sonunda 10.783.777 milyar TL'lik boyutla toplam mevduatın % 44.6'sını oluşturmuştur. 1998 yılında DTH'lar TL mevduattan daha yavaş arttığından, toplam mevduat içindeki payı % 47.2'den % 44.6'ya gerilemiş olmakla beraber, yine de payı en yüksek mevduat türünü oluşturmaktadır. DTH'larda yıllar itibariyle gelişmeler "Tablo IV" de verilmiştir. DTH'ların 1998 sonu itibariyle % 42.7'si Marmara, % 15.0'i Ortakuzey ve % 9.5'i de Ege Bölgesi'nde toplanmıştır. DTH'lar içinde üç gelişmiş bölgenin payı üçte ikiyi aşmış bulunmaktadır. Bankaların yurtdışı şubelerindeki DTH'ların toplam DTH'lar içindeki payı da % 16.8'dir. DTH'lar da, TL mevduatta olduğu gibi, büyük ban-

kalarda (T.C. Ziraat Bankası, T. İş Bankası, Yapı ve Kredi, Akbank) toplanmıştır.

d) Varlığa Dayalı Menkul Kıymetler

Bankaların kaynak sağlamak amacıyla yararlandıkları araçlardan biri olan Varlığa Dayalı Menkul Kıymetler (VDMK), 1992 yılında Sermaye Piyasası Kanunu'nda yapılan düzenlemeden sonra, banka kaynakları arasında yer almaya başlamıştır. Başlangıçta dispo nibilite yükümlülüğüne tabi olmayan ve mevduat sayılmadığı içinde mevduat münazam karşılığı ayrılmayan VDMK'lar, maliyet açısından mevduata göre daha çekici bir kaynak oluşturmuşlardır. Bankaların çıkarmış oldukları VDMK'lerin tutarı 1992 yılında 14.480 milyar TL iken bu tutar sırasıyla 1993 yılında 52.756 milyar TL, 1994'de 42.299 milyar TL olmuş ve 1995 yılında 113.928 milyar TL'ye kadar ulaşmıştır. Ancak VDMK'lar dispo nibilite yükümlülüğü kapsamına alındığından maliyet açısından çekiciliğini yitirmiş ve bankaların 1998 yılında çıkarmış oldukları VDMK 11.000 milyar TL'ye gerilemiş; yıl sonu stoku da 7.305 milyar TL'ye inmiştir.

e) T.C. Merkez Bankası'nın Bankacılık Sektörüne Açmış Olduğu Krediler

1998 yılı sonu itibariyle TCMB'nin bankacılık sektörüne açmış olduğu reeskont ve avans kredileri toplamı (İDT'lere sanayici senetleri karşılığı verilen krediler hariç) 7.539 milyar TL olmuştur. TCMB'nin bir önceki yıl bu kapsamda açmış olduğu kredilerin toplamı 7.676 milyar TL idi. Buna göre TCMB'nin bankalara açmış olduğu reeskont ve avans kredileri 1998 yılında bir önceki yıla göre cari fiyatlarla hemen hemen değişme göstermezken reel olarak azalmıştır.

TCMB'nin bankacılık sektörüne açmış olduğu krediler, izlenen para politikasına, uygulanan para programına göre değişmektedir. Ancak, genel eğilim TCMB kredilerinin banka kaynakları arasındaki, payının azalması yönündedir. Bu eğilim, 1998 yılında daha da belirginleşmiştir. TCMB kredilerin toplam banka kaynakları içindeki payı, 1991 yılında % 1.5 düzeyinde iken 1998 yılında binde 1'inde altına düşmüştür. Bu paya

TABLO XIII
Kredilerin Banka Grupları Arasında Dağılımı (1998)

Banka Grupları	Tutar (Milyar TL)	Toplam İçinde %	Grup İçinde %
A. Ticaret (Mevduat) Bankaları	12.870.748	91.3	100.0
- Kamusal Sermayeli	4.107.727	29.1	31.9
- Özel Ulusal Sermayeli	8.370.013	59.3	64.9
- Yabancı Sermayeli	413.008	2.9	3.2
B. Kalkınma ve Yatırım Bankaları	1.231.607	8.7	100.0
- Kamusal Sermayeli	1.048.603	7.4	85.1
- Özel Ulusal Sermayeli	165.772	1.2	13.5
- Yabancı Sermayeli	17.232	0.1	1.4
C. TOPLAM	14.122.355	100.0	
- Kamusal Sermayeli	5.156.330	36.5	
- Özel Ulusal Sermayeli	8.535.785	60.4	
- Yabancı Bankalar	430.240	3.1	

TCMB'nin bankalara sağlamış olduğu yabancı para kaynaklar da eklendiğinde binde 2'ye yaklaşmaktadır.

1990 yılından itibaren TCMB bankalarının kısa süreli likidite ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik iskonto politikası izlemeye başlamış olduğundan, bu politika-nın da etkisiyle TCMB'nin banka kaynak-ları içindeki payı giderek azalmaktadır.

TCMB'nin bankacılık kesimine açmış olduğu kredilerin sektörel dağılımı da, izlenen politikalara göre değişimler göstermektedir. 1990 yılından itibaren TCMB'nin bankacılık sektörüne açmış olduğu krediler arasında ticaret sektörüne yönelik olanlar ağırlık kazanmaya baş-lamış ve krediler içindeki payı 1998 Ka-sım sonunda hemen hemen % 100 yük-selmiştir.

TCMB, 1989 yılı sonlarından itibaren bankacılık sektörüne uzun süreli kredi tahsisine son vermiştir. Bu politika 1998 yılında da sürmüştür. TCMB'nin ban-kacılık kesiminin geçici likidite ihtiyacını karşılamaya yönelik reeskont politikası iz-lemesi, kısa süreli ticari senetleri re-eskonta kabul etmesi, TCMB kredilerinin sektörel dağılımını da değiştirmiştir.

TCMB, yurtdışında muteber bir ban-kanın ödeme garantisini içeren kredili veya kabul kredili ihracata ilişkin senet-lerle, amir bankaca kabul edilmiş gayri kabulü rücu vadeli akrediflerin iskon-tasına dayalı olarak döviz üzerinden dü-zenlenmiş vadelerine en çok 120 gün ka-lan poliçelerin reeskontu karşılığı banka-lara, kabul finansman olanağı ile Türk Eximbank tarafından garanti edilen vadeli ihracat alacakları içinde kabul finansmanı kapsamında reeskont olanağı sağla-mak-

TABLO XIV
Kredilerin Sektörel Dağılımı (1986 - 1998) (%)

	1986	1990	1993	1994	1995	1996	1997	1998
A İhtisas Kredileri	26.5	27.4	24.4	23.7	25.3	23.2	22.6	14.5
1- Tarım	15.4	16.0	13.6	15.2	18.8	17.3	17.1	8.3
2- Konut (Gayrimenkul)	6.9	6.4	7.8	5.8	3.2	2.0	1.4	2.2
3- Mesleki (Esnaf-sanatkâr)	3.7	3.1	2.0	1.9	2.7	1.9	1.6	1.5
4- Denizcilik	0.5	0.1	-	0.1	0.1	0.1	0.2	0.1
5- Turizm	-	1.5	0.9	0.6	0.4	0.3	0.2	0.2
6- Diğer İhtisas	-	0.3	0.1	0.1	0.1	1.5	2.1	2.2
B. İhtisas Kredileri Dışında	60.5	62.2	65.8	64.6	64.1	67.2	77.4	85.5
1- İhracat	11.4	12.7	16.6	20.5	21.7	25.7	26.5	25.4
2- İthalat	0.8	0.2	0.1	0.1	0.1	0.2	0.1	0.1
3- İşletme	26.7	37.5	34.4	24.5	25.4	-	-	-
4- Yatırım	5.7	2.7	1.8	4.5	3.6	2.7	3.7	4.3
5- Diğer	15.0	9.1	12.9	15.0	13.3	38.6	47.1	55.7
C. Kalkınma ve Yatırım Bankaları	13.0	10.4*	9.8*	11.7*	10.6*	9.6*	-	-
Genel Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

(*) Turizm kredileri hariç.

Kaynak : Türkiye Bankalar Birliği

Not: (1) 1989'dan itibaren kalkınma ve yatırım bankalarının verdiği turizm kredileri ihtisas kredileri arasında gösterilmeye başlanmıştır.

(2) 1996 yılından itibaren İşletme Kredileri, Diğer krediler arasında gösterilmektedir.

(3) 1997 yılından itibaren Kalkınma ve Yatırım Bankaları kredileri de sektörel ayrıma tabi tutulmuştur.

tadır. Ancak bu olanak 1998 yıl sonunda 49.356 milyar TL gibi çok sınırlı bir boyutta bulunmaktadır.

C. Banka Kredileri

1- Genel Gelişim

Toplam banka kredileri (Kalkınma ve yatırım bankaları kredileri dahil, TCMB'nin dolaysız kredileri hariç) 1998 yılında cari fiyatlarla % 60.3 oranında artarak 14.122.355 milyar TL'ye yükselmiştir. Banka kredileri 1997 yılında cari fiyatlarla % 128.3 oranında artmış idi. Artış hızlarının ortaya koyduğu gibi 1998 yılında banka kredilerindeki artış hızı, bir önceki yıla göre belirgin bir şekilde yavaşlamıştır. Banka kredileri 1980 - 1998 döneminde cari fiyatlarla en yavaş artış hızını 1998 yılında göstermiştir. Ekonomik durgunluğun yanı sıra T.C. Ziraat Bankası'nın 1.522.934 milyar TL tutarındaki kredi alacağını krediler hesabından görev zararlarından doğan alacaklar hesabına aktarılması da etkili olmuştur. Ticaret bankaları olarak gruplandırılan

bankaların kredilerinde artış hızı 1998 yılında kalkınma ve yatırım bankaları kredilerindeki artış hızından daha yavaş olmuştur. Gerçekten 1998 yılında ticaret bankalarının kredileri cari fiyatlarla % 59.4 artarken, kalkınma ve yatırım bankaları kredilerindeki artış hızı % 70.4 oranında olmuştur. Bir önceki yılda da ticaret bankaları kredilerindeki artış hızı % 132.6 olarak kalkınma ve yatırım bankaları kredilerindeki artış hızı olan % 88.9'un üstünde gerçekleşmişti idi.

Banka kredilerinde gelişmeler daha geniş bir zaman aralığında incelendiğinde, "Tablo XII'de izlenebileceği gibi, 1970 yılından bu yana banka kredilerinde artış hızı düzenli bir gelişme göstermemiş; artış hızı cari fiyatlarla % 128.3 ile % 13.4 arasında değişmiştir. Cari fiyatlarla banka kredilerinde artış hızının yıllar arasında bu denli büyük dalgalanma göstermesinde kuşkusuz yıllar itibarıyla fiyat artış hızlarının farklı olması da etkili olmuştur.

1998 sonu itibarıyla Türkiye'nin kredi

TABLO XV
Banka Yurtiçi Kredilerinin Kamu ve Özel Kesim Arasında Dağılımı (%)

	1980	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
A. Ticaret Bankaları Kredileri											
- Kamu Sektörü	18.8	15.4	15.2	13.9	9.1	8.5	11.7	4.7	2.1	3.4	3.2
- Özel İşletmeler ve Hanehalkı	81.2	84.6	84.8	86.1	90.9	91.5	88.3	95.3	97.9	96.6	96.8
B. Kalkınma ve Yatırım Bankaları Kredileri											
- Kamu Sektörü	71.5	21.8	15.2	17.0	17.5	21.6	12.8	12.1	12.6	12.1	12.5
- Özel İşletmeler ve Hanehalkı	28.5	78.2	84.8	83.0	82.5	78.4	87.2	87.9	87.4	87.9	87.5
C. Toplam Banka Kredileri											
- Kamu Sektörü	28.2	16.0	15.2	14.2	9.8	9.5	11.8	5.1	2.7	3.8	3.7
- Özel İşletmeler ve Hanehalkı	71.8	84.0	84.8	85.8	90.2	90.5	88.2	94.9	97.3	96.2	96.3
D. Bankacılık Sektörü											
- Kamu Sektörü	48.0	23.4	20.9	26.3	25.5	26.0	28.7	16.4	12.6	7.9	3.7
- Özel İşletmeler ve Hanehalkı	52.0	76.6	79.1	73.7	74.5	74.0	71.3	83.6	87.4	92.1	96.3
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Kaynak: T.C.M.B. Yıllık Raporları:

- 1998 Yıllık Rapor

- 1998 Yıllık Rapor S. 170, Tablo 36.

Not: (1) 1998 yılı Kasım ayı sonu itibarıyla.

(2) Bankacılık sektörüne T.C.M.B.'nin kamu kesimine açmış olduğu doğrudan krediler dahildir.

stoku (tüm banka kredileri+TCMB'nin kamu kesimine açmış olduğu dolaysız krediler) bir önceki yıla göre cari fiyatlarla % 54.3 oranında artarak 14.123.914 milyar TL olmuştur. 1997 yılında kredi stokunun cari fiyatlarla % 116.2 oranında arttığı dikkate alındığında 1998 yılında kredi stokunda genişlemenin bir önceki yıldan belirgin bir şekilde yavaş olduğu görülmektedir. 1998 yılında kredi stokunda bir önceki yıla göre artış hızının yavaşlaması, banka kredilerinde artışın yavaşlamasının yanı sıra TCMB'nin kamu kesimine açmış olduğu doğrudan kredilerin hemen sıfırlanmasından kaynaklanmıştır.

2- Banka Kredilerinin Banka Grupları Arasında Dağılımı

1998 yıl sonu itibarıyla banka kredilerinin banka grupları arasındaki dağılımı "Tablo XIII'de verilmiştir.

1998 yıl sonu itibarıyla toplam banka kredilerinin % 91.3'ü ticaret veya mevduat bankalarınca, ancak % 8.7'si de kalkınma ve yatırım bankalarınca sağlanmıştır. 1998 yılında ticaret bankaları kredilerinde artış hızı % 59.4 düzeyinde kalırken, kalkınma ve yatırım bankaları kredileri artış hızının % 70.4 oluşu, ticaret bankalarının toplam banka kredileri içindeki payının hafifçe % 91.8'den % 91.3'e gerilerken, kalkınma ve yatırım bankalarının payı % 8.2'den % 8.7'ye yükselmesine yol açmıştır.

Ticaret bankaları grubunda 1998 yıl sonu itibarıyla kredilerin bankalar arasındaki dağılımı % 31.9 kamusal sermayeli bankalar, % 64.9 özel sermayeli bankalar, % 3.2 yabancı sermayeli bankalar şeklindedir. Kredilerin banka grupları arasındaki dağılımı bir önceki yıla göre belirgin değişiklik göstermiş; kamusal sermayeli bankaların payı % 37.7'den % 31.9'a gerilerken, özel sermayeli bankaların payı % 59.3'den % 64.9'a, yabancı sermayeli bankaların payı da hafifçe % 3.0'den %

3.2'ye yükselmiştir.

1998 yılında bir önceki yıla göre kamusal sermayeli ticaret bankalarının toplam krediler içindeki payı % 34.7'den % 29.1'e gerilerken, özel sermayeli bankaların payı % 53.4'den % 59.3'e yükselmiş, yabancı sermayeli bankaların payı ise sırasıyla % 2.7 ve % 2.9 olarak belirgin bir değişme göstermemiştir. 1998 yılında kamusal sermayeli bankaların banka kredileri içindeki payındaki gerileyişte, daha önceleri de değinildiği gibi, T.C. Ziraat Bankası'nın krediler içinde gözükken 1.522.934 milyar TL tutarındaki alacağıının, görev zararı olarak Hazine'den alacaklar hesabına aktarılmasından kaynaklanmıştır.

Kalkınma ve yatırım bankaları grubunda 1998 yıl sonu itibarıyla kamusal sermayeli bankaların (İller Bankası, T. İhracat Kredi Bankası, Eximbank, T. Kalkınma Bankası) bu grup bankaların kredileri içindeki payı, bir önceki yıla göre % 84.0'den hafifçe % 85.1'e yükselirken, özel sermayeli ulusal bankaların payı % 14.8'den % 13.5'e gerilemiş, yabancı bankaların payı da % 1.4 olmuştur. Görülüyor ki, 1998 yılında kalkınma ve yatırım bankaları grubunda kredilerin bankalar arası dağılımı bir önceki yıla göre belirgin bir değişiklik göstermemiştir. Bu grupta kamusal sermayeli bankaların krediler içindeki payı ağırlıklı olarak 1998 yılında tüm banka kredileri içindeki kamusal sermayeli bankaların payı % 41.6'dan % 36.5'e gerilerken, özel bankaların payı % 55.6'dan % 60.4'e, yabancı bankaların payı da % 2.8'den hafifçe % 3.1'e yükselmiştir.

1998 yılında da kamusal sermayeli bankaların kredi piyasasındaki ağırlıkları, bir önceki yıla göre azalmakla beraber sürmüştür.

3- Banka Kredilerinin Sektörel Dağılımı

Banka kredilerinin 1998 sonu itiba-

riyle sektörel dağılımı, önceki yıllarla karşılaştırmalı olarak "tablo XIV'de verilmiştir.

Banka kredilerinin sektörel dağılımı 1986 yılı başından itibaren uygulamaya konulan tek düzen hesap planına göre verilmektedir. Bu değişiklik nedeni ile 1986'dan önceki yıllarla sağlıklı karşılaştırmalar yapmak olanağı kalmadığından, 1986 yılı başından itibaren bu konuda yeni bir seri düzenlenmektedir. 1989 yılı sonrasında, büyük bölümü T. Kalkınma Bankası tarafından verilen turizm kredileri ihtisas kredileri içinde gösterilmeye başlanmıştır. 1996 yılında, daha önceki yıllarda işletme kredileri başlığı altında gösterilen krediler de, diğer kredilere ait bölümde yer almış, ayrıca kalkınma ve yatırım bankaları kredilerinin de sektörel dağılımı verilmeye başlanmıştır.

1998 yılında ihtisas kredilerinin payı, bir önceki yıla göre % 22.6'dan % 14.5'e gerilemiştir. Bu dramatik gerileyişte T.C. Ziraat Bankası'nın tarım kredileri içinde yer alan 1.522.934 milyar TL tutarındaki alacağının, 1998 yılında görev zararı ola-

rak Hazine'den alacak şekline dönüştürülmesi önemli bir etken olmuştur.

1998 yılında ihtisas kredileri içinde yer alan tarım kredilerinin payı dramatik biçimde % 17.1'den % 8.3'e, mesleki (küçük esnaf ve sanatkar kredileri) kredilerin payı da % 1.6'dan hafifçe % 1.5'e gerilemiş, konut (gayri menkul) kredilerinin payı % 1.4'den % 2.2'ye yükselmiş; toplam krediler içinde önemli yere sahip olmayan diğer ihtisas kredileri, turizm kredilerinin payları binde 2 olarak değişme göstermemiştir.

1998 yılında ihtisas kredileri dışında kalan kredilerin sektörel dağılımı da önceki yıllara göre bir ölçüde değişmiştir. Bankaların vermiş oldukları ihracat kredilerinin toplam krediler içindeki payı % 26.5'den % 25.4'e gerilerken, işletme kredilerini de içeren diğer kredilerin payı % 38.6'dan % 47.1'e yükselmiş, yatırım kredilerinin payı da % 3.7 olmuştur.

Banka kredilerinin sektörel dağılımı 1986-1997 gibi daha geniş bir zaman boyutunda incelendiğinde, ihtisas dışı kredilerin payı yükselirken, ihtisas kre-

TABLO XVI
Banka Kredilerinin Bölgesel Dağılımı (%)
(1970 - 1998)

Bölgeler	1970	1987	1989*	1990*	1991*	1992*	1993*	1994*	1995*	1996*	1997*	1998*
Ortakuzey	23.8	26.1	26.1	25.8	26.8	22.7	23.9	27.5	25.8	28.6	28.3	20.8
Ege	13.8	13.6	12.5	12.4	11.8	11.9	12.4	11.7	12.7	11.9	11.5	12.0
Marmara	35.6	37.7	38.0	37.7	38.5	40.8	44.1	43.1	43.2	45.7	46.5	50.8
Akdeniz	10.5	10.8	11.3	11.5	11.5	12.3	9.4	9.4	9.6	6.9	6.9	7.6
Kuzeydoğu	1.8	1.2	1.0	0.8	0.7	0.8	0.8	0.5	0.6	0.6	0.6	0.7
Güneydoğu	1.9	1.1	1.0	0.8	0.8	0.7	0.6	0.5	0.6	0.6	0.6	0.8
Karadeniz	7.2	4.9	6.1	6.8	6.1	7.2	5.3	4.8	4.6	2.6	2.6	3.9
Ortadoğu	1.8	1.6	1.4	1.5	1.4	1.4	1.3	0.9	1.1	1.1	1.0	1.3
Ortağüney	3.6	3.0	2.6	2.7	2.4	2.2	2.2	1.6	1.8	2.0	2.0	2.1
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği Yayınlarında yer alan rakamlardan yararlanılarak düzenlenmiştir.
(*) İller Bankası kredileri hariç.
(**) İller Bankası ve TÖBANK kredileri hariç.

dileriyle kalkınma ve yatırım bankaları kredilerinin paylarının çok belirgin olmasa da azaldığı gözlemlenmektedir.

4- Banka Kredilerinin Vade İtibariyle Dağılımı

1998 sonu itibariyle bankaların (kalkınma ve yatırım bankaları dahil) ihtisas kredileri dışında vermiş oldukları kredilerin 2.068.029 milyar TL'si orta ve uzun sürelidir. Söz konusu orta ve uzun süreli krediler, 1998 yılında cari fiyatlarla % 146.3 oranında artmıştır. Bir önceki yıl ise bankaların orta ve uzun süreli kredilerinde artış hızı cari fiyatlarla % 103.3 düzeyinde idi. 1997 yılında ihtisas kredileri dışında banka kredilerinin % 12.3'ü orta ve uzun süreli iken, bu oran 1998 yılında % 17.1'e yükselmiştir. Bankaların kredi portföyünde orta ve uzun süreli kredilerin payı özellikle 80'li yılların sonlarından itibaren sürekli gerilemekte iken, bu eğilim 1993 ve 1994 yıllarında yön değiştirmiş, 1995 yılından sonra genel düşüş çizgisini sürdürmüş, 1997 yılında inceleme döneminin en düşük düzeyi olan % 12.3'e indikten sonra 1998 yılında % 17.1'e yükselmiştir.

1998 yılında ticaret bankalarının kredilerinin (ihtisas kredileri dışında) vade dağılımı % 85.5'i kısa süreli, % 14.5'i orta ve uzun sürelidir. Bir önceki yıl ise bu dağılım % 91.2 kısa süreli, % 8.8 orta ve uzun süreli şeklinde idi. 1998 yılında ticaret bankalarının kredileri içinde (ihtisas

kredileri dışında) orta ve uzun süreli olanların payı % 5.7 puan artış göstermiştir.

Kalkınma ve yatırım bankalarının kredileri ise ihtisas kredileri dışında 1998 sonu itibariyle % 42.6'sı orta ve uzun süreli % 57.4'ü ise kısa sürelidir. Bu dağılım 1997 yılına göre değişim göstermiştir, orta ve uzun süreli kredilerin payı % 44.7'den % 42.6'ya gerilerken, kısa süreli kredilerin payı % 55.3'den % 57.4'e yükselmiştir. Gelişmelere daha uzun zaman aralığında bakıldığında kalkınma ve yatırım bankaları kredileri içinde de orta ve uzun süreli kredilerin payının gerilediği görülmektedir. Söz konusu bankalarda 1989 yılında orta ve uzun süreli kredilerin payı yaklaşık % 70.0 düzeyinde iken bu payın 1998 yılında % 42.6'ya değin gerilediği görülmektedir. 1990'lı yılların sonlarından itibaren kalkınma ve yatırım bankaları da kısa süreli kredilere yönelmiş bulunmaktadır. Enflasyon ve imalat sanayii yatırımlarının görece olarak azalmasının yanı sıra, T. İhracat Kredi Bankası'nın kalkınma bankaları grubunda önemli yer tutması, kalkınma bankalarının kredilerinin vade dağılımında değişiklikte diğer bir etkidir.

Bankaların orta vadeli kredilerindeki görece gerileme, orta vadeli yatırım kredis talebinin azaldığı ve/veya özellikle ticaret bankalarını riskli gördükleri için orta ve uzun süreli kredi vermekten kaçındıkları şeklinde yorumlanabilir. T.C. Merkez Bankası'nın 1990'lı yılların başlarında re-

TABLO XVII
Sektör Döviz Pozisyonu (Milyon Dolar)

	1990	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Kamu Bankaları	-692	-636	-619	105	-300	100	203	-192
Özel Bankalar	-904	-2133	-3714	-712	-2500	-2500	-4481	-7544
Yabancı Bankalar	-123	-193	-330	-85	-300	-200	-800	-693
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	-91	-194	-381	-168	-	-	112	98
Toplam	-1810	-3156	-5045	-860	-3100	-2600	-4966	-8330

eskont politikasını değiştirerek, orta vade-
li sanayici kredisi uygulamasına son ver-
mesi de bu gelişmede etkili olmuştur.

5- Banka Kredilerinin Kamu ve Özel Kesim Arasında Dağılımı

TCMB'nin 1998 Yıllık Raporu'nda yer alan bilgilerden yararlanılarak, 1980'den bu yana yurtiçi banka kredi-
lerinin kamu ve özel kesim arasındaki dağılımını ve bu dağılımındaki gelişmeleri gösteren "Tablo XV" düzenlenmiştir.

"Tablo XV" 1998 yılında Kasım ayı sonu itibariyle ticaret (mevduat) bankaları kredilerinin % 3.2'sinin kamu kesimince, % 96.8'inin özel işletmeler ve hane halkı tarafından kullanıldığını ortaya koymaktadır. Kalkınma ve Yatırım bankaları kredilerinde ise, anılan tarih itibariyle kamu kesiminin payı % 12.5 özel kesimin payı ise, % 87.5'dir. Toplam banka kredilerinin Kasım 1998 tarihinde kamu ve özel sektör arasındaki dağılımı ise, kamu kesimi % 3.7, özel sektör % 96.3 şeklindedir. TCMB'nin kamu kesiminde açmış olduğu doğrudan krediler de hesaba katıldığında, Kasım 1998 sonu itibariyle toplam bankacılık sektörü kredileri için kamu kesiminin payı % 3.7'ye özel kesimin payı da % 96.3 olarak değişmemektedir.

Yurtiçi kredilerin, özel ve kamu kesimi arasındaki dağılımına 1980'den bu yana daha geniş bir zaman aralığında bakıldığında, banka kredileri içinde özel kesimin payının yükseldiği, buna karşı kamu kesimi payının giderek azaldığı görülmektedir. Gerçekten 1980 yılında kamu sektörü, toplam yurtiçi banka kredilerinin % 28.2'sini kullanırken ve bankacılık sektörü kredileri içindeki payı da % 48.0 iken; söz konusu pay, Kasım 1998 tarihi itibariyle toplam yurtiçi banka kredilerinde ve bankacılık sektörü kredileri içinde % 3.7'ye gerilemiştir.

Söz konusu dönemde kamu kesiminin banka kredileri içindeki payının,

1983 yılına kadar düşüş gösterdikten sonra, 1988 yılı sonuna kadar yükseldiği, ancak anılan yıldan sonra, yeniden düşme eğilimine girdiği gözlenmektedir. 1998 yılında bu pay % 3.7'ye değin inmiş bulunmaktadır.

Bankacılık sistemimizde kamu bankaları ağırlık taşımaya karşın, bankaların esas itibariyle özel kesimi finanse etme özellikleri sürmektedir.

6- Banka Kredilerinin TL ve Yabancı Para Olarak Dağılımı

1998 yıl sonu itibariyle tüm banka kredilerinin % 49.5'i TL, % 50.5'i ise yabancı para (döviz) kredisidir. Bu dağılım ticaret bankalarında % 55.1 TL kredi, % 44.9 yabancı para kredi şeklinde iken, kalkınma ve yatırım bankaları grubunda TL kredilerinin payı % 24.6'ya düşerken döviz kredilerinin payı % 75.4'e değin yükselmektedir. Bir önceki yıl ise kredilerin TL ve yabancı para olarak dağılımı, sırasıyla % 52.6 ve % 47.4 oranlarında idi. 1998 yılında tüm banka kredileri içinde TL kredilerinin payı gerilerken, yabancı para kredilerin payı 3.1 puan artmıştır. Banka kaynaklarının yarıya yakın bölümünün yabancı para üzerinden oluşu, kredileri içinde de döviz kredilerinin önemli boyutta olmasına yol açmaktadır. Bankalar kredi müşterilerinin isteklerinin yanısıra kur risklerini azaltabilmek, TCMB tarafından belirlenen kur riski oranını tutturabilmek için, döviz kredilerine yönelmektedir. 1998 yılında T.C. Ziraat Bankasının TL kredisi içinde yer alan 1.522.934 milyar TL'nin görev zararı olarak Hazine'den alacak şekline dönüşürülmesi kredilerin TL ve YP olarak dağılımını da etkilemiştir.

7- Banka Kredilerinin Bölgesel Dağılımı

Banka kredilerinin 1985 - 1988 yılları için, Devlet Yatırım Bankası ve daha sonra bu bankanın yerini alan Türkiye İhracat

Kredi Bankası dahil 1988 - 1998 yılları için (İller Bankası kredileri hariç) bölgelerarası dağılımı ve bu dağılımda 1970 - 1998 dönemindeki gelişmeler "Tablo XVI" da verilmiştir.

1998 yılında kredilerin bölgelerarası dağılımı bir önceki yıla göre değişme göstermiş, Marmara Bölgesinin payı % 46.5'den % 50.8'e yükselirken, Ortakuzey bölgesinin payı % 28.3'den % 20.8'e gerilemiştir. Diğer bölgelerin krediler içindeki paylarında bir önceki yıla göre, Ortakuzey bölgesinin payının değişmesinin etkisiyle yükselme göstermiştir. Bu bağlamda Ege Bölgesinin payı % 11.5'den % 12.0'ye, Akdeniz Bölgesinin payı % 6.0' dan % 7.6'ya, Karadeniz Bölgesinin payı da % 2.6'dan % 3.9'a yükselmiştir. T.C. Ziraat Bankasının alacaklılarının bir bölümünün görev zararına dönüştürülmesi kredilerin bölgesel dağılımını da etkilemiştir.

Banka kredilerinin bölgelerarası dağılımına 1970 - 1998 gibi daha geniş bir zaman boyutu içinde bakıldığında, kredilerin dağılımında dengesizliğin giderilmesi konusunda izlendiği öne sürülen politikalar ve alındığı bildirilen tüm önlemlere karşın, dengesizliğin giderilmediği görülmektedir. Gerçekten 32 ili kapsayan dört gerice yöre ile orta gelişmiş olarak kabul edebileceğimiz Karadeniz Bölgesi, 1970 yılında toplam olarak banka kredilerinin % 16.3'ünden yararlanırken, bu oran 1998 yılı sonunda % 8.8'e kadar düşmüş, buna karşılık Marmara Bölgesi'nin kredilerden aldığı pay % 35.6'dan % 50.8'e yükselmiştir.

8- Bankaların Gayri Nakdi Kredileri

Tüm dünya bankacılığında olduğu gibi, bankacılığımızın da bilanço dışı işlemleri, özellikle gayri nakdi krediler büyük boyutlara ulaşmaktadır. Gayri nakdi krediler içinde teminat mektupları, kabul kredileri, verilen avaller, açılan akreditifler, prefinansmanlara verilen garan-

tiler önemli yer tutmaktadır. Garanti ve kefaletler toplamı, Bankalar Birliği'nin araştırmaya esas olan 210 nolu yayınından yararlanarak 1998 yıl sonu için 10.697.902 milyar TL olarak hesaplanmıştır. 1998 yılında bankaların gayri nakdi kredilerinde artış hızı % 74.8 olup, nakdi kredilerinde artış % 60.3'ün üstünde olmuştur. 1998 yıl sonu itibarıyla bankaların gayri nakdi kredilerinin nakit kredilere oranı bir önceki yıla göre % 69.3'den % 75.8'e yükselmiştir. Bununla beraber 1998 yılında gayri nakdi kredilerdeki artış hızı da bir önceki yıla göre yavaşlamış % 129.1'den % 74.8'e gerilemiştir.

Gayri nakdi kredilerin banka grupları arasında dağılımı; % 18.1 kamusal sermayeli ticaret bankaları, % 73.9 özel sermayeli ticaret bankaları, % 5.9 yabancı bankalar ve % 2.1 kalkınma ve yatırım bankaları şeklindedir. Özel bankalarda gayri nakdi kredilerin göreceli olarak yüksekliği, bu bankalarda riski artırmaktadır. Gerçekten özel sermayeli ticaret bankalarında 1997 sonu itibarıyla gayri nakdi kredilerin tutarı, nakdi kredi tutarına yakındır. Yabancı bankalarında bankaların nakdi krediler içinde payının % 3.1 dolayında olmasına karşılık gayri nakdi kredilerde paylarının % 5.9'a yükselmesi dikkati çekmektedir. Ülkemizde özel bankalar daha çok nakdi olmayan kredilere yönelerek kârlarını artırma yolunu izlemektedir.

1997 yılında gayri nakdi krediler içinde özel sermayeli ticaret bankalarının payı % 73.2'den % 73.9'a yabancı sermayeli bankaların payı da % 5.4'den % 5.9'a, kalkınma ve yatırım bankalarının payı da % 1.5'den % 2.1'e yükselmiştir. Kamusal sermayeli bankaların payı ise % 19.9'dan % 18.1'e gerilemiştir.

D- Bankaların Döviz Pozisyonları

İzlenen faiz ve döviz kuru politikaları bankaların döviz pozisyonlarını etkilemektedir. Özellikle 1990 yılından sonra

TL plasmanların getirisinin, yabancı para ile borçlanma maliyetinin (kur farkı + yabancı para faizi) çok üstünde oluşu, bankacılık sektörüne faiz arbitrajı olanağı yaratmış ve 1993 yılı sonuna değin bankaların döviz pozisyon açıkları, " Tablo XVII" de izlenebileceği gibi, büyümüş ve anılan yılda 5.045 milyon USD'ye değin yükselmiştir. 1994 yılında 860 milyon USD'ye kadar gerileyen bankaların açık pozisyonları , 1998 yılında bir önceki yıla göre USD bazında % 67.7 oranında artarak 4.966 milyon USD'den 8.330 milyon USD'e yükselmiştir. Dövizde pozisyon açığını esas itibarıyla özel ve yabancı sermayeli bankalar vermektedir.

E- Bankalarda Kâr ve Kârlılık

Tüm Bankaların birleştirilmiş net dönem kârı (TCMB hariç, kalkınma ve yatırım bankaları dahil), 1998 yılında zararlı bankaların dönem zararları ve dönem kârı üzerinden ödenecek vergiler indirildikten sonra 759.896 milyar TL olmuştur. Toplam net kârın % 87.4'ü 663.853 milyar TL'si ticaret bankaları grubunca, ancak % 12.6'sı daha açık bir deyişle 96.040 milyar TL'si kalkınma ve yatırım bankalarınca sağlanmıştır. 1998 yılında bankacılık sektöründe söz konusu kârın oluşumu bir önceki yıla karşılaştırılmalı olarak "Tablo XVIII" de verilmiştir.

1998 yılında tüm bankaların (TCMB hariç) kârları, bir önceki yıla göre, cari fiyatlarla % 56.5 oranında artmıştır. Banka kârlarında yıllık artış hızı cari fiyatlarla 1990 - 1998 döneminde % 227.8 ile % 16.5 arasında değişme göstermiştir. Banka kârlarında 1980 sonrası reel olarak en hızlı artış 1995 yılında, en şiddetli düşüş ise 1994 yılında yaşanmıştır. Gerçekten 1995 yılında bankaların birleştirilmiş net kârları toplamı, bir önceki yıla göre, TEFE baz alındığında, reel olarak % 73.9 oranında artmıştır. 1994 yılında ise reel olarak % 46.8 oranında azalmıştır. 1998 yılı 1994'den sonra banka kârlarında reel azalışın yaşandığı bir yıl olmuştur. Banka

kârları TEFE'ye göre hesaplanan ortalama yıllık fiyat artışına göre bir önceki yıla göre reel olarak % 8.9 oranında azalmıştır.

Bankaların 1998 yılında kârlarının reel olarak % 8.9 oranında azalması bankaların kârlılık oranlarını olumsuz yönde etkilemiştir. Bankaların Net Kâr/Öz Kaynak (Öz Sermaye) oranı, bir önceki yıla göre ortalama özkaynak tutarına göre de % 54.1'den % 44.9'a gerilemiştir. Bankalar son yıllarda en yüksek özkaynak kârlılığına % 64.3 olarak 1996 yılında ulaşmışlardır da bu düzeyi izleyen yıllarda koruyamamışlardır. 1989 - 1998 yılları arasında bankaların Net Kâr / Ortalama Özkaynak oranı en düşük 1991 ve en yüksek 1996 yılı olmak üzere % 32.8 ile % 64.3 arasında değişmiştir. Bankalarda özkaynak kârlılığının yıllar itibarıyla oldukça geniş bir aralık içinde değişmesi de banka kârlarının düzenli bir gelişme göstermediğini ortaya koymaktadır.

Bankalarda özkaynak kârlılığı düzensiz olduğu gibi, ortalama olarak genelde yüksek de değildir. Bankalararası rekabetin artması, bankaların yeni hizmet ve kredi türleri geliştirmede çok başarılı olamamaları, kaynak maliyetinin artması, mevduat ve diğer kaynaklar üzerindeki yükler, yeniden değerlendirme sonucu banka özkaynaklarının hesaba artması, donuk krediler sorunu ve yönetim hataları; özsermaye kârlılığını olumsuz yönde etkileyen etmenler olarak belirtilebilir. 1998 yılında da bankalarda kârlılık oranları banka grupları itibarıyla farklıdır. 1998 yılında da en yüksek özkaynak kârlılık oranı yabancı sermayeli ticaret bankalarındadır. 90.263 milyar TL net kâr sağlayan söz konusu bankalarda özkaynak kârlılık oranı (Net Kâr/Ortalama Özkaynak oranı) % 106.7'dir. Özkaynak kârlılığı açısından ticaret bankaları grubunda yabancı sermayeli bankaları, % 47.3 kârlılık oranı ile 1998 yılında 495.933 milyar TL net kâr sağlayan özel sermayeli bankalar % 19.4 kârlılık oranı ile de 1998 yılında

toplam kârları 74.970 milyar TL düzeyinde kalan kamusal sermayeli bankalar izlemektedir.

1998 yılında ortalama özkaynak kârlılığı yabancı sermayeli ticaret bankalarında % 98.5'den % 106.7'ye, kamusal sermayeli ticaret bankalarında da % 17.9'dan % 20.0'ye yükselirken; özel sermayeli ulusal bankalarda % 69.6'dan % 47.3'gerilemiştir.

Banka grupları itibariyle de kârlılık oranları düzenli değildir. 1989 - 1998 döneminde özkaynak kârlılığı yabancı ticaret bankalarında en düşük 1990 ve en yüksek 1994 olmak üzere % 39.4 ile % 172.4 arasında değişirken, özel sermayeli bankalarda yine en düşük 1990 en yüksek 1996 yılları olmak üzere % 39.8 ile % 80.0 arasında dalgalanmıştır. Söz konusu dönemde özkaynak kârlılığı kamusal sermayeli bankalarda en düşük 1994 ve en yüksek 1993 yılları olmak üzere eksi % 4.5 ile artı % 56.0 arasında değişmiştir. Dalgalanmanın boyutu ticaret bankalarında özkaynak kârlılığının da düzenli olmadığını ortaya koymaktadır.

Kalkınma ve yatırım bankaları grubunda 1994 yılında eksi % 34.5'e değin düşen ortalama özkaynak kârlılığı, 1989 - 1997 döneminde en yüksek düzeyine % 70.7 olarak 1996 yılında ulaşmış ise de izleyen yıllarda bu düzeyini koruyamamış, 1997 yılında % 36.7'ye düşüktükten sonra 1998 yılında % 56.6'ya yükselmişse de, 1996 yılı düzeyine ulaşamamıştır. Bu bankalar grubunda özkaynak kârlılığı, kamusal sermayeli bankalarda, 1996 yılında inceleme döneminin en yüksek düzeyi olan % 65.0'e ulaşmışsa da, bu düzeyini koruyamayarak 1998 yılında % 51.6'ya gerilemiştir. Buna karşın kamusal sermayeli bankaların özkaynak kârlılığı 1997 düzeyi % 29.2'nin çok üstünde gerçekleşmiştir.

Özel sermayeli kalkınma ve yatırım bankalarında da ortalama özsermaye kâr-

lılığı, bir önceki yıla göre % 79.6'dan hafifçe % 77.9'a düşmüştür. Bu grup bankalar 1996 yılında kârlılığı en yüksek grubu oluştururken 1998 yılında kârlılık sıralamasında ikinci sırada yer almışlardır. 1998 yılında ticaret bankaları genelinde özkaynak kârlılığı azalırken, kalkınma ve yatırım bankalarında yükselmiştir. Yabancı sermayeli kalkınma bankalarının da ortalama özkaynak oranı 1998 yılında bir önceki yıla göre % 29.7'den % 69.0'a yükselmiştir.

1998 yılında bankalar genelinde varlık kârlılığı (Net Dönem Kârı / Ortalama Varlık (Aktif) toplamı oranı) bir önceki yıla göre % 3.4'den % 2.7'ye gerilemiştir. Varlık kârlılığı, bir önceki yıla göre ticaret bankaları grubunda % 3.4'den % 2.5'e gerilerken, kalkınma ve yatırım bankaları grubunda ise % 3.8'den % 6.9'a yükselmiştir.

Varlık kârlılığı da bankalar itibariyle farklıdır. Varlık kârlılığı ticaret bankaları grubunda 1998 itibariyle en yüksek % 7.1 olarak yabancı sermayeli ticaret bankalarında olup, bu bankalar grubunu, % 3.2 kârlılık oranı ile özel sermayeli ticaret bankaları izlemekte, varlık kârlılığı kamusal sermayeli ticaret bankalarında binde 7'ye değin düşmektedir. Varlık kârlılığı, bir önceki yıla göre özel sermayeli ticaret bankalarında % 4.8'den % 3.2'ye gerilerken yabancı sermayeli ticaret bankalarında % 6.8'den % 7.1'e yükselmiş, kamusal sermayeli ticaret bankalarında da binde 8 ve binde 7 olarak belirgin değişme göstermemiştir. Özel sermayeli kalkınma ve yatırım bankalarında kârlılık, kamusal sermayeli kalkınma ve yatırım bankalarının üstünde bulunmaktadır. 1998 yılında varlık kârlılığı, özel sermayeli kalkınma ve yatırım bankalarında % 6.0'dan % 8.1'e yükselirken, kamusal sermayeli bankalarda % 3.2'den % 6.6'ya yükselmiştir. 1998 yılında kalkınma ve yatırım bankaları genelinde varlık kârlılığı bir önceki yıla göre % 3.8'den % 6,9'a yükselmiştir. Kamusal sermayeli kalkınma

ve yatırım bankalarının dış ticareti, özellikle dış-satım, yerel yönetimleri ve çok ortaklı şirketleri finanse eden ihtisas bankaları kimliğinde olmaları, bu bankalarda kârlılığın düşük düzeylerde oluşmasına neden olmaktadır.

Bankalar grupları itibarıyla net faiz farkı (faiz marjı), alınan faiz ile verilen faiz arasındaki oransal fark da değişiktir. Faiz farkı 1998 yılında bankalar genelinde % 32.4 ticaret bankaları grubunda ortalama % 31.6'dır. Kalkınma ve yatırım bankaları grubunda mevduat ana kaynağı oluşturmadığından ve bu bankalar daha çok özkaynak veya özkaynak benzeri fonlarla çalıştıklarından, faiz farkı daha yüksek olmaktadır. 1998 yılında da bu grup bankalarda faiz farkı oranı % 59.5 olarak gerçekleşmiştir.

1998 yılında ticaret bankaları grubunda faiz farkı oranı % 57.1 olarak en yüksek yabancı bankalarıdır. Özel sermayeli ulusal bankalarda faiz farkı oranı % 43.6 kamusal sermayeli bankalarda ise % 12.3'dür. Bankalar yabancı para kaynak kullanımından doğan kur farklarını kambiyo zararları arasında gösterdiklerinden, döviz pozisyon açığı yüksek bankalarda faiz farkı oranı daha yüksek hesaplanmaktadır.

Bankacılık sektörü genelinde faiz farkı (faiz marjı) da bankaların açık pozisyonlarından da etkilenerek düzenli bir gelişme göstermemektedir. 1988 - 1998 döneminde Net Faiz Geliri/Toplam Faiz Gelirleri oranı en düşük 1989, en yüksek 1993 yılları olmak üzere % 12.6 ile % 40.7 arasında dalgalanmıştır. 1998 yılında ticaret bankaları grubunda özel sermayeli ticaret bankalarında faiz marjı bir önceki yıla göre % 42.5'den % 43.6'ya, yabancı sermayeli ticaret bankalarında % 55.8'den % 57.1'e, kamusal sermayeli bankalarda da % 11.6'dan % 12.3'e yükselmiştir. Faiz marjı kalkınma ve yatırım bankaları grubunda da % 53.5'den % 59.5'e çıkmıştır. 1998 yılında bankaların

açık pozisyonları büyüdüğüne ve kâr farkları da kambiyo zararları arasında gösterildiğine göre Net Faiz Geliri / Faiz Geliri oranının yükselmesi doğaldır.

TABLO XVIII
Bankaların Toplu Gelir Tablosu
(1997 - 1998) - (Milyar TL)

	1997	1998
Faiz Gelirleri (+)	4.845.314	10.723.286
Faiz Giderleri (-)	<u>3.354.311</u>	<u>7.254.769</u>
Net Faiz Geliri	1.491.003	3.468.517
Takipteki Alacaklar Karş.(-)	(60.959)	(344.831)
Faiz Dışı Gelirler (+)		
Kredilerden Alınan Komisyon ve Ücretler	67.984	148.430
Bankacılık Hizmetleri	118.561	277.396
Kambiyo Gelirleri (Net)	(388.676)	(890.564)
Sermaye Piyasası İşlem Gelirleri (Net)	83.091	246.008
İştirak ve Kuruluşlardan Alınan Kâr Payları	28.673	90.285
Diğer Faiz Dışı Gelirler	<u>170.581</u>	<u>285.892</u>
Faiz Dışı Gelirler Topl.	80.214	157.447
Faiz Dışı Giderler (-)		
Personel Giderleri	367.191	790.973
Kıdem Taz. Karşılıkları	11.367	23.162
Diğer Karşılıklar	37.460	261.989
Verilen Kom. ve Ücretler	51.425	112.259
Vergi ve Harçlar	53.157	120.891
Kira Giderleri	25.587	58.237
Amortismanlar	37.288	82.014
Diğer Giderler	<u>246.245</u>	<u>547.282</u>
Faiz Dışı Giderler Topl.	<u>(829.720)</u>	<u>(1.996.807)</u>
Vergi Öncesi Kâr	<u>680.538</u>	<u>1.284.326</u>
Vergi Karşılığı: (-)	<u>(195.117)</u>	<u>(524.340)</u>
Net Kâr	<u>485.421</u>	<u>759.986</u>

Bankalarda "Faiz Gelirleri + Faiz Dışı Gelirler / Varlık Toplamı" şeklinde hesaplanan varlık devir hızı, 1998 yılında bir önceki yıla göre 0.26'dan yaklaşık 0.30'a yükselmiştir. Yukarıda açıklanan şekilde hesaplanan varlık devir hızı da banka grupları itibarıyla farklıdır. Ticaret bankaları grubunda varlık devir hızı 0.30'u hafifçe aşarken, kalkınma ve yatırım bankaları grubunda 0.18 düzeyinde kalmaktadır.

Ticaret bankaları grubunda 1998 yılında da varlık devir hızı en yüksek olan bankalar kamusal sermayeli bankalardır. Varlık devir hızı kamusal sermayeli bankalarda 0.34 iken özel sermayeli bankalarda 0.27'ye, yabancı sermayeli ticaret bankalarında 0.29'a gerilemektedir. Kamusal sermayeli bankalarda varlık devir hızının yüksek olmasına karşın kârlılık oranlarının düşük oluşu, faiz marjının dar olmasından ve söz konusu bankaların döviz pozisyon açıklarının sınırlı boyutta kalmasından kaynaklanmaktadır.

1998 yılında bankacılık sektöründe toplam net kârın cari fiyatlarla % 56.5 oranında artarken reel olarak % 8.9 oranında azalmasında temel etkenler şöyle özetlenebilir:

(i) 1998 yılında zararlı banka sayısı 8'e toplam zararları da bir önceki yıla göre % 348.3 oranında artarak 394.869 milyar TL'ye yükselmiştir. Açık pozisyonlarının hızla artması sonucu kambiyo zararları % 129.1 oranında artarak 890.564 milyar TL'ye yükselmiştir.

(ii) Bankaların sağladıkları Net Faiz Geliri / Faiz Gelirleri oranının hafifçe % 32.1'den % 32.4'e yükselmesine karşın

(iii) Bankaların nakit kredilerinde artış hızı % 128.3'den % 60.3'e gerilemiştir.

(iv) Bankaların takipteki alacakları bir önceki yıla göre % 389.5 oranında artarak 1.016.341 milyar TL'ye toplam kre-

dilere oranı da % 7.1'e yükselmiştir.

(v) İş hacminin genişlemesine karşın, personel giderlerinin Varlık Toplamına oranı % 1.9'dan % 2.2'ye yükselmiştir.

(vi) Bankaların vergi karşılıklı oranı % 24.8'den % 31.2'ye yükselmiştir.

III- SONUÇ

Açıklanan banka bilanço ve gelir tablolarına dayanılarak 1998 yılında bankacılık alanında gelişmeler şöyle özetlenebilir:

(i) 1998 yılında ülkemizde faaliyette bulunan banka sayısı üç artarak 75'e, TCMB dahil 76'ya yükselmiştir.

(ii) 1989 yılı sonrasında başlayan banka şube sayısında azalma eğilimi 1995 yılında yön değiştirmiş, şube sayısında artış 1998 yılında da sürmüştür. Banka şube sayısı % 8.1 oranında artarak 1998 yılı sonunda yurtdışı şubeler dahil 7.370'e TCMB şubeleri ile birlikte 7.391'e yükselmiştir.

(iii) 1998 yılında bankacılık sektöründe iş hacminin genişlemesi, bankaların 551 adet yeni şube açmaları, bankalarda çalışan sayısının bir önceki yıla göre % 7.5 oranında artarak (TCMB dışında) 166.492'ye yükselmesine yol açmıştır. Böylece 1990 yılından sonra bankacılık sektöründe gözlenen çalışan sayısında azalma eğilimi 1995 yılından sonra yön değiştirmiştir. Banka çalışanları arasında yüksek ve lisans üstü eğitim görmüş olanların sayısı ve oranı giderek artmaktadır. Yüksek ve lisans üstü eğitim görmüş olanların toplam banka çalışanlarına oranı % 40.6'ya yükselmiştir. Söz konusu oran bir önceki yıl % 38.0 düzeyinde idi.

(iv) 1998 yılında bankacılık sektörünün (TCMB dışında) cari fiyatlarla

öz kaynakları % 69.9, toplam varlıkları % 90.0, toplam mevduatı (DTH'lar dahil) % 92.3, toplam kredileri % 60.3, toplam kârları da % 56.6 oranında artmıştır. 1998 yılında bankacılık sektörü reel olarak büyümüş olmasına karşın, büyüme hızı bir önceki yıla göre yavaşlamıştır. Gerçekten bir önceki yıla göre artış hızları, cari fiyatlarla, özkaynaklarda % 131.8'den yaklaşık % 70.0'e, toplam mevduatta % 104.1'den % 92.3'e, kredilerde % 128.3'den % 60.3'e, dönem net kârında da % 90.7'den % 56.6'ya gerilemiştir. T. Bankalar Birliğinin hesaplamasına göre, 1998 yılında bankacılık sektörünün USD bazında, toplam varlıkları % 22.5 oranında artarak 116.4 milyar USD, toplam mevduatı % 24 oranında artarak 76.2 milyar USD'e, toplam kredileri % 3.0 oranında artarak 44.4 milyar USD'e toplam özkaynakları da yine % 12.0 oranında artarak 6.9 milyar USD'e ulaşmıştır. 1997 yılında ise bankacılık sektörünün USD bazında toplam varlıkları % 13.0, toplam mevduatı % 7.0 ve toplam kredileri de % 20.0 oranında artmış idi.

(v) 1997 yılında toplam mevduat artış hızı cari fiyatlarla bir önceki yıla göre yavaşlayarak % 104.1'den % 92.3'e, gerilemiştir. 1998 sonu itibarıyla bankalarda toplam mevduat 24.185.291 milyar TL'lik bir boyuta ulaşmıştır. 1998 yılında bankalarda TL mevduat cari fiyatlarla % 102.5 oranında artarken, yabancı para mevduatı % 80.1 düzeyinde kalmıştır. TL mevduatta artış hızı cari fiyatlarla % 94.8'den % 102.5'e yükselirken, yabancı para mevduatta artış hızı sırasıyla % 113.2'den % 84.1'e gerilemiştir.

İzlenen kur ve faiz politikaları ile geleceğe ilişkin beklentiler, parasal birikimlerin TL mevduata dönüşmesinde veya DTH'lara yönelmesinde dolayısıyla bu iki grup mevduat artış hızlarında etkili olmaktadır. Bununla beraber 1995, 1996 ve 1998 yılları dışında YP mevduatta artış hızı genelde TL mevduat artış hızının üstünde olmuştur.

(vi) 1998 yılında DTH dışı mevduatın DTH'lardan daha hızlı artması sonucu, DTH'ların toplam mevduat içindeki payı % 47.2'den % 44.6'ya gerilemiştir. 1998 yılında DTH'ların DTH dışı mevduata oranı da % 89.4'den % 80.5'e gerilemiştir. Toplam mevduatın yarısına yakın bölümünün yabancı para cinsinden olması, bankalarda kur riskini artırdığı gibi ulusal ekonomide açısından izlenecek para ve faiz politikasına bazı kısıtlamaları getirmektedir.

(vii) 1998 yılında bankalarda mevduatın yapısı (kompozisyonu) da bir önceki yıla göre değişmiştir. Toplam mevduat içinde DTH'ların payı % 44.6'ya gerilerken DTH dışında mevduatın dağılımı da değişmiştir. 1998 yılında da en hızlı artan mevduat türü ticari kuruluşlar mevduatı olmuştur. 1998 yılında cari fiyatlarla ticari kuruluşlar mevduatı % 122.5 oranında artarken artış hızları diğer mevduatta % 104.6, tasarruf mevduatında % 101.3, bankalar mevduatında % 94.2 resmi mevduatta % 64.8 olmuştur. Türleri itibarıyla mevduat artış hızlarının farklı oluşu, bankalarda mevduatın bileşimini değiştirmiştir. Toplam mevduat içinde tasarruf mevduatının payı % 25.5'den % 26.6'ya, ticari kuruluşlar mevduatının payı % 7.6'dan % 8.8'e diğer kuruluşlar mevduatının payı % 8.1'den % 8.6'ya yükselirken, DTH'ların payı % 47.2'den % 44.6'ya resmi kuruluşlar mevduatının payı da % 1.7'den % 1.5'e gerilemiştir. Bankalar mevduatının payı ise % 9.9 olarak aynı kalmıştır. DTH dışı mevduatın türler itibarıyla dağılımı da değişmiş; ticari kuruluşlar mevduatının payı % 14.3'den % 15.8'e yükselirken, tasarruf mevduatının payı % 48.2'den hafifçe % 48.0'e, bankalar mevduatının payı % 18.7'den % 18.0'e, resmi kuruluşlar mevduatının payı % 3.4'den % 2.7'ye gerilemiştir. Diğer mevduatın payı her iki yılda sırayla % 15.4 ve % 15.5 olarak hemen hemen değişime göstermemiştir.

(viii) 1998 yılında mevduatın vade

yapısı da, bir önceki yıla göre değişmiş, mevduatın daha kısa vadelerde yoğunlaşma eğilimi 1998 yılında da sürmüştür. 1997 yılında toplam mevduat içinde vadesiz mevduatın payı % 23.3'den % 18.8'e gerilerken, vadeli mevduatın payı % 78.7'den % 81.2'ye yükselmiştir. Mevduatın % 24.1'i bir ay vadeli, % 34.2'si üç ay vadeli, % 14.3'ü altı ay vadeli, % 8.6'sı da bir yıl vadeli mevduat şeklindedir. Vadeli mevduatın dağılımı da, % 29.7 bir ay vadeli mevduat, % 42.1'i üç ay vadeli mevduat, % 17.7'si altı ay vadeli mevduat % 10.5'i de bir yıl vadeli mevduat şeklindedir. Tasarruf mevduatında vadeli ve vadesiz mevduatın payları arasındaki fark daha da belirginleşmekte vadeli mevduatın payı % 94.9'a kadar yükselirken vadesiz mevduatın payı % 5.1'e gerilemektedir.

(ix) 1998 yılında toplam banka kredileri, bir önceki yıla göre cari fiyatlarla % 60.3 oranında artarak 14.122.355 milyar TL'lik bir boyuta ulaşmış bir önceki yılın artış hızı % 128.3'e göre belirgin yavaşlama göstermiştir. Ticaret bankaları kredilerinde artış hızını, T.C. Ziraat Bankası'nın tarım kredileri arasında yer alan 1.522.934 milyar TL'nin, görev zararından doğan alacaklar hesabına alınmasında etkilemiştir. Anılan yıl ticaret bankaları kredilerinde artış hızı, cari fiyatlarla % 134.2'den % 59.4'e gerilerken, kalkınma ve yatırım bankaları kredilerinde artış hızı, 1997 yılında % 88.9 iken, 1998 yılında % 70.4 olmuştur. 1998 yılında ticaret bankalarının açmış olduğu krediler kalkınma ve yatırım bankaları kredilerinden daha yavaş artmış olduğundan, toplam kredilerin bu iki banka grubu arasındaki dağılımı bir ölçüde de değişmiş, toplam krediler içinde ticaret (mevduat) bankalarının payı, bir önceki yıla göre % 91.8'den % 91.3'e gerilerken, kalkınma ve yatırım bankalarının payı % 8.2'den % 8.7'ye yükselmiştir.

(x) 1998 yılında banka kredilerinin ana gruplar itibarıyla sektörel dağılımı bir

önceki yıla göre değişmiş, toplam banka kredileri içinde ihtisas kredilerinin payı (turizm sektörleri dahil) % 22.6'dan % 14.5'e gerilerken ihtisas dışı kredilerin payı % 77.4'den % 85.5'e yükselmiştir. Kredilerin sektörel dağılımındaki bu değişiklikte, T.C. Ziraat Bankası tarım kredilerinin bir bölümünün görev zararları hesabına aktarılması da etkili olmuştur.

İhtisas kredileri dışında yer alan ihracat kredilerinin payı (kalkınma ve yatırım bankaları dahil) 1998 yılında % 25.4 diğer kredilerin payı % 55.7, yatırım kredilerinin payı da % 4.3 olmuştur.

1998 yılında kredilerin vade dağılımında da kısa süreli banka kredilerinin payı azalıp ihtisas kredileri dışında % 87.8'den % 82.9'a gerilerken orta ve uzun süreli kredilerin payı % 12.2'den % 17.1'e yükselmiştir.

1998 yılında bankaların vermiş olduğu gayri nakdi krediler cari fiyatlarla % 74.8 oranında artarak 10.697.902 milyar TL'lik bir boyuta ulaşmıştır. Gayri nakdi kredilerde de artış hızı bir önceki yıl düzeyi olan % 129.1'in altında olmakla beraber bankalarda Gayri Nakdi Krediler / Nakdi Krediler oranı, % 69.3'den hafifçe % 75.8'e yükselmiştir.

(xi) Bankaların özkaynakları (TCMB hariç) 1998 yılında % 69,9 oranında artarak yıl sonunda 2.128.713 milyar TL'lik bir boyuta ulaşmıştır. Bankalarda özkaynak artış hızı, cari fiyatlarla 1997 yılına göre yavaşlamış % 131.8'den % 69.9'a gerilemiştir. Bankaların ödenmiş sermayelerini 1998 yılında % 79.4 oranında arttırmaları, özkaynak artışının en önemli kaynağını oluşturmuştur.

1998 yılında bankalarda özkaynak artış hızının yavaşlamasının yanı sıra özkaynak yapısı değişmiş, banka özkaynakları içinde yeniden değerlendirme değer artış fonunun payı % 28.4'den % 31.9'a yükselirken ödenmiş sermayenin payı %

71.6'dan % 68.1'e gerilemiştir. Yedek akçelerin 1998 yıl sonu itibariyle de dönem zararı ile birikmiş zararları karşılayamadığından, öz kaynaklara net katkıda bulunmamaktadır.

(xii) TCMB'nin bankacılık kesimine açmış olduğu reeskont ve avans kredileri 1998 yılında bir önceki yıla göre cari fiyatlarla dahi hemen hemen değişme göstermemiş 1996 yılında 7.674 milyar TL iken 1998 yılında da 7.579 milyar TL olmuştur. TCMB'nin bankacılık kesimine açmış olduğu krediler, izlenen para politikasına, ekonominin büyüme hızına ve politik etkenlere göre yıldan yıla büyük dalgalanmalar göstermektedir. TCMB, 1980 öncesinde bankalara daha çok kalkınmaya yönelik orta vadeli sınıai krediler açarken, 1989 yılı sonundan itibaren bankacılık kesiminin geçici likidite ihtiyacını karşılamaya yönelik kısa süreli reeskont penceresi açmış bulunmaktadır.

Son yıllarda TCMB'nin kredilerinin banka kaynakları içindeki payı düşme eğilimi göstermektedir. 1998 yıl sonu itibariyle TCMB'nin bankacılık kesimine açmış olduğu reeskont ve avans kredilerinin toplam banka kaynakları içindeki payı binde 1'in de altına düşmüştür. Bankacılık kesimine açılan yabancı para kredileri de dikkate alındığında bu pay binde 2'ye yaklaşmaktadır.

(xiii) Kamusal sermayeli bankaların bankacılık sisteminde görece ağırlıklarında azalma eğilimi 1998 yılında da sürmüştür. Gerçi toplam mevduat içindeki payları % 39.9'dan % 40.7'ye yükselmışse de ticaret bankaları kredi hacmi, içindeki payları da % 37.8'den % 31.9'a gerilemiştir. Bu gerilemede kuşkusuz T.C. Ziraat Bankası'nın tarım kredilerinin bir bölümünün görev zararlarından doğan alacaklar hesabına alınmasında etkili olmuştur. Kamusal sermayeli kalkınma ve yatırım bankaları ile birlikte tüm kamusal sermayeli bankaların toplam krediler içindeki payı, 1998 yıl sonu itibariyle % 36.5 olmaktadır.

Bir önceki yılda kamusal sermayeli bankaların krediler içindeki payı % 41.5 düzeyinde idi.

Kamusal sermayeli bankaların toplam mevduat içindeki payı 1981 - 1982 banka-banker bunalımından sonra 1991 yılı dışında sürekli artış eğilimi göstererek 1992 yılında % 50.0 düzeyine yaklaştıktan sonra, 1997 yılında % 39.9'a değin geriledikten sonra 1998 yılında hafifçe yükselmiştir. Kamusal sermayeli bankaların toplam banka kredileri içindeki payı 1990 sonrasında azalma göstererek 1990 yılındaki % 53.2 düzeyinden 1998 yılında da % 36.5'e gerilemiştir. Bu gerilemede özelleştirme politikası da bir ölçüde etkili olmuştur.

(xiv) Türk bankacılık sisteminin oligopolitik yapısı sürmekle beraber son yıllarda büyük olarak nitelendirilen özel ticaret bankalarının mevduat ve kredi piyasasında payları gerilerken, küçük ve orta çaplı özel bankaların paylarının artmakta olduğu gözlenmektedir. Ancak 1994 yılında mali piyasalarda yaşanan bunalım ve güvensizlik mevduatın yeniden büyük bankalara yönelmesine yol açmıştır. Ancak bu etki, toplam tasarruf mevduatı ile bu nitelikte DTH'ların tümünü sigorta kapsamına alınması ile ortadan kalkmıştır. Beş büyük bankanın 1997 yılında toplam mevduat içindeki payları % 49.0 ticaret bankaları kredileri içindeki payları da % 45.5 iken, bu paylar 1998 yılında mevduatta % 49.2 olarak hemen hemen değişmezken, kredilerde yaklaşık % 40.0'a gerilemiştir. Ülkemizde faaliyette bulunan yabancı sermayeli banka sayısının 21 olmasına karşın, bu bankaların 1998 yıl sonu itibariyle toplam mevduat içindeki payları % 2.7 ve toplam banka kredilerinde payları da % 3.1 düzeyindedir. Türkiye'de kurulmuş yabancı bankalar, payların el değiştirmesi sonucu ulusal banka şekline dönüştüğünden yabancı bankaların mevduat ve kredi pazarlarındaki paylarının gelecek yıllarda da gerilemesi beklenmektedir.

(xv) İzlenen kur ve faiz politikaları sonucu bankaların döviz yönetimindeki eğilimleri değişmiş, 1990 sonrasında bankalar teknik deyişle uzun pozisyondan kısa pozisyona geçmişlerdir. Daha açık bir deyişle, bankaların döviz borçları ve yükümlülüklerinin tutarı döviz varlıklarını aşmış, bankalar dövizle borçlanarak sağladıkları fonların bir bölümünü TL olarak plase etmeye başlamışlardır. Bankaların kısa pozisyonunda olmaları, döviz pozisyon açıklarının 1993 yılı sonunda 5.0 milyar USD'e yaklaşması olumsuz etkisini TL'nin reel olarak devalüe edildiği 1994 yılında göstermiştir. Bankalar 1994 yılında döviz pozisyon açıklarını büyük boyutta kapatmışlarsa da 1998 yılında pozisyon açıkları bankacılık tarihimizin en yüksek düzeyi olan 8.330 milyon USD'e yükselmiştir. Bankaların döviz pozisyon açığı bir önceki yıla göre USD bazında % 67.7 oranında artmıştır.

(xvi) Bankaların birleştirilmiş net dönem kârları toplamı bir önceki yıla göre cari fiyatlarla % 56.6 oranında artarken reel olarak % 8.9 oranında azalarak 759.986 milyar TL olmuştur. Banka kârları inceleme döneminde en dramatik azalışı 1994 yılında gösterdikten sonra, reel olarak en hızlı 1995 yılında artmış, 1998 yılında ise toplam kâr bir önceki yıla göre % 8.9 oranında azalmıştır. Bankaların toplam net kârları 1997 yılında 2.4 milyar USD düzeyinde iken 1998 yılında da 2.4 milyar USD olarak USD bazında deyişmemiştir.

Banka kârlarında reel azalış bankaların kârlılık oranlarını da etkilemiştir. 1997 yılında bankaların özsermaye kârlılık oranı, ortalama özsermayeye göre % 54.1 iken, bu oran 1998 yılında % 44.9'a gerilemiştir. Ancak, banka kârlılık oranlarındaki deyişme, banka grupları itibarıyla farklı olmuştur; yabancı sermayeli ticaret bankaları ile kalkınma ve yatırım bankalarının kârlılık oranları yükselirken kamusal sermayeli ticaret bankalarında hemen hemen deyişmemiştir. 1998 yılında kârları en hızlı azalan banka grubu, özel sermayeli ticaret bankaları olmuştur.

1998 yılında fiyat artış hızı 1997 yılına göre daha yavaş olduğundan, bankaların özkaynak, varlık, mevduat, kredi, dönem net kârlarındaki artış hızları bir önceki yıla göre düşmüştür. USD bazında gelişmeler dikkate alındığında varlık ve mevduat artış hızının, bir önceki yıla göre yükseldiği, buna karşın kredi artış hızının belirgin bir şekilde yavaşladığı görülmektedir. Kredilerdeki artış hızının yavaşlamasının yanısıra kredi performansı kötüleşmiş, bankaların takipteki alacakları yaklaşık dört kat artarak toplam nakit kredilerinin % 7.1'e, özkaynaklara olan oran da % 47.7'ye yükselmiştir. Kredi riski artan bankaların ayrıca döviz pozisyon açıklarının büyümesi kur riskini de artırmıştır. Buna karşı kârların reel olarak azalmış, tüm kârlılık oranları bir önceki yıla göre belirgin biçimde düşmüştür.

banka ve ekonomik yorumlar Aylık Dergi

Çıtlenmiş eski sayıları:

1991 Yılı Cildi : 5.000.000 TL	1992 Yılı Cildi : 5.000.000 TL
1993 Yılı Cildi : 5.000.000 TL	1994 Yılı Cildi : 5.000.000 TL
1995 Yılı Cildi : 5.000.000 TL	1996 Yılı Cildi : 5.000.000 TL
1997 Yılı Cildi : 5.000.000 TL	1998 Yılı Cildi : 7.000.000 TL

(Öğrencilere % 30 indirim)

İSTEME ADRESİ

Binbirdirek Mahallesi Suterazisi Sokak No. 6/2 Sultanahmet - İstanbul

Telefon: (0212) 518 17 32 Fax: (0212) 518 66 43

Sermaye Piyasası

MUSTAFA BARIŞ

Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi Yayın Yönetmeni

Borsa Sallandı

Istanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB) Ağustos ayının ilk işlem gününe, Meclis'teki son tahkim belirsizliği nedeniyle düşüşle başladı. Uluslararası tahkim ve geç emeklilik reformlarının Meclis'te tıkanması Ağustos ayının ilk haftasında piyasaları da kitledi. Özellikle tahkim konusunun Fazilet Partisi tarafından, siyasi yasaklı Erbakan'ın yeniden seçilebilmesi için pazarlık haline dönüştürülmesi ve ardından partilerarası uzlaşma görüşmelerinden uzun süre sonuç alınamaması, piyasalarda belirsizliği artırdı. Borsa haftayı, son haftaların en düşük işlem hacmi (toplam 329.5 trilyon lira) ile kapattı. Bu rakam, önceki haftanın işlem hacminden % 40 daha düşük gerçekleşti. Artan belirsizliğe karşın işlem hacmi düşerken, endekste çok hızlı bir gerileme yaşanmaması dikkat çekti.

Borsa Ağustos ayının ikinci haftasına tahkim yasasına ilişkin yapılacak görüşmeler öncesi umutla başladı. Hükümetin tahkim için Anayasa değişikliğinin gerçekleştirilebilmesi için muhalefetle anlaşma zemininin sağlandığı yolundaki haberler, borsada yükselişe, faizde ise düşüşe yol açtı. Geçen hafta vergi düzenlemeleriyle ilgili olumsuz gelişmelerin gölgesinde kalan borsa, tahkime ilişkin beklentilerin etkisiyle, güne yükselişle başladı. Borsada endekste ki artışı işlem hacminin de önemli ölçüde desteklemesi dikkat çekti. Geçen hafta işlem hacmindeki düşüşte, Maliye'nin, borsada vergi muafiyeti için alınan hisseleri en az üç ay elde tutma zorunluluğunu korumayı planlaması etkili oldu. Borsaya vergi muafiyeti getirilmesinin de etkisiyle geçen hafta artan belirsizliğin, tahkime ilişkin partilerarası uzlaşma haberleri ortadan kalkmaya başladığı veya ikinci plana itildiği söylenebilir.

Süratle alınan reform kararları borsada beklenen canlanmayı başlatamadı. Gerek borsanın, gerekse bono faizinin, bu hafta Meclis'te esen evrim rüzgarından olumlu etkilenmemesinin altında, bu piyasalara ilişkin vergi düzenlemelerinin beklenildiği gibi

yapılmamış olması yatıyor. Yatırım fonlarına vergi muafiyeti getirerek gerekli desteği verdiklerine inanan Hazine ve Maliye Bakanlığı bürokratları, "üç kuruluşluk piyasa" olarak gördükleri borsa için üç ay elde tutma zorunluluğunu kaldırmayı düşünmüyor. Ancak borsacılar, bu vergi düzenlemeleriyle piyasada haksız rekabetin devam ettiğine inanıyorlar.

İMKB'de yabancıya tanınan vergi muafiyetinin yerli yatırımcıya tanınmamasını, yerli yatırımcıyı borsadan soğutmaya yönelik yasal bir düzenleme olarak nitelendirenler bile var. Borsacılar; mevcut koşullarda bu piyasada iş yapabilmek için "büyük yabancı" olmaktan başka çıkar yol kalmadığını da sözlere ekliyorlar. Borsa vurgun yeri, kumarhane deyip vergi getirilmesinden herkesin, şirketlerin, ülkenin zarar göreceğini belirtiyorlar.

İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB) Ağustos ayının üçüncü haftasında Marmara'yı yıkan deprem nedeniyle sadece haftanın ilk günü açıldı. Aynı gece sabaha karşı yaşanan felaket yüzünden İMKB Başkanlığı, hiç zaman kaybetmeden, borsada işlemleri bir gün süreyle durdurma kararı aldı. Ardından felaketin büyüklüğü dikkate alınarak, İMKB bir hafta süreyle kapatıldı. Fakat daha sonra İMKB Başkanlığı tarafından yapılan açıklamada, hisse senedi piyasasında işlemlerin iki gün daha ertelenmesi kararlaştırıldı. Borsa Başkanlığı'nın, deprem nedeniyle aldığı geçici kapatma kararı son derece yerindeydi. Çünkü depremin yerle bir ettiği Marmara, ekonominin kalbinin attığı bir bölge ve hisseleri İMKB'de işlem gören şirketlerin büyük bölümü de, bu bölgede faaliyet gösteriyor.

Depremin, söz konusu şirketlerde hasara yolaçıp, yolaçmadığı tam olarak bilinmeden, hisselerin borsada alınıp satılmasının bir anlamı da olamazdı. Bu yüzden İMKB Başkanlığı, hafta içinde, tüm borsa şirketlerinden, depremde zarar görüp görmediklerine ilişkin açıklamalar istedi. Borsaya gelen açıklamalara göre, Marmara'da üretim yapan şirketlerin çoğunda, herhangi bir hasar meydana gelmedi. Birkaçında ise çok küçük çaplı hasarlar oluşurken, bunlar da şirketlerin üretimini etkileyecek boyutta değildi.

Fakat İMKB şirketlerinden biri var ki, depremin bu şirkette yolaçtığı tahribat çok büyük. Özelleştirilecek şirketler arasında ilk sırada bulunan ve ülkenin akaryakıt ihtiyacının büyük bölümünü karşılayan Tüpraş'ın, İzmit'teki rafinerisinde deprem sonrasında çıkan yangın çok büyük maddi hasara yolaçtı. Tüpraş'ta, durumun netleşmesi bi-

Tablo 1
Ağustos Ayının En Başarılı Hisseleri

Dergi Endeksi Kapsamında	Verim (%)	Diğer	Verim (%)
Bolu Çimento	76.47	ÇBS Pintaş	65.21
Mudurnu Tav.	31.57	Trakya Cam	54.68
Petrol Ofisi	25.00	ÇBS Boya	31.03
İzmir D.Ç.	12.74	Çimentaş	30.95
Anadolu Cam	10.84	İdaş	30.00
Pınar Süt	7.14	Duran Ofset	29.09
Konya Çimento	6.55	Esem Spor Giyim	27.86
Ege Biracılık	6.34	Kardemir (A)	23.88
T.şişe Cam	6.09	Çimbeton	21.05
İzocam	4.16	Akçansa	20.79
Ereğli D.Ç.	1.29	Tezsan	20.75
Çimsa	0.99	Haznedar Tuğla	20.00

raz daha zaman alacak. Piyasada değeri 6 milyar doları aşan Tüpraş'ın, deprem zararının 2 milyar doların üzerinde olabileceği konuşuluyor. Depremin ekonomide yolaçtığı zararın da, 15-20 milyar doları bulması bekleniyor. Bu kadar büyük kayıpların yaşandığı bir ekonomide, piyasaların nasıl olacağını kestirmek çok zor olmasa gerek. Her ne kadar hayat normalleşmeye başlasa da, yıkımın yolaçtığı moral çöküntüsü, öyle kısa sürede silinmeyecek.

Hazine'nin 18 Ağustos 1999 Çarşamba günü düzenlediği 3 yıl vadeli, 3 ayda bir kupon ödemeli "değişken faizli" devlet tahvili ihalesinde faizler deprem felaketi yüzünden yükseldi. Hazine ihalesine 876 trilyon 724 milyar liralık teklif gelirken, 715 trilyon 884 milyar liralık nominal satış gerçekleşti. İhaledeki net satış tutarı ise 662 trilyon 233 milyar oldu. Hazine'nin önceki gün yapılması planlanan, ancak yaşanan deprem felaketi nedeniyle meydana gelen teknik aksaklıklar yüzünden yıllık basit ortalama faiz % 91.32, yıllık bileşik ortalama faiz ise % 127.62 oldu.

İhalede bileşik faiz oranları en az % 121.90, en yüksek de % 130.91 olarak gerçekleşti. İhalede en yüksek faiz oranı, bundan önceki üç yıllık ihaledekine göre 7.5 puan yükseldi. Hazine Müsteşarlığı, 3 yıllık değişken faizli devlet tahvili ihalesinin ilk kupon ödemesinde esas alınacak 3 aylık faiz oranını % 20.89 olarak belirledi. Hazine, 3 yıl vadeli tahvil ihalesinin kupon ödemesinde referans teşkil etmek üzere 16 Ağustos 1999 Pazartesi günü, 3 ay vadeli bono ihalesi düzenlemiş ve bu ihalede ortalama dönemsel faiz % 18.89 olarak belirlenmişti. Hazine, aynı günkü ihalede oluşan faiz ile birlikte, 3 yıllık tahvil ihalesinin kupon oranına baz alınacak ek getiri oranını da, bu faizin üzerine 2 puan ekleyerek % 20.89 olarak tespit etmişti.

Yaşanan deprem felaketinden sonra, işlemleri geçici olarak durdurulan İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB), 9 günlük aradan sonra "26 Ağustos 1999 Perşembe" günü tekrardan işlemlerine başladı. Borsa Başkanlığı, hisse senedi piyasasının yeniden açılması öncesinde, hızlı düşüşleri frenlemek için bazı önlemler aldı. Bunlar arasında, açığa satışların bir süre yapılamayacağı kararı var. İMKB Başkanlığı'nun kararına göre, Hisse Senetleri Piyasası'nın açılışını izleyen üç iş günü boyunca satış emirlerinde Takasbank nezdinde depo şartı aranacak. Takasbank'ta karşılığı bulunmayan satış emirleri gerçekleştirilmeyecek. Böylece, borsada bazı uyanıkların aynı hisseyi sabah satıp, akşam çok daha düşük fiyatlardan yerine koyma oyunları kısmen önlenebilecek.

Borsa Başkanlığı, kredili işlemlere konu olacak hisse senedi listesini de genişleterek, İMKB'de işlem gören tüm şirket hisselerini kapsamasını kararlaştırdı. Bu likidite açısından yerinde bir karar. Felaket sonrasında, 9 gün aradan sonra açılan borsa şok düşüşle başladı ve günü % 10.3'lük kayıpla kapattı. Ertesi gün küçük bir toparlanma yapmasına karşın, ayın son işlem gününde, seans sırasında meydana gelen iki artçı depremin etkisiyle tekrardan düşüşe geçti. Borsada bu düşüş, depremin ekonomide yol açacağı hasarları da hesaba katan yatırımcıların, olumlu beklentilerden çok mevcut durumu dikkate alarak karar vermesi tercih ettiği gösteriyor. Sıralanan bu etkiler ve yaşanan büyük deprem felaketi sonucunda "31 Ağustos 1999 Salı" günü kapanış fiyatları itibarıyla 5018.28 puana geriyelen İMKB Ulusal - 100 endeksinin Temmuz ayı sonuna göre değer kaybı % 13.55 oranında gerçekleşmiştir. Yine aynı günkü kapanış fiyatları itibarıyla, Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi Endeksindeki değer kaybı ise İMKB Ulusal - 100 endeksinden daha az olarak % 7.18 oranında değer kaybederek 1.352.406,47 puana gerilemiştir. Endeks kapsamındaki 40 hisseden 12'si değer kazanırken, 28 tanesi ise değer kaybetmiştir. Ay içinde en fazla değer kazanan ve kaybeden hisseler Tablo 1 ve 2'de gösterilmiştir.

Deprem nedeniyle hızla tırmanan faizin bedelini Hazine ödüyor. "24 Ağustos 1999 Salı" günü düzenlediği ihalede 100 ile 200 trilyon lira arasında borçlanmayı hedefleyen

Hazine, ayın son ihalesinde % 123.80'lik faize boyun eğdi. Hazine'nin yapmış olduğu 18 aylık tahvil ihalesine bankalar vade uzun olmasına karşın ilgi gösterdi. Yapılan tahvil ihalesine 332 trilyon liralık teklif gelirken, Hazine gelen teklifin nominal 136.7 trilyon lirasını karşıladı. 100-200 trilyon lira borçlanmayı hedefleyen Hazine, ihalede net 135 trilyon 342 milyar liralık satış yaptı. İhalede, yıllık basit faiz % 81.01 ile % 89.93 aralığında gerçekleşirken, bileşik faiz % 109.11 - % 125.06 aralığında açıklandı.

Vurgun İncelemede Top Artık Sermaye Piyasası Kurulu'nda

Yaklaşık 40 gün önce piyasaları karıştıran 172 trilyon liralık vurgun iddiası ile ilgili olarak İMKB Başkanlığı'nın incelemesini tamamladığını öğrendik. İMKB Başkanlığı'nın skandalla ilgili ayrıntılı incelemesini, SPK'ya bir süre önce gönderdiği ve topun SPK'da olduğu belirtildi. İMKB'nin değerlendirmesine ilaveten SPK'nın da ayrıca kendi yöntemiyle bir inceleme yaptıktan sonra açıklama yapması bekleniyor. Piyasa SPK'nın değerlendirmesinin sonucunu bekliyor.

İMKB'den Avrasya Bülteni

İstanbul Menkul Kıymetler Borsası, süreli İMKB yayınları serisine "Avrasya Ekonomi Bülteni" adlı bir yayın daha ekledi. İMKB'den yapılan açıklamaya göre, üç aylık periyotlarla Türkiye için yayımlanacak bültenin ilk sayısında Orta Asya ülkelerinin ekonomik profili irdeleniyor. Avrasya kıtasının Balkanlar, Doğu Avrupa, Orta Doğu ve Orta Asya olmak üzere dört ana bölgede ele alındığı bülte, bölge ülkelerindeki ekonomik durumun her sayıda dönüşümlü olarak incelenmesi planlanıyor.

Sermaye Artırımları

Temmuz ayında sonra Ağustos ayında da sermaye artırımları devam etmiştir. Tablo 3'de, Ağustos ayında sermaye artırımını gerçekleştiren 11 şirketin artırım öncesi ve sonrası sermaye rakamlarıyla, yapılan bedelli ve bedelsiz artırımlarının tutarları gösterilmiştir. Sermaye artırımlarının yanı sıra, Ağustos ayında 3 şirketin kayıtlı sermaye tavanı

Tablo 2
Ağustos Ayının En Başarısız Hisseleri

Dergi Endeksi Kapsamında	Verim (%)	Diğer	Verim (%)
Gübre Fab.	- 34.32	Tukaş	- 44.35
Bağfaş	- 31.34	Global M.D.	- 40.96
Gentaş	- 26.42	Varlık Yatırım	- 35.80
Hektaş	- 26.15	Global Yat.Ort.	- 34.40
Arçelik	- 24.54	RaksElektronik	- 33.33
Ege Gübre	- 24.13	Bumerang Yat.Ort.	- 32.55
Good Year	- 23.68	Ditaş Doğan	- 31.81
Güney Bira	- 22.22	Tat Konserve	- 31.33
Olmuksa	- 22.05	Vanet	- 29.76
Ford Otosan	- 21.21	Borusan Yat.Paz.	- 29.66
Kav	- 19.44	Otokar	- 28.98
Koç Holding	- 19.04	Osmanlı G.M.Y.O.	- 28.57

artırımları Sermaye Piyasası Kurulu tarafından onaylanmıştır. Bu şirketlerin eski ve yeni kayıtlı sermaye tavanları Tablo 4'de verilmiştir.

Gözetli Pazarı Büyüyor

İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda (İMKB) sürekli gözetim, denetim ve izlenme ortamı olan "Gözetli Pazarı"na alınan şirketlerin sayısında bu yıl patlama yaşandı. Kurulduğu 1996 yılının son ayında sadece 3 şirketin yer aldığı Gözetli Pazarı'na, 1997 ve 1998 yılında 2'ser, 1999'un başından Ağustos ayı ortasına kadar geçen dönemde ise 9 şirket alındı. Bu pazardaki şirket sayısı böylece 16'ya, hisse senedi sayısı ise 17'ye yükseldi.

Menkul Kıymet Hacmi 304 Katrilyona Çıktı

İkinci el piyasalarda pazarlanan menkul kıymet tutarı, bu yılın ilk yarısında, geçen yılın aynı dönemine oranla % 98.7 artış gösterdi. Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) verilerine göre, bu yıl Ocak-Haziran döneminde ikinci el piyasalarda 303 katrilyon 763 trilyon 676.6 milyar liralık değerli kağıt satıldı. Bu rakam, geçen yılın aynı döneminde 152 katrilyon 801 trilyon 613 milyar lira düzeyindeydi. Bu yılın ilk yarısında, menkul kıymetlerin % 90.5'i bankalar, % 9.5'i de aracı kurumlar tarafından pazarlandı.

Bankalar arasında en fazla satışı 137 katrilyon 339 trilyon 171.6 milyar lira ile Demirbank gerçekleştirdi. Bu bankayı 34 katrilyon 436 trilyon 121.8 milyar lira ile Akbank, 25 katrilyon 57 trilyon 361.3 milyar lira ile de Yapı ve Kredi Bankası izledi. 1999'un ilk yarısında, en fazla satışı yapan ilk üç aracı kurum ise sırasıyla 2 katrilyon 437 trilyon 168.7 milyar lira ile UB Ulusal Yatırım, 1 katrilyon 990 trilyon 249.6 milyar lira ile Ata Yatırım Menkul Değerler A.Ş., 1 katrilyon 702 trilyon 37.8 milyar lira ile de Şeker Yatırım Menkul Değerler A.Ş. oldu.

Bu yılın ilk altı ayında en fazla talep edilen menkul kıymet, devlet tahvilleri oldu. Adı geçen dönemde, satılan menkul kıymetlerin % 61.9'unu devlet tahvilleri oluşturdu. İkinci el piyasalarda devlet tahvilini toplam satışlar içinde % 33.8 paya sahip olan hazine bonoları, % 5.9 ile de hisse senetleri izledi. Verilere göre bu yıl Ocak-Haziran döneminde ikinci el piyasalarda, 188 katrilyon 144 trilyon 323.3 milyar liralık devlet tahvili, 102 kat-

Tablo 3
Ağustos Ayında Sermaye Artırımları
(Milyon TL)

Şirket	Önceki Ser.	Bedelli	%	Bedelsiz	%	Yeni Ser.
Arçelik	21.250.000	1.270.000	-	12.912.000	60	34.432.000
Kent Gıda	1.080.000	-	-	7.560.000	700	8.640.000
Net Holding	9.996.000	-	-	2.499.000	25	12.495.000
Oysa-Niğde Çim.	700.000	-	-	1.050.000	150	1.750.000
Pimaş	2.250.000	-	-	1.530.000	68	3.780.000
Selçuk Gıda	400.000	483.000	120,71	717.000	179,29	1.600.000
Şekerbank	11.000.000	4.000.000	36,36	-	-	11.000.000
Tat Konserve	2.475.000	2.050.000	82,82	2.475.000	100	7.000.000
Türk Hava Y.	30.000.000	10.000.000	33,33	10.000.000	33,33	50.000.000
Yasaş	2.268.000	-	-	567.000	25	2.835.000
Yataş	1.013.000	-	-	1.418.000	140	2.430.000

trilyon 586 trilyon 870.5 milyar liralık hazine bonusu, 13 katrilyon 11 trilyon 366.4 milyar liralık da hisse senedi pazarlandı.

Hazine Açık Verdi

Hazine'nin nakit dengesi Temmuz ayında 1 katrilyon 296.1 trilyon lira açık verdi. Hazine Müsteşarlığı'nın açıklamasına göre Temmuz ayında nakit bazda toplam 1 katrilyon 427.5 trilyon lira gelir elde edildi, 1 katrilyon 354.4 trilyon liralık faiz dışı harcama yapıldı. 1 katrilyon 369.2 trilyon liralık faiz ödemesi yapılan Temmuz ayında faiz dışı nakit dengesi toplam 73.1 trilyon lira fazlayla sonuçlandı. Hazine, Temmuz ayında 257.8 trilyonu dış, 1 katrilyon 230.5 trilyonu da iç borç olmak üzere toplam 1 katrilyon 488.3 trilyon liralık borç ana para ödemesi yaptı.

Tablo 4
Ağustos Ayında Kayıtlı Sermaye Tavanı Artırımları
(Milyon TL)

Şirket	Önceki Tavan	Yeni Tavan
Arat Tekstil	200.000	6.000.000
Arsan Tekstil	-	20.000.000
T.Garanti Bankası	-	1.000.000.000

Borsa Fuarı Nisan 2000'e Ertelendi

Uluslararası Borsalar Federasyonu (FIBV) ve İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB) işbirliğiyle düzenlenecek "FIBV Üçüncü Gelişen Global Borsalar Konferansı ve Fuarı"nın deprem felaketi nedeniyle 5-7 Nisan 2000 yılına ertelendiği bildirildi. Konferans İstanbul Lütfü Kırdar Uluslararası Kongre ve Spor Sergi Sarayı'nda yapılacak. Konferans depremden önce 15-17 Eylül 1999 tarihleri arasında yapılacaktı.

Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi Hisse Senedi Fiyat İndeksi

(Ocak 1974 = 100)

Aylar	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Ocak	8224.39	12953.90	10382.15	46499.72	66641.02	121282.26	482009.45	970038.69	736963.15
Şubat	10950.59	9572.27	14056.56	43685.74	72135.19	148672.55	481567.26	870185.89	996300.48
Mart	9793.56	11006.98	13455.69	36336.97	94874.84	178248.67	449760.66	936427.88	1224154.39
Nisan	8814.38	10128.12	20399.46	37260.41	109201.43	174945.81	419157.76	1246481.82	1343754.27
Mays	7932.99	9067.92	21856.16	40688.45	112502.77	166514.22	468188.27	1073822.72	1403551.33
Haziran	8275.36	12297.79	26303.88	52300.27	116528.07	193595.07	526546.21	1187994.27	1288600.47
Temmuz	7533.47	11754.44	24501.68	59216.98	128087.60	176955.20	568012.42	1210065.312	1457020.55
Ağustos	7950.10	11314.53	27193.90	69147.24	110555.47	183969.42	579112.78	737615.22	1352406.47
Eylül	6913.80	10310.15	33729.97	68630.14	98538.52	207830.76	779779.25	630484.23	
Ekim	6835.47	9077.97	34444.97	66413.15	114393.38	238854.42	849700.62	573932.44	
Kasım	10214.39	9344.20	44519.48	74373.54	96196.98	267385.51	839360.91	703595.71	
Aralık	11048.39	9744.28	51099.56	71525.29	96450.06	277923.68	956310.79	726072.07	

Sıra No.	Kuruluşun Adı	Kayıtlı Sermaye (Milyon TL)	Çıkarılmış (Ödenmiş) Sermaye (Milyon TL)	Takvim Yılı Kârı (Net)			Dağıtılan Kâr Payı (%)			Piyasa Fiyatı (TL)			
				1996 (Milyon TL)	1997 (Milyon TL)	1998 (Milyon TL)	1996 (Net)	1997 (Net)	1998 (Net)	Ağustos 1998	Haziran 1999	Temmuz 1999	Ağustos 1999
1	AKTAŞ		1 000 000	3 231 885	5 026 515	4 794 000	1 100 00	450 00	400 00	83.000	73 000	88 000	85.000
2	ANADOLU CAM	70 000 000	6 170 000	328 300	19 951	174 000	29 00			1 575	2 050	2 075	2 300
3	ARÇELİK	100 000 000	21 250 000	8 705 597	18 901 661	25 647 000	50 00	80 00	20 00	6 500	15 000	22 000	10 250
4	BAĞFAŞ	10 000 000	2 000 000	667 192	2 694 148	2 380 000	170 00	600 00	50 00	21 000	12 250	16 750	11 500
5	BOLU CEMENTO	20 000 000	8 058 754 926	1 222 117	2 343 031	3 389 000	41 65	45 88	34 56	2 100	1 475	1 700	3 000
6	BRICA	25 000 000	7 441 875	6 829 680	11 910 227	11 897 000	322 00	75 00	78 00	7 200	9 700	11 750	9 600
7	CELİK HALAT	5 000 000	997 150	349 676	557 598	349 000	48 50	45 00	24 00	7 600	5 300	5 500	5 200
8	ÇİMÇA	16 848 000	4 212 000	1 138 237	3 393 778	6 279 000	39 00	38 00	100 00	7 700	3 950	5 050	5 100
9	ÇUKUROVA ELEKTRİK		500 000	5 446 640	12 957 796	8 805 000	967 65	2 356 46	1601 38	350 000	270 000	290 000	285 000
10	DOKTAS	5 000 000	2 400 000	278 166	553 279	22 113 000	50 00	19 79	25 00	7 000	3 850	4 150	3 700
11	ECZACIBAŞI YATIRIM	13 200 000	1 200 000	313 860	170 613	437 000				5 200	2 350	2 450	2 100
12	EGE BİRACILIK	22 000 000	4 258 582 4	1 056 326	1 604 178	2 014 000	35 00	25 00	30 00	22 500	31 500	31 500	33 500
13	EGE GÜBRE	2 000 000	649 000	71 402	166 267	484 000	28 00	30 00	36 00	9 200	5 700	4 350	3 300
14	EREĞLİ DEMİR ÇELİK	44 352 000	6 336 000	6 109 443	436 225	32 675 000	45 37			23 750	5 900	7 700	7 800
15	GENTAS	3 000 000	1 347 840	539 035	1 091 589	1 343 000				4 800	6 700	6 800	5 000
16	GOOD YEAR	21 000 000	4 540 062 466	3 722 772	5 277 081	3 237 000	500 00	650 00	25 00	8 500	5 600	5 700	4 350
17	GÜBRE FABRİKALARI	2 500 000	576 000	508 705	534 326	953 000	40 00	45 00	85 00	23 000	4 800	6 700	4 400
18	GÜNEY BİRA	10 000 000	1 097 296 2	600 596	655 540	1 079 000	55 00	30 00	30 00	28 500	15 500	15 750	12 250
19	HEKTAŞ	5 560 000	3 044 768	790 278	788 164	820 000	75 09	40 56	22 16	2 075	1 175	1 300	960
20	İZMİR DEMİR ÇELİK	50 000 000	24 900 000	247 950	638 191	772 000				680	960	1 020	1 150
21	İZOCAM	4 000 000	1 800 000	420 808	420 808	1 154 000	20 00	33 00	30 00	2 750	2 950	3 600	3 750
22	KARTONGAN	2 700 000	2 025 000	2 739 522	4 004 058	4 574 000	120 00	130 00	130 00	15 000	17 500	18 000	17 000
23	KAV	7 000 000	6 435 000	733 144	385 684	617 000	22 40	13 00	8 00	2 800	2 850	2 700	2 175
24	KOÇ HOLDİNG	50 000 000	16 025 550	6 676 864	14 193 141	27 140 000	15 00	20 00	20 00	28 500	26 500	42 000	34 000
25	KONYA CEMENTO		2 436 720	467 258	1 966 000	600 00	18 50	31 30	3 850	6 200	6 100	6 500	6 500
26	KORDİCA	10 631 000	4 253 000	2 888 202	4 690 334	3 361 000	400 00	105 00	50 00	9 800	4 700	6 300	5 600
27	MAKİNA TAKİM	15 000 000	8 409 368 59	242 291	514 997	960 000	25 00	15 00	790	800	580	490	250
28	MİGROC	4 000 000	1 020 000	1 345 346	4 432 806	15 275 000	50 00	100 00	300 00	230 000	525 000	187 500	177 500
29	MUDURNU TAV		1 500 000	250 539	507 170	1 424 000				7 800	7 300	7 600	10 000
30	OLMUKÇA	2 000 000	1 271 500	26 058	607 905	994 000		23 00		5 600	6 200	6 800	5 300
31	OTOÇAN	50 000 000	1 393 000	0 532 194	26 749 881	31 460 000	401 08	1 100 00	1 200 00	72 000	6 800	6 600	5 200
32	PETROL OFİSİ	20 000 000	7 000 000	10 575 635	21 744 401	31 710 000	272 65	268 55	350 00	49 000	15 000	78 000	87 500
33	PINAR GÜT	15 000 000	984 150	688 452	1 036 843	1 503 000	56 00	60 00	90 00	8 400	5 400	5 600	6 000
34	SARKIYAN	10 000 000	1 134 000	1 621 319	2 876 541	3 912 000	90 00	120 00	200 00	13 500	4 350	4 450	4 100
35	TELETAS	10 000 000	2 000 000	1 705 621	5 613 207	6 796 000	30 00	50 00	70 00	18 250	27 500	25 000	24 000
36	TÜRK DEMİR DOKUM	15 000 000	5 000 000	968 314	2 148 231	546 000	50 00	65 00	10 00	3 600	1 750	2 050	1 800
37	T. GARANTİ BANKASI		5 000 000	1 973 440	60 206 087	130 075 000	78 64			6 500	3 150	3 650	3 000
38	TÜRKİYE İÇİ VE CAİM	150 000 000	23 100 000	3 130 151	3 833 884	3 720 000	50 00	19 40	14 00	5 700	3 900	4 100	4 350
39	YAPI KREDİ B		133 323 532 373	22 724 428	61 707 502	85 119 000	60 00	40 00	50 00	5 200	6 100	7 000	5 800
40	YASAŞ	10 000 000	2 268 000	885 980	2 106 602	1 426 000	232 00	200 00	221 00	38 500	4 300	4 600	3 750

Ekonomik Göstergeler (İç)

Eylül / 1999

	1996	1997	1998	1999		
				Şubat	Mart	Nisan
T.C. MERKEZ BANKASI						
Döviz ve Altın Mevcudu (milyon \$)	-	19475.0	20723.0	21136.0	22434.0	22735.0
Banknot Miktarı (milyar TL)	-	758878.0	1328542.0	1376931.0	1926966.0	1500536.0
T.C. Merkez Bankası İç Kredileri (milyar TL)	-	346408.0	9098.0	9314.0	9347.0	9394.0
Hazineye Kısa Vadeli Avans (milyar TL)	-	337623.0	-	-	-	-
BANKALAR (milyar TL)						
Toplam TL Mevduat	3294383.7	6625325.0	24185291.0	-	27673436.0	-
Ticari Kuruluşlar Mevduatı	474632.3	950426.0	2114790.0	-	1727781.0	-
Tasarruf Mevduatı	1733118.2	3193612.0	6427369.0	-	7656059.0	-
Vadesiz Tasarruf Mevduatı	133919.9	233887.0	326405.0	-	363208.0	-
Vadeli Tasarruf Mevduatı	1599198.3	2959725.0	6100964.0	-	7292851.0	-
Mevduat Sertifikası	11207.6	159.0	15.0	-	15.0	-
Resmî Kuruluş Mevduatı	165741.0	221416.0	364966.0	-	555988.0	-
Bankalar Mevduatı	485498.2	1241192.0	2410724.0	-	3073171.0	-
Diğer Kuruluşlar Mevduatı	424186.2	970491.0	2037881.0	-	2243764.0	-
Döviz Tevdiatı	2851132.0	5920236.0	10783777.0	-	12198074.0	-
Toplam Krediler	3860069.8	8811833.0	14122355.0	-	15260012.0	-
Tarım	668826.0	1504492.0	1170731.0	-	1153014.0	-
İhtisas Kredileri	351902.0	668676.0	-	-	2122812.0	-
Meslekî (Küçük Esnal ve Sanatkar)	72522.0	140062.0	211324.0	-	242290.0	-
Gayrimenkul	77380.0	127097.0	311220.0	-	332583.0	-
Denizcilik	4732.0	13259.0	21491.0	-	25373.0	-
Turizm	11770.0	15958.0	25789.0	-	28860.0	-
Diğer İhtisas Kredileri	74766.0	187063.0	304221.0	-	340692.0	-
Ticari, Sınal, Sair	2598171.3	6155286.0	2044776.0	-	13137200.0	-
PARA ARZI (milyar TL)	-	1378604.0	2284174.0	-	3182780.0	3182780.0
FIYATLAR (DİE; 1987 =100, 1994 = 100)						
Toplam Eşya Fiyatları İndeksi (Genel)	-	787.7	1215.1	1301.0	1352.9	1424.4
TARIM (Genel)	-	951.2	1635.4	1778.0	1855.9	1967.8
İmalat Sanayi (Genel)	-	743.5	1093.8	1161.5	1206.3	1265.2
Tüketici Fiyatları (Türkiye)	-	857.5	1488.1	1573.7	1637.5	1717.7
Tüketici Fiyatları (İstanbul)	-	875.1	1490.5	1622.5	1685.3	1751.7
DIŞ ÖDEMELER (milyon \$)						
Dışalım (CIF)	-	48559.0	45921.0	4940.6	7871.1	11034.0
Dışsatım (FOB)	-	26261.0	26881.0	3444.0	6035.0	8717.0
İşçi Dövizleri	-	4197.0	5356.0	804.0	1169.0	1539.0

Notlar: (1) TCMB altın ve döviz mevcuduna, altın stokunun yeniden değerlendirilmesinden doğan değer artışları dahildir. (2) TCMB kredilerine, borç tahkimleri (konsolide edilen krediler) dahil değildir. (3) Para arzı (M1) dar anlamıdır. (4) Fiyatlar, Ocak/1996'dan itibaren =1994=100 olarak verilmektedir. (5) Dışalım, dış-satım rakamları Şubat/1996, işçi dövizleri Ocak/1996 itibarıyla

Görüşler

Prof. Dr. SUAT OKTAR

Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi

Kurumsal Düzenleme ve Yeni Yapı

Avrupa Birliği sınırları dahilinde yaklaşık 300 milyon insanı kapsayan tek bir para politikası uygulaması 1999 yılıyla birlikte hayata geçirilmiş bulunuyor. Şimdilik 15 üye ülkeden 11'inin kabul etmiş olduğu bu politikaya bağlı olarak, EURO⁽¹⁾'da, Birliğin ortak parası olma özelliğini kazanmış durumda. Para politikasının hazırlanmasından ve uygulanmasından ise bütünüyle merkezi Frankfurt'ta bulunan Avrupa Merkez Bankası (AMB) sorumlu.

1 Ocak 1998'de kurulan AMB⁽²⁾, Birlik üyesi 15 ülkenin ulusal Merkez Bankalarıyla birlikte Avrupa Merkez Bankaları Sistemini (AMBS) oluşturuyor. EURO sistemi, AMB'nin iki karar alma organı – Yürütme Kurulu ve Yönetim Kon-

seyi– tarafından yönetiliyor. AMB'nin Başkanı, Başkan Yardımcısı ve dört üyeden oluşan Yürütme Kurulu, Yönetim Konseyi'nin aldığı kararlara ve prensiplere göre para politikasının fiilen uygulamacısı sorumluluğunu taşıyor. Yönetim Konseyi ise Yürütme Kurulu'nun üyeleri ile EURO bölgesine dahil 11 üye ülkenin Merkez Bankalarının guvernörlerinden oluşuyor. Yönetim Konseyi ortak para politikasının hazırlanması ve uygulanması için gerekli olan esasları düzenleme görevini yapıyor. Yönetim Konseyi üyelerinin herbiri oy kullanma hakkına sahip. Avrupa Birliği Konseyi'nin Başkanı ve Avrupa Komisyonu üyeleri toplantılara katılabilmekte, ancak oy kullanma hakları bulunmamaktadır. Para politi-

kasıyla ilgili olanlar da dahil, tüm kararların alınmasında salt çoğunluğun oyu aranmakta. Ancak, ulusal Merkez Bankalarının konumuyla ilgili konular için kullanılan oylarda ise, her ulusal Merkez Bankanın, AMB'nın sermayesindeki payı dikkate alınmaktadır.

Maastricht Anlaşması'nın bağlayıcı kararı olarak AMB'nın asli görevini fiyat istikrarının sağlanması oluşturuyor. Nitekim AMB yasasının 2. maddesi bu görevi açık bir biçimde tanımlıyor: "AMB'nin asli görevi fiyat istikrarının sağlanması olup, Banka, bu görevi açık pazar ekonomisi prensiplerine göre yerine getirecektir." Maastricht Anlaşması'nın 107. ve AMBS yasasının 7. maddesi, AMB'na, ulusal Merkez Bankalarına ve tüm karar alma organlarına görevlerini yerine getirmede ve kararlarını uygulamada gerekli olan bağımsızlığı sağlıyor. Bu bağımsızlık sayesinde hiçbirinin, üye ülkelerin hükümetlerinden, Avrupa Birliği'nin herhangi bir kurumundan ya da bir organından direktif alması sözkonusu değildir. Yasayla güvence altına alınmış olan bu bağımsızlıkla, AMB her türlü politik tasarruftan ve nüfuzdan izole olmuş durumdadır. Alman Merkez Bankası Bundesbank⁽³⁾ örnek alınarak yapılandırılan AMB, para politikasının yürütülmesine gerekli kredibilitiyi de sağlamayı umuyor. Gerçekten de kredibilitenin yüksek olması, para politikasının başarısı için bir önkoşul sayılıyor. Bu bakımdan hem saygınlığın hem de kredibilitenin tesisi büyük önem taşıyor. Bu bağlamda AMB'nın

kamuoyuna karşı da sorumluluğu öne çıkıyor. Nitekim, Bankanın, para politikasına ilişkin her tasarrufunun kamuoyuna ivedi biçimde ve net olarak açıklanması hükme bağlanmış bulunuyor. AMBS'nin 15. maddesine göre: AMB'nın EURO sisteminin finansal durumunu yansıtabilecek haftalık bir bülten, EURO sistemin faaliyetlerine ilişkin üç aylık bir rapor ve EURO sistemin para politikasıyla ilgili olarak da yıllık bir rapor yayınlaması zorunludur.

1- Para Politikası Stratejisi

Avrupa Birliği'nin yeni para politikası EURO bölgesinde tamamıyla fiyat istikrarına yönelmiş bir stratejidir. Fiyat istikrarı Avrupa'da oluşturulmaya çalışılan "istikrar kültürünün" can damarı sayılmaktadır. Bu hedef doğrultusunda şekillendirilen strateji hem güvenilirliği hem de gerçekçi olmayı esas almıştır. Gerçekten de güvenilirlik, stratejinin temelini oluşturmaktadır. Zira, fiyat istikrarı hedefinin gerçekleştirilmesi büyük ölçüde buna bağlıdır. Her şeyden önce, genelde kamuoyu ve özelde de finans piyasaları, para politikasının bu hedefin realize edilmesi yönünde uygulandığına ikna edilmeleri ve inandırılmaları gerekir.

Ortak para politikasının hem etkin hem de başarılı biçimde uygulanabilmesi için çeşitli unsurlar gözlemlenmiş bulunmaktadır. Bu unsurlar şu başlıklar altında toplanabilir.⁽⁵⁾

– Para politikası stratejisi açık ve anlaşılır olmalıdır. Şayet para politikasının hedefine ya da bu he-

defin nasıl gerçekleştirileceğine ilişkin belirsizlikler sözkonusu ise, o zaman kamuoyunun kafasında gereksiz karışıklıklar oluşacaktır;

– Para politikası stratejisinde şeffaflık ve saydamlık esastır. Bu nedenle, Yönetim Konseyi, tarafından alınan politika kararları konusunda, kamuoyuna detaylı enformasyon akışı yapılmalıdır;

– Para politikası stratejisinin hem uygulanmasından hem de performansından bütünüyle EURO sistem sorumludur;

– Son olarak, para politikası stratejisi EURO sistemin kurumsal bağımsızlığı ile tutarlılık göstermelidir.

Para politikası stratejisi, Yönetim Konseyi tarafından Ekim 1998'de açıklanmıştır. Bu stratejinin üç ana unsuru sözkonusudur. Bunlar: Para politikasının ana hedefinin miktar olarak tespiti, stratejide ana rolün paraya verilmesi ve kamuoyunun parasal politikayla ilgili gelişmelerden ve alınan kararlardan haberdar edilmelidir.

a- Para Politikasının Ana Hedefinin Miktar Olarak Tespiti

Avrupa Merkez Bankası'nın Yönetim Konseyi fiyat istikrarını yansıtabilecek enflasyon düzeyinin belirlenip, kamuoyuna ifan edilmesini ana ilke olarak benimsemiştir. Yan edilmiş enflasyon düzeyi gelecekte fiyat gelişmeleriyle ilgili beklentilere açığ bir rehber olarak öngörülürken;

bu yolla da, stratejinin açıklığının ve sorumluluk anlayışının yansıtılabileceği düşünülmüştür.

AMB'nin Yönetim Konseyi fiyat istikrarını, uyumlaştırılmış Tüketici Fiyatları Endeksindeki (Harmonised Index of Consumer Prices–HICP) artışın yıllık % 2'nin altında gerçekleşmesine bağlanmış ve bu tanıma göre fiyat istikrarının orta vadede sürdürülmesi esas alınmıştır. Ancak, burada artış sözcüğü, fiyat istikrarı tanımına uygun olmayan deflasyon durumun da ifade etmesi nedeniyle belirsizlik yaratmaktadır. Çünkü, tüketici fiyat düzeyinde meydana gelen sürekli ve kararlı azalmalar fiyat istikrarıyla tutarlılık göstermeyecektir.⁽⁶⁾

Uyumlaştırılmış Tüketici Fiyatları Endeksi, önce EURO ülkeleri arasındaki fiyat yakınlaştırılmasının değerlendirilmesinde kullanılmaya başlanmıştır. Kamuoyu tarafından fiyat düzeyindeki gelişmelerin izlenmesini kolaylaştırması, endeksin avantajı olarak kabul edilmektedir. Gerçektende HICP, AMB'nin fiyat istikrarı tanımına en uygun düşen endeks özelliğini taşımaktadır. EURO bölgesi için nisbeten yeni ve geriye dönük uzun dönemler için yeterli verinin olmaması bu endeksin dezavantajıdır.

EURO bölgesinde fiyat istikrarı orta vadeyle ilişkilendirilmiştir. Çünkü böyle bir zaman dilimi fiyat düzeyindeki parasal nitelikli olmayan, ancak para politikası tarafından da kontrol edilemeyen şoklardan kaynaklanan kısa dönemli

fiyat hareketlerinin (volatilerinin) izlenebilmesine olanak verir. Uluslararası mal fiyatlarındaki değişiklikler ve dolaylı vergiler buna örnek olarak verilebilir. Bu nedenle de, fiyat düzeyindeki kısa dönemli şoklardan EURO sistemi sorumlu tutulamaz.

b- Stratejide Ana Rolün Paraya Verilmesi

Parasal büyüklük olarak M3 gibi geniş tanımlı bir para arzından yola çıkılmış ve bu büyüklüğün artışı için de yıllık % 4.5 referans değeri olarak saptanmıştır. Parasal büyüklük olarak M3'ün tercih edilmesi, bu büyüklüğü oluşturan kalemlerin iyi bir gösterge olmalarından ve uzun dönemde fiyat istikrarını yansıtmalarından kaynaklanmıştır.⁽⁷⁾

Belirlenen referans değerinin, fiyat istikrarı amacına uygun ve bu amaca hizmet edecek özellikte olmasına önem verilmiştir. Nitekim, bu referans değeri orta vadede fiyat istikrarı hedefinin sürdürülebilirliğiyle tutarlılık göstermektedir. Yönetim Konseyi referans değeri oluşturulmuş çeşitli faktörleri dikkate almıştır. Paranın dolaşım hızında kısa dönemde meydana gelebilecek gelişmelerle ilgili belirsizlikler, Yönetim Konseyi'ni dolaşım hızında orta vadedeki azalmaların her yıl yaklaşık % 1-1.5 aralığında gerçekleşmesini öngörmeye yöneltmektedir. Bu düzeydeki aralık, son yirmi yıllık tarihsel deneyimin göstergesi olarak kabul edilmektedir.⁽⁸⁾

Referans değerinden söz konusu olacak sapmalar ise, normal olarak orta vadede fiyat istikrarı riskine işaret etmekle birlikte, bu değer, kısa dönemli sapmaların mekanik olarak düzeltilmeyeceği anlamını vermez. Örneğin faiz hadleri, parasal büyümeyi referans değerine dönüştürme girişiminde sapmalara cevap verebilmek için mekanik olarak değiştirilemez.⁽⁹⁾

c- Kamuyonun Bilgilendirilmesi

Parasal stratejinin üçüncü unsurunu enformasyon akışının sağlanması ve kamuoyunun bilgilendirilmesi oluşturmaktadır. Referans değeri ile gerçekleşen parasal büyüme arasındaki ilişki, AMB'nin Yönetim Konseyi tarafından analiz edilecek ve uygulanan para politikası kararları üzerindeki etkileri düzenli biçimde kamuoyuna duyurulacaktır.

Uygulanan parasal politikada şeffaflığın ve açıklığın sağlanması, öngörülen hedefleri realize edebilmenin olmazsa olmaz koşuludur. Bu nedenle, para politikasıyla ilgili olarak alınan kararların ve yapılan düzenlemelerin periyodik olarak kamuoyuna duyurulması önem taşımaktadır. AMB'nin Yönetim Konseyi her 15 günde bir toplanacak ve yapılan ilk toplantıyı bir basın konferansı izleyecektir. Ayrıca, AMB her ay bir bülten ve yıllık olarak da bir rapor yayınlacaktır. İlk Ocak 1999'da yayınlanan bültenlerle aylık parasal gelişmelerden kamuoyu enforme edile-

cektir. Yine AMB, Avrupa Parlementosu'na yılda en az 4 kez yapılacak brifingleriyle bilgi akışı sağlayacaktır⁽¹⁰⁾.

2-- Yeni Staretejinin Para Teorisindeki Yeri

İstikrara yönelik düzenlenmiş para politikası stratejisine doğrudan pür ara parasal hedeflemeye⁽¹¹⁾ ne de pür enflasyon hedeflemesine⁽¹²⁾ dayanmaktadır. Çünkü heriki yaklaşımın da uygulamada ciddi problemler yaratması, öngörülen parasal stratejinin fiyat istikrarı hedefi yönünde daha güvenilir ve daha gerçekçi sinyaller verecek bir şekilde oluşturulmasını gerektirmiştir. Buna göre, yeni para stratejisi, her iki yaklaşımın dayandığı unsurları birleştiren bir çerçeveye sahiptir⁽¹³⁾.

Bilindiği gibi, parasal hedefleme yaklaşımı para otoritesinin parasal hedeflerden birini ara hedef olarak seçmesi esasına dayanmaktadır. Bu yaklaşımda performans kriterlerinin değerlendirmeye alınması ve değerlendirmenin ekonominin durumuna bağlı olarak karmaşık hale gelebilmesi olasılığı parasal hedeflemenin etkinliğini azaltabilmektedir. Her şeyden önce somut olarak belirtmek gerekir ki, AMB'nın parasal stratejisi, parasal hedefleme yaklaşımının bir varyantı değildir. Bilindiği gibi, ara parasal hedef, para politikası için ancak, para ve fiyatlar arasında eğer istikrarlı bir ilişki varsa ve kısa

dönemde para kontrol edilebilirse anlamlı olabilecektir⁽¹⁴⁾. Sonuç olarak, AMB'nın parasal büyüklük için kabul ettiği referans değerinin miktar olarak ilan edilmesi, kesinlikle bir ara parasal hedef olarak kabul edilemez. Zira AMB'nın kısa dönemde fiili parasal büyümenin referans değerinden meydana gelecek sapsmaları düzeltme yönünde herhangi bir taahhüdü sözkonusu değildir. Parasal politika bu bağlamdaki sapsmalara mekanik olarak cevap veremez.

Enflasyon hedeflemesi yaklaşımı ise ara hedef olmaksızın doğrudan nihai hedef olarak enflasyon üzerinde odaklaşmaktadır. Ancak, parasal aktarma mekanizmasının gecikmelerle çalışması, para stratejisinin enflasyonu doğrudan kontrol altına alma olanğını ortadan kaldırmaktadır. Bu nedenle, enflasyon, hedeflemesi uygulamada "enflasyon tahmininin hedeflenmesine"⁽¹⁵⁾ dönüşmektedir. Üstelik, enflasyon hedeflemesi yaklaşımının etkin olabilmesi, ancak, para otoritesinin gelecekteki enflasyonu doğru olarak tahmin edebilmesine bağlıdır. Zira AMB için amprik ve pratik belirsizlikler söz konusudur. Gelişmiş tahmin ve hesaplama modelleri bile güvenilir bir rehber olma imkanını vermeyebilir. Bu bakımdan AMB'nın parasal stratejisi yukarıda belirtilen her iki yaklaşımdan özellikle de enflasyon hedeflemesinden büyük ölçüde farklılık göstermektedir.

3- Para Politikasının Araçları

Avrupa Birliği coğrafyasında para politikası araçlarının seçiminin, bütünüyle merkeziyetçi bir yapıdan uzak bir çerçevede yapılmasına özen gösterilmiştir. Para politikası kararlarında olduğu gibi, kullanılacak araçların seçimi de yine AMB'nin Yönetim Konseyi'nce yapılmıştır. Buna göre, uygulamada üç araçtan yararlanılacaktır. Bunlar sırasıyla: Açık piyasa işlemleri, mevduat kolaylıkları ve minimum rezerv sistemidir.

a- Açık Piyasa İşlemleri

Para politikasının temel aracı olan bu işlemler faiz hadlerinin yönlendirilmesinde, finans sisteminin likiditesinin yönetilmesine ve piyasalara para politikasına ilişkin sinyallerin gönderilmesinde önemli rol oynayacaktır. Likidite sağlamaya yönelik bu işlemler finans sektörünün ihtiyaç duyduğu finansman ihtiyacını karşılayacak ve likidite yönetiminde ana enstrüman rolünü oynayacaktır.⁽¹⁸⁾

Uzun dönemli finans işlemleri aylık olarak yürütülecek ve AMB'nin likiditesinin sadece sınırlı bir kısmını karşılayacaktır. Uzun dönemli işlemlerdeki gelişmeler para otoritesinin yürüttüğü politikayla ilgili piyasalara sinyaller verme amacını taşımaktadır.

AMB, EURO bölgesinin ulusal Merkez Bankaları aracılığıyla ya da

kendi hesapları üzerinden ince ayar (fine tuning) işlemleri yapabilecektir. Bu işlemler piyasada meydana gelebilecek dalgalanmaların etkilerini gidermek amacıyla yürütülecektir. İnce ayar işlemleri repo/ ters repo, döviz swapları ya da sabit vadeli mevduatlar aracılığıyla yapılacaktır.⁽¹⁷⁾

Açık piyasa işlemlerinden aynı zamanda uzun dönemli likidite yapısını düzenleme ihtiyacına cevap vermek için de yararlanılacaktır. Yapısal nitelikteki işlemler olarak kabul edilen açık piyasa işlemleri, AMB tarafından borçlanma sertifikalarının ihracı ya da değerli kâğıtların satışı yoluyla gerçekleştirilebilecektir.

b- Mevduat Kolaylığı

Bu araç finans kurumlarına kredi ve mevduat şeklinde iki kolaylık getirmektedir. Sistemin kendisinin stabilize edebilme ihtiyacı yönünde uygulamaya konulan bu araçla, piyasanın likidite ve faiz hadlerindeki değişkenliğin otomatik biçimde azaltılabileceği düşünülmektedir. Kredi kolaylığı, bankacılık kesiminin günlük likidite ihtiyaçlarını; mevduat kolaylığı ise, bankaların fon fazlalarını gecelik olarak değerlendirmelerini sağlamaya dönük bir uygulamadır. Her ikisi de gecelik faizlerin taban ve tavan oranlarını belirleyerek piyasa faiz hadlerinde yaşanabilecek dalgalanmaları azaltabilecektir.⁽¹⁸⁾

c- Minimum Karşılık Sistemi

Para politikasının bu aracı tüm kredi kuruluşlarına açıktır. Minimum karşılık sisteminin iki temel hedefi sözkonusudur.⁽¹⁹⁾ Birincisi piyasa faiz hadlerinin istikrarını sağlamaktır. Minimum rezerv talepleri bir aylık periyotta toplanmış olan rezervlerin ortalaması esas alınarak karşılanacaktır. Bankacılık sektörü bu periyod süresince mevduat olanaklarını kullanmaya ihtiyacı kalmadan likidite şoklarını absorbe edebilecektir. Para piyasası faiz hadlerinin daha az oynaklığı ince ayar işlemlerine sık sık başvurma ihtiyacını azaltacaktır.

Minimum rezerv sisteminin ikinci amacı Merkez Bankası parasına olan talebi artırmak böylece buradan bankacılık sisteminin likidite açığını genişletmektir. Bu durum, AMB'nin, bankacılık sistemine likidite sağlaması yönündeki rolünü daha da etkinleştirecektir. Zorunlu karşılık oranı, mevduatlar, borçlanma sertifikaları ve kredi kuruluşları tarafından ihraç edilen para piyasası kâğıtları (vadesi iki yıl olanlar hariç) için % 2 olarak hesaplanacaktır. Geri satın alma anlaşmaları rezerv tabanına dahil edilmesine karşın, bunlara sıfır karşılık oranı uygulanacaktır.

Sonuç

AB'nde tek bir para politikasının uygulanması hiç kuşkusuz bütünlüşmeyi daha da hızlandırıcı

ve güçlendirici etki yapacaktır. Ancak, bu politikanın başarısı, diğer alanlardaki uygulamalara da yakından bağlıdır. Özellikle, fiyat istikrarının sağlanabilmesi ulusal fiskal politikalarının desteğine ihtiyaç göstermektedir. Bu nedenle, fiskal politikaların bu yönde düzenlenmesi gerekmektedir. Bunun yanında, işgücü piyasasıyla ilgili düzenlemelerin de ivedilikle yapılması büyük önem taşımaktadır. Fiyat istikrarının önünde ciddi engel oluşturan işgücü maliyetlerinin kontrol altına alınabilmesi için, ücret artışları işgücü verimliliğindeki artışlara bağlanmalı, verimlilik artırıcı politikalar uygulamaya sokulmalıdır.

DİPNOTLARI

1. EURO ile ilgili geniş bilgi için bkz. Suat Oktar, "Avrupa Birliği'nin Ortak Parası: EURO", Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, Yıl 35, Sayı 4, (Nisan, 1998), s....; Willem F. Duisenberg, "The Euro: The New European Currency", Deutsche Bundesbank / Auszüge Aus Presseartykeln, Nr. 8/8 Februar, 1999, s. 6-9; Otmar Issing, "The Euro-four weeks after the start", Deutsche Bundesbank/Auszüge Aus Presseartykeln, Nr. 9/11. Februar 1999, s. 8-13; Tammaso Padoa - Schiappa, "EMU and the Launch of the EURO", Nr. 15/4. Maiz. 1999, s. 10-13; Hans Tietmeyer, "The EURO: the New Currency", Deutsche Bundesbank/Auszüge Aus Presseartykeln, Nr. 20/30. Marz 1999, s. 1-6.

2. Suat Oktar, "Avrupa Para Birliği İçerisinde Kurumsal Bütünleşme: Avrupa Merkez Bankası", Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, Yıl 32, Sayı. (Temmuz, 1995), s. 45–52.

Willem F. Duisenberg, "The European System of Central Banks: A Profile", Deutsche Bundesbank/Auszüge Aus Presseartikeln, Nr. 62/24. October 1997, s. 8–10.

Willem F. Duisenberg, "The Role of the Future European System of Central Banks", Deutsche Bundesbank/Auszüge Aus Presseartikeln, Nr. 7/2. Februar 1998, s. 6–8.

Otmar Issing, "The European Central Bank as a new institution and the problem of accountability", Deutsche Bundesbank / Auszüge Aus Presseartikeln, Nr. 19/24. Marz 1998, s. 1–7.

Willem F. Duisenberg, "The European System of Central Banks: Current Position and Future Prospects", Deutsche Bundesbank / Auszüge Aus Presseartikeln, Nr. 71/2. Dezember 1998, s. 2–4.

3. Bundesbank ile ilgili geniş bilgi için bkz. David Marsh, The Most Powerful Bank: Inside Germany's Bundesbank, Times Books, 1992; Suat Oktar, "Bağımsız Merkez Bankacılığının Saygın Örneği: Bundesbank", Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, Yıl: 33, Sayı 6,

(Haziran 1996), s 37–44; Adam S. Posen, "Lessons from the Bundesbank on the Occasion of its 4/th (and Second to Last?) Birthday", Deutsche Bundesbank/Auszüge Aus Presseartikeln, Nr. 58/13. October 1997, s. 10–19.

4. Christian Noyer, "A stability-oriented monetary policy strategy", Deutsche Bundesbank/Auszüge Aus Presseartikeln, Nr. 73/10. Dezember 1998, s. 11.

5. European Central Bank, Monthly Bulletin, (January, 1999), s. 44.

6. Willem F. Duisenberg, "The Role of Monetary Policy in Economic Policy", Deutsche Bundesbank/Auszüge Aus Presseartikeln, Nr. 72/7. Dezember 1998, s. 14.

7. Willem F. Duisenberg, "Monetary policy in the euro area", Deutsche Bundesbank/Auszüge Aus Presseartikeln, Nr. 6/27. januar 1999, s. 3.

8. Willem F. Duisenberg, a.g.m., s. 4.

9. Tommaso Padoa-Schioppa, "The external of the euro", Deutsche Bundesbank/Auszüge Aus Presseartikeln, Nr. 73/10 Dezember 1998, s. 16.

10. Otmar Issing, "The European Central Bank on the eve of EMU", Deutsche Bundesbank /

Auszüge Aus Presseartyklen, Nr. 70/27. November 1998, s.15.

11. Parasal Hedeflemeyle ve bu yaklaşımın uygulandığı Almanya'nın deneyimiyle ilgili geniş bilgi için bkz. Jürgen Von Hagen "Inflation and Monetary Targeting in Germany", içinde Inflation Targets, ed., Leon Leiderman ve Lars Svenson, London: CEPR; Otmar Issing, "Monetary targeting in Germany: The stability of monetary policy and of the monetary system", Journal of Monetary Economics, Vol. 39, 1997.

12. Enflasyon Hedeflemesi yaklaşımıyla ilgili geniş bilgi için bkz. Ben s. Bernanke ve Frederic S. Mishkin, "Inflation Targeting: A New Framework for Monetary Policy", Journal of Economic Perspectives, Vol. 11, No. 2, (Spring, 1997).

Ben S. Bernanke ve Michael Woodford, "Inflation Forecasts and Monetary Policy", Journal of Money, Credit and Banking, Vol. 29, No. 4, (November, 1997) s.

Lars E. O. Svenson, "Inflation Targeting: Some Extensions" , Institute for Internatioal Economic Studies, Stockholm University CEPR ve NBER, (April, 1998), s.

Suat Oktar, Enflasyon Hedeflemesi: Para Politikasının Güvenilirliği ve Fiyat İstikrarı, Bilim Teknik Yayınevi, İstanbul, 1998.

13. Willem F. Duisenberg, "The stability-oriented monetary policy strategy of the European System of Central Banks and the international role of the euro", Deutsche Bundesbank/Auszüge Aus Presseartykeln, Nr. 67/12, November 1998, s. 4.

14. Otmar Issing, "Monetary Policy in EMU", Deutsche Bundesbank / Auszüge Aus Presseartykeln, Nr. 60/8, October 1998, s. 11-16.

15. Enflasyon tahminlerinin hedeflenmesiyle ilgili geniş bilgi için bkz. Lars E. O. Svenson, "Inflation forecast targeting: Implementing and monitoring inflation targets", European Economic Review, Vol. 41, (1997), s.

16 Charles A. Enoch, Paul L. Hilbers ve Arto Kovanen, "Monetary Operations in the European Economic and Monetary Union", Finance and Development, Vol. 36, No. 2, (June, 1998), s. 38.

17. Otmar Issing, The Monetary Policy of the Eurosystem", Finance and Development, Vol. 36, No. 1, (March, 1999), s. 20.

18. Defne Ata ve H. Serkan Silahşör, Parasal Birlik, Avrupa Para BirliğiTürkiye, Hazine Müsteşarlığı, Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Ankara, 1999.

19. Otmar Issyng, a.g.m., s. 21.

EKONOMİK GÖSTERGELER DİŞ DÜNYA (EYLÜL 1999)

Ülkeler	GSYİH-	Tüketici Fiyatları-	Ücretler Kazançlar-	İşsizlik Oranı (%) (En Son)	Dış Ticaret Dengesi** (Milyar \$) (Son 12 Ay)	Cari İşlem Dengesi** (Milyar \$) (Son 3 Ay)	Faiz Oranları (%)	
							Para Piyasası (Son 3 Aylık)	Kredi
A.B.D.	3.9	2.1	3.8	4.5	-287.4	-246.1	5.44	8.25
Almanya	0.7	0.6	2.6	10.9	72.8	-4.4	-	-
Avustralya	4.1	1.1	2.2	8.2	-7.9	-20.3	4.75	8.75
Avusturya	1.4	0.4	b.d	4.7	-7.4	-3.0	-	-
Belçika	1.6	0.9	2.2	12.9	15.7	12.7	-	-
Danimarka	1.0	2.4	4.7	6.6	2.9	-0.3	2.90	5.75
Fransa	2.3	0.4	2.0	11.7	23.1	39.2	-	-
Hollanda	3.2	2.1	2.2	4.1	14.6	22.0	-	-
İngiltere	1.2	1.3	5.2	6.2	-40.5	-4.3	4.56	6.00
İspanya	3.4	2.2	1.8	19.0	-28.7	-4.5	-	-
İsveç	3.7	0.1	0.9	8.0	17.0	4.5	2.90	4.28
İsviçre	0.7	0.9	0.7	3.5	-0.5	22.8	0.89	2.88
İtalya	0.9	1.7	2.0	12.2	23.1	18.8	-	-
Japonya	0.1	-0.1	-2.1	4.1	122.9	118.3	0.01	1.38
Kanada	3.7	1.8	-1.3	8.4	17.3	-7.3	4.62	6.25
Euro-11	1.8	1.1	2.0	10.9	79.9	73.9	2.56	4.15

Açıklamalar: (b.d.) = Belli Değil. **Kaynak:** The Economist, 4 Eylül 1999

(*) Yıllık Değişim

(**) Avustralya, Fransa, İngiltere, Japonya, A.B.D. ve Kanada için İthalat F.O.B., İhracat F.O.B., Diğerleri için C.I.F / F.O.B

1989-1998... EFES PİLSEN VE SANAT...

1989 Herbie Mann (Konser) Jose Feliciano (Konser) **1990** Efes Pilsen Blues Festival I, Lezginka Halk Dansları Topluluğu (Göster) İstanbul Film Festivali (Çeşitli Sponsorluklar) **1991** Efes Pilsen Blues Festival II, İstanbul Film Festivali (Çeşitli Sponsorluklar) **1992** Efes Pilsen Blues Festival III, Olympia Brass Band (Konser) Evita (Müzikal) **1993** Efes Pilsen Blues Festival IV, Gizli Oturum (Oyun, İstanbul Devlet Tiyatrosu) İstanbul Film Festivali (Çeşitli Sponsorluklar) **1994** Efes Pilsen Blues Festival V, İstanbul Annendir Çocukum (Sinema Filmi) Antigone (Oyun, Yunus Emre Kültür Merkezi) Nikah Kağıdı (Oyun, Yunus Emre Kültür Merkezi) Swingle Singers (Konser), Kız Kulesi Aşıkları (Sinema Filmi) Çözülmeler (Sinema Filmi) İstanbul Film Festivali (Çeşitli Sponsorluklar) **1995-1996** Efes Pilsen Blues Festival VI, Bir Kadının Anatomisi (Sinema Filmi) Yerçekimli Aşklar (Sinema Filmi) Aşk Üzerine Söylenmemiş Her Şey (Sinema Filmi) Noel Baba ve Karun Hazinesi (Sinema Filmi) Bir Erkeğin Anatomisi (Sinema Filmi) Bir Şehir, Bir İnsan (Sinema Filmi) Mektup (Sinema Filmi) Akrebin Yolculuğu (Sinema Filmi) Yoluma Giderken (Sinema Filmi) Glub Glub (Oyun, Yılana Komedi Grubu) Viktor Pikaizen-Ahmet Kanneçi (Konser) Seneye Bugün (Oyun, Tiyatro İstanbul) Nereye Kadar (Oyun, Tiyatro İstanbul) Çetin Ceviz (Oyun, Tiyatro İstanbul) Eskimeyen Oyun (Oyun, Tiyatro İstanbul) Aktör Kean (Oyun, Tiyatro İstanbul) Avusturya-Macaristan Haydn Orkestrası/İdil Biret (Konser) Çöplük (Oyun, Tiyatro Stüdyosu) Matmazel Julie (Oyun, TOBAV) Hadi Öldürsene Canikom (Oyun, İstanbul Devlet Tiyatrosu) Olmayan Kadın (Oyun, İstanbul Devlet Tiyatrosu) Yeşil Papağan Ltd. (Oyun, İstanbul Devlet Tiyatrosu) Bina (Oyun, İstanbul Devlet Tiyatrosu) İlk Kadın (Oyun, İstanbul Devlet Tiyatrosu) Gitgel Dolap (Oyun, İstanbul Devlet Tiyatrosu) Maymun Davası (Oyun, İstanbul Devlet Tiyatrosu) IV. Murat (Oyun, İstanbul Devlet Tiyatrosu) Kıyamet Sularında (Oyun, İstanbul Devlet Tiyatrosu) Kamyon (Oyun, İstanbul Devlet Tiyatrosu) İçerdekiler (Oyun, İstanbul Devlet Tiyatrosu) Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz (Oyun, İstanbul Devlet Tiyatrosu) Giydirci (Oyun, İstanbul Devlet Tiyatrosu) Abdülcanbaz (Oyun, İstanbul Devlet Tiyatrosu) Kardeş Sofrası (Oyun, AST) Bir Ceza Avukatının Anıları (Oyun, AST) Histeri (Oyun, Tiyatro Stüdyosu) İnadına Yaşamak (Oyun, AST) **1996-1997** Efes Pilsen Blues Festival VII, Otobüs (Oyun, AST) Oscar (Oyun, Tiyatrokare) Şaka Şaka (Oyun, Ali Poyrazoğlu Tiyatrosu) Kadınlardan Konuşalım (Oyun, İstanbul Devlet Tiyatrosu) 8 Kadın (Oyun, İstanbul Devlet Tiyatrosu) Babaannem Yüz Yaşında (Oyun, İstanbul Devlet Tiyatrosu) Orkestra (Oyun, İstanbul Devlet Tiyatrosu) Küheylan (Oyun, Hadi Çaman Yeditepe Oyuncuları) Kadı (Oyun, İstanbul Devlet Tiyatrosu) Yeni Baştan (Oyun, Tiyatro İstanbul) Hizmetçiler (Oyun, Tiyatro Oyunevi) Nihavend Mucize (Sinema Filmi) **1997-1998** Efes Pilsen Blues Festival VIII, Akrep (Oyun, AST) Sanat (Oyun, Tiyatro İstanbul) Eski Çamlar Bardak Oldu (Oyun, Ali Poyrazoğlu Tiyatrosu) Tosca (Opera, Devlet Opera ve Balesi) Yosma (Oyun, Dostlar Tiyatrosu) Söyleyeceklerim Var (Oyun, Gülnaz Sururi Tiyatrosu) Sen Beni Sevmiyorsun (Oyun, Yeditepe Oyuncuları) Karşık Pizza (Sinema Filmi) Avcı (Sinema Filmi) Antigone (Oyun, Tiyatro Oyunevi) Allahaismarladık Cumhuriyet (Sadri Alışık Tiyatrosu) Küçük Bir İş İçin Yaşlı Bir Soyтары Aranıyor (Oyun, İstanbul Devlet Tiyatrosu)

AXA OYAK

Saygılarımızla

AXA OYAK SİGORTA A.Ş.
Meclisi Mebusan Cad. No: 81 Salıhapazarı, 80040 İstanbul/Türkiye
Tel: 90 212.252 60 20 Faks: 90 212.251 54 24

*Dünyanın gücü...
Sizden yana.*

Sigorta sektörünün yeni lideri AXA OYAK, önemli aktörlerin toplam 650 milyar dolarlık ölçeğe, 80 ülkede 144 000 çalışan ile hizmet veren dünya devi AXA ve uluslararası bankacılığa katkı olarak dünya liderliği gösteren Türkiye'de en önemli kurum sembolleri OYAK'ı oluşturmuş ve uluslararası

AXA OYAK, yüksek emeklilik, evden işyerine, bilgisayarlar fabrikaya kadar her türlü sigorta ihtiyacınıza en uygun çözümü üretmek için 1251 acentesini Türkiye'nin her yerinde ve her zaman sizin yanınızda. Odun-hüyük ödeme kutularını 80 yıl önce kurmuşuz, geleceğe ve dünyaya kazandıran AXA OYAK, müşteri mutluluğunu varoluş nedeni saymaktadır.

Dünyanın gücü... Sizden yana.

AXA OYAK

SİGORTA VE FİNANSMAN YÖNETİMİ